

This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.
The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
<https://kksu.co.in/>

Digitization was executed by NMM

<https://www.namami.gov.in/>

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
<https://egangotri.wordpress.com/>

m-2957

शिर्षक	ग्रंथकार	विषय	विस्तार (पूर्ण/ अपूर्ण)	टिकाकार	आकार	पृष्ठे	लिपी	सामग्री	Lines per page	Letters per line	Condition & age (शके/विक्रम संवत्)	Additional Particulars / Remark
प्राथम्य-चित पहलति	संयोजक भट्ट	वेदोक्त	सुखि		3/9	112	सिंहस्थ	कागज	11	37		

m-2957

॥१॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ अथातस्त्रैस्वर्यलक्षणं व्याख्यास्यामः ॥ उदात्तश्चानुदात्तश्च स्वरितः
श्चेतथैव तत् ॥ लक्षणं वर्णयिष्यामि देवतं स्तुतं न मेव च ॥ १ ॥ शुक्लं मुञ्च विजानीयान् नीचं लोहितं
मेव च ॥ श्यामं तु स्वरितं विद्यादग्निं कुञ्च स्य देवतं ॥ २ ॥ नीचे सोमं विजानीयात् स्वरिते स विता मेव ते ॥
उदात्तं ब्राह्मणं विद्यान् नीचं क्षत्रियं मेव च ॥ ३ ॥ वैश्यं तु स्वरितं विद्यादुदात्तं तु चरद सुं ॥ नीचं गौ-
तमं मियादुर्गर्भं तु स्वरितं विदुः ॥ ४ ॥ विद्यादुदात्तं गायत्रं नीचं वैश्वदेवं मेव च ॥ जागतं स्वरितं विद्या-
देवं मेव नियोगतः ॥ ५ ॥ गांधर्व वेदे यो प्रोक्ताः सप्त षड्वाहयः स्वराः ॥ त एव वेदे विज्ञेयास्त्रय उच्चादयः
स्वराः ॥ ६ ॥ उच्चैर्निषादगं धारौ नीचा वृषभधै वतौ ॥ शेषास्तस्वरिताज्ञेयाः षड् मध्यमपंचमाः ॥
निमेषो मात्राकालः स्यात् विद्युत्काले तिचापरे ॥ षडक्षरा तुल्ययोगत्वान्मतिः स्यात् सोमशर्मणः ॥
सूर्यश्चिन्मप्रतीकाशा करिका यत्र दृश्यते ॥ अणवस्य तु सामात्रा मात्रा तु चतुराणवा ॥ ९ ॥ मानसं

दितं स्थापितं च यतं च। यतो वा इमानि भूतानि जायंते येन जातानि जीवंति। यमयत्येष त आत्मा तर्था
 मृत इत्यादि श्रुतेः। न केवलं प्रत्यक्षं गम्यमीशा वास्यं। अपितु सावरणं बलां उमित्याह्यदिति। य
 किंचिच्छ्रुतिप्रमाणसिद्धं जगत्संजगत्॥ स्थावरजंगमात्मकं अशेषं विश्वमीशो नोऽदितं स्था
 पितं नियमितं चेत्यर्थः। अतः कारणात् तेने शास्यत्वेन विस्तेन दत्तेन स्यादष्टानु सारिणा विष
 येण भुंजीथाः भोगानुभूतैः इतोऽधिकं मा गृधः। गृध्र अभिकांक्षायां। माकांक्षीः। इतो ममाधिकं
 भवत्विति धियं त्यजेत्यर्थः। परमाधीनत्वेन त्वदिच्छाया व्याहृतत्वादिति भावः। एवं सति धुनं कस्य
 स्थित्। स्थितिनिपातो वितर्कः। न कस्यापीत्यर्थः। स एष सर्वस्य वशी सर्वस्येशानः सर्वमिदं प्र
 शास्ति यदिदं किंचेत्यादि श्रुते मुख्यदाता पुरमेश्वरो नस्य स्वाभि संबंधालिङ्गितमन्यस्याणि जा
 तमिति वेदाग्येण भवितव्यमिति तात्पर्यं॥१॥ इदानीं चित्तशुद्ध्यर्थं विहितमवश्यमनुष्ठेयमि
 त्याह॥ कुर्वन्नेवेति॥ कर्मण्यग्निहोत्रादीनि निष्ठाभिमानि मुक्तिहेतुकानि कुर्वन्नेवेह लोके श
 तं समाः शतवर्षपर्यंतं जिजीविषेत्। पुरुषव्यत्ययः। प्रकरणात्। त्वं जिजीविषेः। जिवितुमिच्छेः। भवाजि

॥३०॥
॥२॥

जाविषेदिति वा। पुरुषायुषः शतवर्षमितत्वाद्धतग्रहणं। कालाध्वनोरत्यंतसंयोग इति द्वितीया। यावच्छ्रु-
क्तिकर्तव्यं न कदापित्याज्यमिति। कर्मण्येवाधिकारस्ते मा फलेषु कदाचन। मा कर्मफलहेतुर्भूर्माते संगो-
स्तु कर्मणि॥ ब्रह्मण्या धाय कर्मणि संगं त्यक्त्वा करोति यः॥ लिप्यते न स पापेन न प्रपन्नमिवांभसे नि-
चभगवद्वचनोत्तरं। त्वयिति विभक्तिव्यत्ययः॥ तव एव कर्मकुर्वतोऽजि जीविषतो मुक्तिरस्तीति शेषः
इतः प्रकारादन्यथा प्रकारान्तरेण मुक्तिर्नोस्ति। अयमभिप्रायः। स्वर्गादिप्राप्तौ यथानोपायाः सं-
ति न तथा मुक्तौ विलयार्थः। ब्रह्मार्पणं बुद्ध्या ब्रूत कर्मणा शुद्धांतः करणस्यैव मुक्तिरिति भावः। ननु क-
र्मणोऽवस्थं फलेन भाव्यं। कथं मुक्तिरित्यत आह। न कर्मैति। मुक्त्यर्थं क्रियमाणं कर्म नरे मनुष्ये वा यि-
न लिप्यते। न बाध्यते। स्मृत्येतेनासंकल्पितफलेन कर्मणा भगवंतमाश्रय्य तं नरमपि त्वां नरायु-
त्तरकर्म बाधत इत्यर्थः। मुक्तिकारणांतःकरणशुद्ध्या पादकत्वेनोपक्षिणशक्तित्वात् उक्तं हि॥
द्वाविमावथ पंथानौ यत्र वेदाः प्रतिष्ठिताः प्रवृत्तिलक्षणो धर्मो निवृत्तौ च विभाषित इति॥ २॥
अथ काम्यकर्म परान्निंदति। असुर्या इति। ये केच। ये केचिज्जना आत्महनः आत्मानं हन्ति स-

॥भा०॥
॥२॥

श्रुति ५

सारे बंधयंतीत्यात्महनः। अविदांसः। काम्यकर्मपरा आत्महंतारः। ते प्रेत्य मत्वा ता-ल्लोकानभिग-
च्छंति। अभिराभिमुख्ये। ते के। ये लोका असुर्याः। असुराणां भिमे असुर्याः। असुषुषाणे धेवे रमंत इ-
षे सुराः। पाणशेषण मात्र पराः। अज्ञानिनः केवल विषयासक्तस्तैः प्राण्य असुर्याः। व्रीदशाः। अं-
धेन तमसा अज्ञानात्मकेन तमसा आवृताः। आच्छादिताः। अज्ञाधिक्यकारिणः। अनात्मता पुनः ना-
पुनर्जायंते प्रियंते चेत्यर्थः। उक्तं हि भगवता श्रीगीतायां। कर्मजं बुद्धियुक्ता हि फलं त्यक्ता मन-
षिणः। जन्मबंधविनिर्मुक्ताः पदं गच्छंत्यनामयमिति। अनेकचित्तविभ्रान्तमोहजालसमा-
वृताः। प्रसक्ताः कामभोगेषु पतन्ति नरके शुचाविति। तस्माद्यथायोग्यं वर्णाश्रमविहितक-
र्मणां भगवंतं माराधयंतस्तत्प्रसादेन निवृत्तस्यांतकलुषजातवेराग्य आत्मविस्तुको भवत-
ति पद्यद्वयार्थः॥३॥ ब्रह्मविदा मोक्षि परं। तमेव विद्वानमृत इह भवति नान्यः पंथा अयनाय विद्यते।
एवं त्वयि नान्यथेति स्ताति आदि-~~तु~~ भिर्ब्रह्मज्ञानमेव मोक्षसाधनमित्युक्तं। तद्ब्रह्म किं विधमित्य-
त आह। अनेजदिति। त्रिष्टुप् छंदस्वेयमृकृतं ब्रह्म। अनेजत्। एज्ज कं पने। न एज्ज तोयनेजत्। अ-
नेज्ज मानं। अभयं। अचेलदिति केचित्। तथा त्वे मनसो जवीय इत्यनेन विरोधः। अजरोऽमरा

॥३०॥
॥३॥

यतोऽभूयो ब्रह्मेति श्रुतेश्च। एकं समाधिकरहितं। न समश्चाभ्यधिकश्च दृश्यत इति
 यदा सर्वभूतेषु विज्ञानघनरूपेणैकं। एको देवः सर्वभूतेषु गूढः। सर्वव्यापी सदा। तत्र। तत्र। तत्र।
 तेः। मनसो जवीयः। मनोऽवेगत्वं स सिद्धं। ततोऽपि जवीयः। वेगवत्तरं। जवोऽस्यास्तीति जववत्। अ
 त्यंतं जववदिति जवीयः। इय सुनिवृत्ते विन्मतोर्लु गतिमतुपो लुपू। देहस्थस्य मनसो हरस्थ
 ब्रह्मलोकादि संकल्पनं क्षणमात्राद्भवतीति मनसो वेगवत्तरत्वं। तस्याप्यगम्यत्वाद्ब्रह्ममन
 सो जवीय इत्येव्यते। किंच। देवा ब्रह्माद्या अपि एनतुद्ब्रह्म। न आमुवन्। कास्म्येनाजोनतु। देवा
 द्योतमानाश्चक्षुरादयोऽप्येन आमुवन् गोचरी कुर्वन्तीति केचित्। तत्तु मनोऽगम्यत्वाद्देवापहृति
 तं। पूर्वं। सर्वजगत्कारणं। यतो वा इमानि भूतानि जायं त इति श्रुतेः। अर्षत्। ऋषगतौ। अर्षती ॥३०॥
 त्यर्षत्। ज्ञानस्वरूपं। सत्यं ज्ञानमनंतं ब्रह्मेति श्रुतेः। किंच। लोके विलक्षणं लक्षणांतरमाह ॥३॥
 तिष्ठदिति। तिष्ठतीति तिष्ठत्। स्वस्थाने स्थितमपि सर्वगतत्वात्। यावत्। दुतंगच्छतोऽन्यात्म
 न् आदानं अत्येति। अतिक्रम्यतिष्ठति। अचिंत्यशक्तिकमित्यर्थः। किंच। मातरिश्वा मातरि अं

तरिक्षे श्वसति वर्द्धते इति मातरि श्वा वायुः । तदु ओ श्वि गति वध्यो रिति धातुः । तस्मिन् ब्रह्मणि अपः कर्माणि
 दधाति धारयति । अप इति कर्म नाम । कार्य कौरण जातानि यस्मिन् नोतानि प्रोतानि यश्च सूत्र संज्ञः स
 र्वस्य जगतो विधारयितोः सर्व प्राण भृष्टेष्टकः सोपि वायुः प्राणिनां चेष्टालक्षणानि कर्माणि तस्मि
 न्ब्रह्मणि स्वधिष्ठाने सति दधाति । सर्व चेष्टको वायुस्तस्यापि चेतयितुं ब्रह्मेत्यर्थः । भीषाऽस्म
 दातः पर्वत इत्यादि श्रुतेः । यद्वा । मातरि श्वा वायुः अपः कर्माणि । आप्यंते प्राप्यंते सुखदुःखानि याभि
 स्ताः आपः कर्माणि । आपोतेर्ह्यश्चेति द्विप्रधातेर्ह्यस्य । तानि कर्माणि यज्ञदान गृहमादीनि यस्मिन् द
 धाति स्थापयति । सर्व प्राणिकर्माणि समर्पयतीत्यर्थः । देवा गातु विदो गातु मित्रा गातु मिता मनस
 स्पत इमं देव यज्ञं स्वाहा वाते धा इति समिष्ट यज्ञं मंत्रे वायु स्थेत्वोक्तेः सर्व कर्माणि तावदायो स्थाप्यं
 ते । समिष्टव्यष्टिरूपोऽसौ वायुरपि तानि सर्वाणि तस्मिन् दधाति । अतो याग होम दानादीनां कर्म
 णां परमास्पदत्वं ब्रह्मलक्षणमित्यर्थः । अहस्यं स ह्यदुक्तं न चित्तमारोहतीति सर्वमंत्रोक्तं मपि पु
 नर्वदति । तदिति । अनुष्टुप् । तस्य ह्येतं आत्मतत्त्वं एजति चलति । तदेव नृ एजति । च । स्यते नैव विभेति । अ
 भयमेव स भ्रष्ट दृष्टो विभेतीव । यद्वा । एजति रंतण इति तस्यार्थः । तदेजति । दुष्टान् । तदेव नैव तय
 य

॥३०॥
॥४॥

तिसदाचारान्। इति शेषः। परिजाणाय सा धूनां विनाशाय च दुष्टतां। धर्मसंस्थापनार्थं य
युगे युगेति स्मृतेः। किंच। तदूरदूरदेशे स्ति। तदुत देव अंतिके समीपे च स्ति। सर्वगतत्वात्। यदा। त
दूर। अविदुषा दकोद्याय प्राप्य वा दूर इवेत्यर्थः। तदंतिके। विदुषां हृद्यवभासमानत्वा दंतिके इव
न केवलं दूरं ति के स्ति। किंतु अस्य सर्वस्य नामरूपक्रियात्मकस्य जगतो तुरभ्यंतरे तदेवा स्ति। अ
स्य सर्वस्य बाह्यतो बहिरपि तदु। तदेवा स्ति। आकाशवद्व्यापकत्वात्। अंतर्बहिश्च तत्सर्वं व्याप्य नारा
यणस्थित इति श्रुतेः। यद्वा स्य मंत्रस्यार्थोत्तरं। यथा। पूर्वकारणरूपमुक्तं। इदानीं कार्यरूपमुद्दिश
ति। तदिति। तदात्मन एव ति। सर्वजंतुरूपेण स्थितं स अलति। तदेव न एजति। स्थावररूपा बस्थं न च
लति। तदूर। आदित्येन क्षत्रादिरूपेण स्थितत्वात्। तदु अंतिके। स्थावरादिरूपेण स्थितत्वात्।
अस्य सर्वस्य प्राणिजातस्य अंतर्मध्ये तयोमिरूपेण स्थितं तदेव। यो विज्ञानेति षु न्विज्ञानादंतरो
यं विज्ञानं न वेद यस्य विज्ञानं शरीरं यो विज्ञानमंतरो मयतीति श्रुतेः। अस्य सर्वस्य जगतो ब्रा
ह्म तत्तदुत देव। कालरूपेण विद्यमानत्वात्। अंतर्बहिः पुरुष कालरूप इति स्मृतेः। चेतना च
तेनारूपमनंतं ब्रह्मैवेत्यर्थः। एवमुपासितुरचिरादि मार्गेण गमनं नास्ति। इहैव ब्रह्म साधेः।

॥३०॥
॥४॥

नतस्य प्राणा उक्ता मंति। अत्रैव समवनीयंते ब्रह्मैव सन्न स्याप्येतीत्यादि श्रुतेः। तदंतिक इत्य
 न उक्तारोऽप्युक्तोऽस्य शांतिरिति शास्त्रेण संधिः॥५॥ अथोपासनाप्रकारमाह यस्त्विति अनु
 षुष्टयः पुनरधिकारी। सर्वाणि भूतानि। अव्यक्तादि स्थावरांतानि चेतना चेतनानि। आत्मनः।
 सप्तम्या लुक्। आत्मन्येवानुपश्यति। ब्रह्मण्येव सर्वाणि भूतानि स्थितानीति जानाति। आत्मा
 नं च सर्वभूतेषु अनुपश्यति। ततस्तस्माद्दर्शनात्त्रिजुगुप्सते। जुगुप्सां निंदां नामोति। मुक्तो भ
 वतीत्यर्थः। उपक्रोशो जुगुप्सा च कुत्सानिंदा च गर्हण इत्यभिधानं। उपेधा तोर्गुप्तिन्विज्यः स
 न्निति स्वार्थे सन्प्रत्ययः। शोभां पश्यति सर्वत्र सर्वेषु मयि पश्यति। तस्याहं न प्रणस्यामि स
 च मे न प्रणश्येति भगवद्च न समानार्थको मंजीयं॥६॥ इममेवार्थं द्वितीयो मंजो ववतीत्या
 ह यस्मिन्निति। अनुषुष्टयस्मिन्नवस्था विशेषे। विजानतः। सर्वाणि भूतानि आत्मनि सन्ति। आ
 मा च सर्वभूतेषु स्तीति विशेषेण ज्ञानवतः पुरुषस्य। सर्वं खल्विदं ब्रह्मेत्यादिवाक्यार्थविश
 रण सर्वाणि भूतान्यात्मैवाभूतान्भवन्ति। सर्वभूतेषु वस्थित आत्मैक एवेति ज्ञानं भवति। स

॥३०॥
॥५॥

॥

र्वभूतस्थितं यो मां भजत्येकत्वं मां स्थितः। सर्वथा वर्तमानोऽपि स योगी मयि वर्तते इति भगवदुक्तेः। तत्राव
स्थाविशेषे एकत्वं आत्मैकत्वं अनुपश्यतस्तस्य को मोहः कः शोकश्च। अविद्या क्रियो योः शो
कमोहयोः सर्वथाऽसंभवात्सकारणकस्य संसारस्यात्यंतमुद्धेद इति भावः। भिद्यते हृदयं
धिच्छिद्यंते सर्वं संशयाः। क्षीयंते चास्य कर्माणि तस्मिन् दृष्टे प्रावरे इति श्रुतेः॥३॥ एवं
भूतात्मज्ञानिनः फलमाहस इति जगती। यो धिकारी पूर्वोक्तप्रकारेणात्मानं पश्यति स ईश
मात्मानं पर्यगात्सामोति। छंदसिलुल्लङ्घित इति सूत्रात् वर्तमाने लुङ्। कीदृशं। शुक्रं शुक्रं
शुद्धं। रलुयोरभवेत्। विज्ञानानंदस्वभावे। अकायं। न विद्यते भागार्थकायः शरीरं यस्य स
स्मा विरस्तं। अकायमित्यनेन लिंगशरीरनिषेधः। अस्मा विरमिति स्मावोपलक्षितं धातुमय
स्थूलशरीरनिषेध इत्यपुनरुक्तिः। अत्रैव हेतुगर्भविशेषणमाह शुद्धमिति। शुद्धमनुपहतं स
वरजस्तमोभिः। एतदेव स्पष्टयति। अपापीवृद्धं। न पापेर्विद्वं क्लेशकर्मविपाकावायै रस्पृष्टा
ईदृशमात्मानं शान्तिपर्यगादित्यन्वयः। कायादिरहितोऽपि परमात्मा जगत्सर्जनादिकरोत्य

॥५०॥
॥५॥

चिंत्यशक्तिर्वादिष्याह कविरिति। ज्ञानीयं पर्येति स आत्मा शाश्वतीभ्यः। समाभ्यः। शाश्वतीषु समासु
 विभक्तिव्यत्ययः। याथातथ्यतः। यथातथाभावो याथातथ्यं याथाथ्येतेन। यथार्थं स्वरूपान् अर्थान्
 पदार्थान् व्यदधात्। विदधाति। कीदृशः सः। वविः कृतदशः सर्वज्ञः। मनीषी मेधावी। ज्ञानं स्वरूपः। परि
 भ्रः। परिभवति सर्वं विशीकरोतीति परिभ्रः। स्वयंभ्रः। स्वयमेवान्यदनपेक्ष्य भवतीति स्वयंभ्रः। स्व
 तंत्रः। कविरित्युत्तरार्द्धमुपासितुः। फलकथनपरिमितिकेचिद्वाच्यं रच्यते। तत्प्रक्रमभंगादुपेक्ष्य ॥ ६ ॥
 इदानीं पूर्वोक्तप्रकारेण नालमविदः संतः कर्मनिष्ठाः कर्मकुर्वन्त एव ये जिजीविषन्ति तान् प्रत्येयन्ते।
 अंधं तम इति। षडनुष्टुप्। विद्याऽविद्ययोः समुच्चिन्नीषया प्रत्येकं निंदोच्यते। ये जनाः अविद्यां।
 विद्याया। अन्या अविद्या। कर्म। तां केवलमुपासते। कुर्वन्ति। स्वर्गाधीनं कर्मणि केवलं मनुतिष्ठ
 तीत्यर्थः। अविद्येयत्रतदन्यार्थं न भू। अब्रह्मण इति वतू। ते प्राणिनः अंधं अदर्शनात् कृतमोहा
 नं प्रविशन्ति संसारपरंपरामनुभवन्तीत्यर्थः। ततस्तस्मादंधात्मका तमसः संसाराद्भवन्ति।
 इव एवार्थः। बहुतरमेव तमस्ते प्रविशन्ति। ते के। येऽप्ये पुनः विद्यायां आत्मज्ञाने देवताज्ञाने

॥३॥
॥६॥

एवरताः कर्मैहत्वा विहित कर्म ननु छाने न प्रत्यवायोत्यस्याऽतः करणश्रुध्यभावेन ज्ञानानुदयादिति भावः
अन्येऽमुं मंत्रमन्यथा व्याकुर्वन्ति यथा आत्मयाथार्थज्ञानस्येव अन्यथा ज्ञाननिन्दया अवश्यकवोपपा
दनायान्यथा ज्ञानस्योक्तं मसुर्यलोकसाधनत्वमन्त्रेद्यान्यथा ज्ञाननिन्दनस्येततोपधिकानर्थसा
धनत्वमनेन मन्त्रेणोच्यते न तु केवलकर्म निन्दनं तदभावे विद्याया अध्यवसायत्वाभावात् केवलक
र्मणां अग्रसक्तैः कुर्वन्नेवेह कर्मणि जिजीविषेदित्येव कारणकर्मस्य तायोग्यवच्छेदार्थेन केवलकर्म
करणविधानाभावाच्च अत्रैवं योजना ये विद्या अन्यथा ज्ञानं उपासते ते अंधं तमो नाम नरकं
प्रविशन्ति असन्नेव स भवति असद्वृत्तेति वेदचेदिति श्रुतेः अथ ये जनाः विद्यायामु आत्मया
थार्थज्ञाने एवरताः न त्वंधं तमससाधनान्यथा ज्ञाननिन्दने ते ततः अन्यथा ज्ञानमाप्यतमसः प्रका
शात् भूय इव बहुतरमेवांधं तमः प्रविशन्तीति ॥९॥ ज्ञानकेवलकर्मणोः फलं नैदुमाता अन्यदेव
ति विद्या आत्मज्ञानेन अन्यदेव फलममृतरूपमाहु ब्रह्मवादिनः अविद्याकेवलकर्मणा
साध्यं अन्यदेव फलं पितृलोकादिरूपमाहु विद्वांसः कर्मणापि तृलोको विद्यादेव लोको वैलो

॥भा॥
॥६॥

कानां श्रेष्ठस्तस्माद्विद्यां प्रशंसतीत्यादि श्रुतेः। कथमेतद्वगतीमत्यत्र आह। इतीति इत्येवं
 श्रुमश्रुतवन्तो वयं धीराणां धीमतां वचनं। ते आचार्याः नोऽस्मभ्यंतत। कर्मचक्षुर्न च स्वरूपं पुल
 तो विचयक्षिरे। व्याख्यातवन्तः। तेषामयमागमः पारंपर्यागत इति भावः। द्वितीयपक्षे तु विद्यया
 मयाथार्थज्ञानेन अन्यदेवमोक्षैकदेशलक्षं लंपलं प्राप्य मातुर्वद्वाः। अविद्यया अन्यथा शा
 नं निंदया। अन्यदेवमोक्षैकदेशरूपं फलमाहुरिति धीराणां वचनं श्रुम। ये धीराः नोस्मा
 न्नतितन्मोक्षसाधनं विचयक्षिरे व्याचयक्षिरे। तस्मादुपपन्नः समुच्चय इति॥१॥ समुच्चय
 माह। विद्यामिति। विद्यामात्मज्ञानं अविद्याकर्मभ्रान्त्यथाज्ञानमंदनं वाचद्वयं परस्परसमुच्चय
 यार्थं। तदुभयंतदुभयंसह एकपुरुषार्थहेतुत्वेन यो वेद। एकेनैव पुरुषेणानुष्ठेयमिति जानाति।
 सः अविद्यया ईश्वरार्पणबुद्ध्या कृताग्निहोत्रादिकर्मणा मृत्युमारकं अंतःकरणमलंतीतीति श्रु
 ध्या कृतं कृत्यो भूत्वा विद्ययाऽस्मज्ञानेन अमृतं भावप्रधानो निर्देशः। अमृतत्वं मोक्षं अश्रुते प्राप्नो
 ति। उक्तं हि श्रीगातायां भगवता। यत्सारयैः प्राप्यते स्थानं तद्योगैरपि गम्यते। एकं सारं च यो

॥३०॥
॥७॥

जं च यः पश्यति स पश्यतीति। सांख्ययोगशब्दौ ज्ञानकर्मपरौ ॥११॥ उक्तं मे यमुत्तरमंत्रत्रयेण सम
र्थ्यते। अंधंतम इति। येऽविद्यामुपासते तैंधंतमः प्रविशंतीत्युक्तं। तत्राविद्यास्वरूपमुच्यतेऽसंभ
तिमिति। ये प्राणिनः असंभ्रतिं नास्ति संभ्रतिर्जगतउत्तयादिर्यस्मात्सोऽसंभ्रतिस्तं। संभ्रतेरु
पलक्षणत्वात्। परमेश्वरो जगदुत्पत्त्यादिकर्ता। अपितु स्वभावतएव उत्पद्यतेऽवतिष्ठति नश्यती
त्यात्मानमुपासते। तैंधंतमः प्रविशंतीत्यर्थः। यतो वा इमानि भूतानि जायन्ते। येन जातानि जी
वन्ति यत्प्रयंत्यभिसंविशंतीत्यादि श्रुतिविरुद्धत्वात्। असत्यमप्रतिष्ठंते जगदाहुरनीश्वरं ॥ अ
परस्परसंभ्रतं किमन्यकामहेतुकं। एतां दृष्टिमवष्टभ्य नष्टोत्पन्नोऽप्यबुद्धयः। प्रभवत्ययं कर्म
णः क्षयाय जगतोऽहिताः आसुरा योनिमापन्ना मूढा जन्मनि जन्मनि। मामप्राप्यैव कौंतेय त
तो मां त्यधमां गतिमिति भगवदुक्तेश्च। अन्यत्पूर्ववत्। यद्वा। यमनियमादिसंबंधवान्विज्ञाता
त्मा कश्चिन्नास्ति। जलबुद्बुदवर्जवाः। मदशक्तिवद्विज्ञानमियादिदुर्वादिनो बौद्धा अनेन निंद्यंते।
ये नराः असंभ्रतिं। न संभ्रतिरसंभ्रतिस्तं। मृतस्य पुनः संभवो नास्ति। अतः शरीरांतेऽस्माकं

॥भा०॥
॥७॥

मुक्तिरेवेति ये उपासते सिद्धांतयंति। तेऽधंतमः प्रविशंति। तथा। ये उ। ये च संभृत्यामेवरताः।
 संभवत्यस्या इति संभृतिः परदेवता। तत्रैवासक्ताः। कर्मपराश्रुताः। न स्य बुद्धिमांलिन्यमजा
 नानाओलमज्ञानमात्ररताः। आत्मैवास्ति नान्यत्कर्मादीति। कर्मकांडज्ञानकांडयोः संबंधो ना
 स्तीत्यभिप्रायवंत इत्यर्थः। ते न रास्ततोऽधंतमसो भूयश्च। इव शब्दो निपातो बहुर्थः। बहु
 तरंतमो विशंति। यद्वा व्यावृता व्यावृतोपासनयोः समुच्चि-शीषया प्रत्येकं निंदोच्यते ने न
 यथा संवनं संभृतिः कार्यस्योत्पत्तिः। तस्या अन्याभसंभृतिः। प्रवृत्तिः। कारणमव्यावृता
 रव्यं। तां असंभृतिं अव्यावृताख्यां प्रवृत्तिकारणं। अविद्याकामाकर्मबीजभूता मदर्शनास्मि
 कां ये उपासते। ते तदनु रूपमेवाधंतमः प्रविशंति संसारमेव प्राप्नुवंति। ये तु संभृत्यां कार्यब्रह्म
 णि हिरण्यगर्भादीवेवरता स्ते ततस्तस्मादपि भूयो बहुतरमेव तमः प्रविशंति॥१२॥ अथोभयो
 रूपासनयोः समुच्चयकारणं अवयवतः फलभेदमाह। अन्यदेवेति। संभवात्संभृतेः कार्यब्रह्म
 पासनादन्यदेवेष्टथगेव अणि माद्यैश्वर्यलक्षणं फलमाहुः कथयंति। धीराः। तथा असंभ

॥३०॥
॥८॥

रात्र असंभूतेरव्यावृत्तोपासनादन्यदेवपुल्लमुक्तमंधंतमःप्रविशंतीत्याहुः। केशोधिकतरस्तेषाम
व्यक्तासक्तचेतसाभितिभगवदुक्तेः। इत्येवंविधंधीराणां धीमतां वचःश्रुश्रुम। वयंश्रुतवंतः। येधीराः
नोऽस्माकं तत्पूर्वोक्तसंभृत्यसंभृत्यपासनफलं विचचक्षिरे। व्याख्यातवंतः॥१३॥ उक्तं सर्वमुपसंह
रति। संभृतिंचेति। संभृतिंसकलजगत्संभवैकहेतुं परब्रह्म। विनाशं। विनाशोस्यास्तीति विनाशं। अ
र्थादिभ्यो जिदित्ययः। विनाशधर्मकं शरीरादि संसारं तदुभयं शरीरिशरीररूपं द्वयं यो योग
सह एको भूतं वेद जानाति नित्यानित्यवस्तुविवेकयतीत्यर्थः। देहभिन्नो हं देही। वासेकर्मनिर्तमिति
हात्वा शरीरेण जानोत्यनिकराणि निष्कामकर्माणि ब्रह्मेश्वरेऽर्पयतीति भावः। सः जानी। विनाशेन
विनाशवता शरीरेण सात्विककर्मानुष्ठानद्वारा मृत्युं तीर्त्वाऽतः करणश्रुद्धिं संपाद्य संभृत्या आत्म
ज्ञानेन अमृतं अश्रुते। मुक्तिं प्राप्नोति। यद्वाऽस्या अर्थीतरं। यथा। संभृत्यसंभृत्यपासनयोरैक
पुरुषार्थः। वासमुच्य एव युक्त इत्याह संभृतिंचेति। अत्र विनाशं विनाशेनेति शब्दद्वयेऽवर्ण
लोपोद्दृष्टव्यः। एषादरादिवासाधु। अन्यदाहुरसंभवादिति प्रकरणात्। संभृतिमविनाशं

मि
॥भा०॥
॥८॥

यव्यावृता व्यावृता पासनद्वयं यः सह वेद उभयमुपास्त इत्यर्थः। स योगी अविनाशेन अव्यावृता
 पासनेन न मृत्युमनैश्वर्यमधर्मकामादिदोषजातं च तीर्त्वाऽति क्रम्य संभृत्या हिरण्यगर्भापासने
 अनेन तं प्रवृत्तिलयलक्षणमश्रुते प्राप्नोति। यद्वा संभृत्या। संभवतीति संभृतिरिति हिरण्यगर्भादि
 देवता। तथा संभृत्या। संभृत्योपासनया मृत्युमंतः कूरणमलादिरूपं तीर्त्वाऽति क्रम्य अविनाशे
 न। विनाश उपलक्षणं। उत्येति विनाशादिदोषरहितेन परात्मना तस्मान्नेन अमृतं मोक्षम
 श्रुते। इति भिन्नक्रमेण पदयोर्व्याख्याते॥ ४॥ एवं प्राप्ताधिकारं शिष्यं प्रति परमात्मस्वरूपं
 निरूपयत साक्षात्कारो मोक्षसाधनमित्यतीतग्रंथेनोक्तं। स चेश्वर साक्षात्कारो नश्रवणादि
 मात्रेण भवति। नापि मोक्षः साक्षात्कारमात्रेण। किंतु भगवदनुग्रहादेव। नायमात्मा प्रवचनेन
 लभ्यो न मेधया बहुना श्रुतेन। यमेवैष वृणुते तेन लभ्यस्तस्यैष आत्मा विवृणुते तन्न स्यामिति
 श्रुतेः। अतोऽनुष्ठितश्रवणमनुनादिकेनपि साक्षात्कारार्थं। प्राप्तसाक्षात्कारेणापि च मो
 क्षार्थं यथा भगवत्सार्थनं कार्यं। तत्प्रकारप्रदर्शनार्थं हिरण्यमयेन पात्रेणैवोद्युत्तरमंत्राः॥

॥३०॥
॥९॥

नत्रादित्यरूपात्मोपासनमाह हिरण्मयेन पात्रेणेति। अनुष्टुप्। हिरण्मयमिव हिरण्मयं ज्योतिर्म
यं यत्पात्रं। पिबंति यत्र स्थितौ रश्मयोरसान् इति पात्रं सूर्यमंडलं। तेन ते जोमयेन मंडलेन स
यस्य आदित्यमंडलस्थस्य अविनाशिनः पुरुषोत्तमस्य श्रीभगवतः मुखं। मुखमिति सम
स्तविग्रहोपलक्षणं। लीलाविग्रहस्य रूपं अपि हितमाकादितं वर्तते। यत्। तन्मुखं। हे
पन्। पुष्पातीति प्रवा। तसंबोधनं। हे भक्तपौषकपरमात्मन्। त्वं अपावृणु। अपावृतं अना
कादितं कुरु। किमर्थं। सत्यधर्माय दृष्टये। सत्यं सत्यज्ञानानंदालोकं त्वद्वपंधारयति हृदये चि
तयतीति सत्यधर्मः तस्मै। चतुर्थः षष्ठ्यर्थः। सत्यधर्मस्य महादिभक्तजनस्य दृष्टये दर्शनाय
साक्षात्काराय। दृशिरपेक्षणेऽस्मात्। भावेक्तिर्न प्रत्ययः। वश्च भ्रश्च सुसृजश्च जयजराजश्च
जहृशोष इति शस्यत्वं। पुनाष्टुरिति दृष्ट्वं। इत्यपि पार्थनं॥१५॥ एतदेव स्पष्टीकृत्य ऋषिर्वा
चते। एष निति। उक्चि कयं चुरंता। उक्चि कं त्रिपदां यो दादशक इति वचनान्। हे पन्। हे एव
ऋषी। एकश्चासावृषिश्चैत्येकऋषिः। ऋषिज्ञाने। हे मुखज्ञानसर्वज्ञ। हे यम। यमयति सर्व

॥भा०॥
॥९॥

जगती

॥६०॥
॥१०॥

मातिशाख्येनयवयोःपदांतयोःस्वरमध्येलोपइतिपाप्तलोपपतिर्षेदसावसावितिद्रष्टव्यं॥१६॥इ
दानीमरिष्यतोममवायुःआध्यात्मपरिच्छेदंहित्वाअधिदैवतमानमनिलंप्रविशत्विति
प्रार्थयतेवायुरनिलमिति।वायुरनिलंयजुषीॐमितिपरमाक्षरस्ययोगिनोमालंबनेभू
तस्यपरब्रह्मणःपणवारख्यस्योच्छ्रूलोदिगुणयुक्तस्यब्रह्माक्षरविश्वंदोगायत्रंपरमात्मादे
वताशब्दब्रह्मरंभेविरामेचयागहोमादिषुशांतिकर्षोष्टिकर्मसुयान्येषुविनियोगोस्यक
तोत्रिभिर्यज्ञान्योगीस्मारयतीत्यनुक्रमेणी॥हेपरमात्मनमरिष्यतोवायुःप्राणः।वायुग्रहणं
सप्तदशलिंगोपलक्षणार्थं।तथाच।सप्तदशालोकलिंगरूपःप्राणोऽध्यात्मपरिच्छेदंहित्वा
अधिदैवतरूपंसर्वालोकंअमृतंसूत्रात्मानंअनिलंमुख्यप्राणं।प्रतिपद्यतामितिवाक्यशेषः।
वायुर्वैगौतमतस्सूत्रंवायुनाहिगौतमतस्सूत्रेणायंलोकःपरश्चलोकःसर्वाणिचभूता
निसंदब्धानिभवन्तीतिश्रुतेः।ज्ञानकर्मसंस्तुतंलिंगमुक्तामयविलयर्थःअथ।अनंतरं।

॥भा०॥
॥१०॥

मम

मितियमः। योतरोयमयतीति श्रुतेः। हे सूर्य। सूरिभिर्तेयत्वात् सूर्यः। सूरिश्च द्वातद्वितो यत्। यस्य चे
 तिङ्कारलोपः। हे प्राजापत्य। प्राजा नां पतिः। प्राजापतिर्हिरण्यगर्भस्तस्य वेदोपदेष्टृत्वेन प्रिय। यो ब्र
 ह्माणं विद्धाति एवं तस्मै वेदांश्च प्रहिणोति सर्वा नृशतिश्चेताश्च तर्श्रुतेः। मदीयान् नृशमीन् प्रका
 शां न्यह। तेजः समूहच। स्य रूपं बाह्यं च मदीयं ज्ञानं विस्तारयेत्यर्थः। तथा। यत्ते रूपं कल्याणतमं
 मिति परममंगलं। मंगलो नां च मंगलं स्मृतेः। अस्ति। तत्। ते। तव प्रसादात् अहं पश्यामि। यदा। हे सूर्य
 षन्नेकं रूपेयमसूर्यप्राजापत्यप्राजापतेर्धर्मस्य अपत्यनरनारायणात्मनू रश्मीन् नमश्चक्षुष उ
 पधातकान् स्वान् रश्मीन् बह्विगमयतेजः आत्मीयज्योतिः समूह उपसंहरन् दर्शनयोग्यं कु
 रू। अन्यत्समानं। केन प्रकारेण पश्यसीत्यत आह यइति। यः असौ असौ पुरुषः। फलं शीतेऽसौ
 पुरुषः। असौ मंडलांतस्थो यः पुरुषः असौ तदितरपतीकस्थितश्च पुरुषः सः अहं मस्मि भव
 ह मिति। सूर्यमंडलादिपतीकस्थो मर्म हंत स्थज्योतिरूपश्च एक एवेति प्रकारेण ते रूपं पश्या
 मीत्यर्थः। एतादृशैक्यज्ञानस्यैव मोक्षसाधनत्वादिति भावः। अत्रासौ च शाकटायन इति

इदं सूत्रं शरीरं अग्नौ हुतं सत् भस्मांतं । भस्मैवांतो यस्य तत् भस्मांतं । भस्मावसानं भया
 त् । इतः प्रयोजनत्वात् ॥ ॐ प्रतीकाल्पकृत्वा सत्यात्मकमग्न्याख्यं ब्रह्मा भेदो नोच्यते हे ॐ ।
 हे क्रतो संकल्पात्मके स्मर । यन्मम स्मर्तव्यं तस्यायं कालः समुपस्थितः । अतः स्मर । य
 स्त्वं ब्रह्म चर्ये गार्हपत्ये च मया पस्वित स्तस्मर । तथा वृतां यन्मया बाल्यप्रभृत्य द्य
 यावदनुष्ठितं कर्म । ते च स्मर । क्रतो स्मरं वृतं स्मरेति पुनर्वचनमादरात् यद्वा । प्रत्य
 क्षत एव देहस्य भस्मांतत्वं दर्शनादेहनाशोचतदंतर्गतस्य ब्रह्मणो जीववन्मरणाद्यवश्यं
 भावादित्याशंकाया मिदमुच्यते । अत्रायमर्थः । यद्यपीदं शरीरं भस्मांतं दृश्यते । तथापि
 तदंतर्बर्त्तिनः परमेश्वरस्य न मरणादिदोषप्रसंगः । कुतः । व्यत्ययात् । अनिलं । अनिलः । वा
 युर्यद्वा । मृतं अमृतः । अथ तद्वा ब्रह्म अमृतमिति किं वक्तव्यं । तद् मृतस्य कैमुत्पत्तिरसिद्ध
 वादिति । ननु संसारिणो वायोः कथं मृतत्वं संभवति । यद्युपचारेण । तद् हरिश्चरस्यापि
 तथा विधममृतत्वं स्यादित्यादित्याशंका । वा योर्देहनाशोपितकार्यविज्ञानतिरोभावा

॥३०॥
॥११॥

भावोऽस्येव। वायुनावेगोत्तमसूत्रेणायं च लोकः परश्च लोकः सर्वोऽणिचभूतानि संदध्यानि
भवन्ति। म्लोचन्ति ह्यन्यादेव ताः। नवा सैषानस्तमितादेवतायदायुरिति हृदहारण्यश्रुतेः।
अथ प्रणवप्रतीकं प्रार्थयते। ॐ नमः। ॐ शम्। ओतत्वादिगुणयुक्तहेतुतोऽनिरूप। मोऽस्म
र। मया कृतं ध्यानादिकं च स्मर। अभ्यासस्तत्पर्यर्थः। अभ्यासेनार्थविशेषं मन्यन्त इति
यास्कौक्तेः। परमात्मकं हेतुं स्मरणं भक्तानुग्रहोन्मुखत्वमेव। अवतीत्योऽम्। अवेरक्ष
णे इत्यस्माद्वातोरन्येभ्योऽपि दृश्यन्त इति मनिनूततोऽवतेष्टिलोपश्चेति पञ्चमो निर्देशः।
दवतेः परस्य मनश्चिलोपेवृतेऽजरत्वरस्त्रिवु अविमवाभुपधायाश्चेति धातोरकारवका
रयोक्तुः। तयोः सवर्णदीर्घसति सार्वधातुकेति गुणेरूपसिद्धिः। धातोरन्तत्वादुदात्तत्वं
त्रिमात्रत्वं प्रातिशाख्यात् ॥१॥ साक्षात्कारप्रार्थनानंतरं अग्निप्रतीकं भगवन्तं मो
क्षप्रार्थयते। अग्ने नयेति। अगस्य दष्टग्ने यदेवत्या। अन्ते यज्ञान्योगी स्मारयता
ति कात्यायनस्मरणात्। हे देव। ओडादिगुणविशिष्टहे अग्ने अग्निप्रतीकं भगवन्

॥भा०॥
॥११॥

स कीर्ति

अस्मान् सुपथा शोभनेन मार्गेण देवयानलक्षणेन। नयागमय। सुपथोति स्थिति वि
शेषणं दक्षिणायनमार्गनिवृत्त्यर्थं। यतो गतागतलक्षणेन दक्षिणायनमार्गेण निवि
र्विस्मावयं। अतो ग्रेवांयाचामहे। पुनर्गमनागमनवर्जितेन शोभनमार्गेणास्मान् क
र्मफलविशिष्टान् यः। सुपथेत्यत्र नृकूरध्वः पथामानक्ष इति टच्प्रत्ययोनः। अ
निलत्वा समासांत विधेः। वृद्धिरादेर्जितिवत्। किमर्थं। राये। धनाय मुक्तिलक्षणा
य। कीर्तिरास्त्वं। विश्वानि भूतानि वयुनानि कर्माणि प्रज्ञानानि वा विद्वान्जीवनन्। किं
च। धुराणं। दुर्धकोटिल्ये। शानचिजुहोत्यादित्वेन द्विवाहोसतिरूपं। कुटिलं
प्रतिबंधकं वचनं। अस्मत् अस्मत्तः सकाशात् युयोधि। पृथक् कुरु
वियोजय नारायेत्यर्थः। युमिश्रणमिश्रणयोः। हादित्वा छपुलोपदित्वे। छांदसं
हेर्धित्वं। ततो विशुद्धावयं। तनुभ्यं। अनुदानत्वाद्युभयदेशः। अयिष्ठां बहुतरां न

॥३०॥
॥१२॥

मउक्तिं नमस्कारवचनं विधेम कुर्याम । इदृशां भीष्टसाकस्य तव प्रतिकरणं नमस्कारपरंप
रेवेन त्वन्यत्पक्षे पकरणमस्ति भावः । यद्वा । हे देवाग्नेऽस्मान्मुपथा पुनरावृत्तिवर्जिते
नार्चिरादिमार्गेण शये मोक्षारुख्यवित्ताय नय । मुक्तिदो भव । कुतः हे देवा । आसंसारं अस्म
दनुष्ठितानि विश्वानि पूर्णानि मोक्षाय पर्याप्तानि वयुनानि नित्ये कर्मणि । वयु
नमिति कर्मणामेति निद्य हे क्तैः । यद्वा । वयुनानि श्रवणमनननिजध्यासनरूपाणि
ज्ञानानि भवान्वेदात्वेन तया वयुनयेति भागवते वयुनशब्दस्य ज्ञानार्थकत्वात् । ननु
शारद्व्यकर्मभिर्बहुस्य तव कथं मोक्ष इत्यत आह । अस्मान्जुहुषाणं अल्पान् कुर्वन् ।
संसारं परिवर्तयदित्यर्थः । कुरु चलेन इति धातुः । छांदसत्वेन सादि । इदृशां । एनः
पापं अनिष्टं कर्म इत्यर्थः । तत् । अस्मदस्मत्तः युयौषि विजो जये । वयं च तत्तुभ्यं भ
यिष्ठां नमउक्तिं विधेम । न च प्रकाशतरेण प्रतिकर्तुं शक्नुम इत्यर्थः । ॥१२॥ इति
चत्वारिंशोऽक एवावुवाकः ॥ इति श्रीमन्नागदेव भट्टासजेन प्रथमः शाख

॥३०॥
॥१२॥

नाश्रीमदनंताचार्येण विद्वज्जनैरुपापात्रभूतेन विरचितायां वेदार्थदीपिकायां काण्व
 शारवीयं संहिताभाष्ये च त्वोरिंशोऽध्यायः ॥४०॥ ॥समाप्तोऽयं ग्रंथः ॥४॥
 अमुना वेददीपेन मयानीराजितो हरिः ॥ मम सार्वभौमस्य मंदरां सर्वदा वतु ॥१॥
 नपांडित्याभिमानेन न च वित्तस्य लिप्सया ॥ ग्रंथोऽयं रचितः किंतु विद्वज्जनैर्मुद्मे
 या ॥२॥ त्रैविगम्यो हि वेदार्थो मया कश्चन दर्शितः ॥ हरे रनुग्रहेणैव पाणावामल
 कं यथा ॥३॥ कात्यायनवृत्तं सूत्रं ब्रौह्मणं शतपथं भिदं ॥ पुरातनानि भाष्याणि
 निरुक्ताद्यंगमेव च ॥ आलोक्य सम्यग्बहुधा वृत्तं भाष्यमेतत्तमं ॥ अनाकरत्वं शंका
 वेन कर्तव्या विपश्चिता ॥५॥ संति भाष्याण्यनेकानि प्रणीतानि हस्तैरिभिः ॥ कोप
 स्य महिमा वेद्योऽभिज्ञैर्जयति सर्वतः ॥६॥ यत्किंचिन्मम चांचल्यं तं क्षम्यतां विचक्ष
 णः ॥ गुणगृह्याः सदा संतो बालस्य पितरो विव ॥७॥ अंबी भागीरथीयस्य
 नागदेवः पिता सुधीः ॥ कार्यां वासः सदा यस्य चित्तं यस्य रमाप्रिये ॥८॥ येना

वेदं

॥६०॥
॥१२॥

धिताकाण्वशाखादर्शनानि श्रुतानि च तेनेदं रचितं भाष्यं श्रीमद्विश्वेशतुष्टये ॥९॥ क्षीरां
भोनिधिमध्यरत्नविलसत्प्रासादसिंहासने शेषाहीशगतस्तदीयपूण्याद्यत्रैण संशो
भनः ॥ श्वेतांशुः कमलान्वितस्त्रनयनोऽभीष्टारिचापान्द्रपसार्थं मे छममांतनोतु
नृहरिर्देवो ह्यनंतभिधः ॥१०॥ काशीनाथनमस्ते स्तुतिरिराज सुतेनमः ॥ विघ्नराज
नमस्ते स्तु नमस्ते दंडपाणये ॥११॥ कालराजनमस्ते स्तु लोकसाक्षि नमो स्तुते ॥ समस्त
देवचंदेभ्यः काशीस्थेभ्यो नमो नमः ॥१२॥ नाहं कर्ता हरिः कर्ता सर्वेषां कर्मणां प्रभुः ॥ तस्मै
रितेन हि मया कारिभाष्यसमंजसं ॥१३॥ यावद्व्यं द्रव्यं सूर्यस्य यावन्तिष्ठति मेदिनी ॥ या
वद्देहाः प्रवर्तन्ते वैदिकाया तदेव हि ॥१४॥ यावत्रैवर्णिकं चास्ति तद्रूपं यावदेव हि तावन्तिष्ठ
तु मे ग्रंथः रूपया परया हरेः ॥१५॥ त्रिपर्वतरसैकैश्चमिते विक्रमकेशके ॥१६॥ एषोधि
काश्यनं तेन प्रणीतो ग्रंथमुत्तमः ॥१६॥ सुखं भूयात्सुखं भूयाद्दिदुषां सर्वदैवतुयेम

॥१७०॥
॥१३॥

स्तं अमं ज्ञात्वा संतुष्यंति निजे हृदि ॥१७॥ व्याकुर्वन्ति सदा स सुमदीयं यं थ मुत्तमं ॥ तेषां
 ज्ञानाधिकं भूयात्संततिश्च शुभावहा ॥१८॥ ये च शृण्वन्ति भाष्यं मे शृत्वा तप्यंति ये बुधाः ॥
 आयुः प्रवर्द्धतां तेषां प्रजा वै सुप्रजा भवेत् ॥१९॥ समस्तबुध ब्रह्मेभ्यो मूर्धन्ये षां जलि
 र्मया ॥ बध्यते मल्लमंदपारुपां कुर्वन्तु ते मयि ॥२०॥ उपनयतु मंगलं वः सकलजगन्मंग
 न ॥ लालयः श्रीमार्दिन करकिरणनिबोधितनवनलिनानिमाननो व्यासः ॥२१॥
 धर्मार्थकाममोक्षाणां कारणं त्विदमुत्तमं ॥ सेव्यतां सेव्यतां नित्यं तुष्यतां तुष्यतां सदा ॥२२॥
 श्रीमच्छ्रीमदनंतसंज्ञगिरिपलक्ष्मीनिवासं हरिं विघ्नध्वांतं देवाकरं सुरगुरुं सर्वार्थसि
 ङ्घप्रदं ॥ ब्रह्माशर्वसुरेन्द्रैर्वक्त्रसुरायस्य प्रसादात् सर्वारब्धसमाप्तिमीयुरमलं म
 हं शदेवं परं ॥२३॥ शुभमस्तु सर्वजगतां परहितनिरता भवंतु भूतगणाः ॥ दोषाः प्र

दास

॥३०॥
॥१४॥

यां तु शांतिं मे सर्वत्र जनाः सुखिनो भवन्तु ॥२४॥ यदस्त्वयुक्तिवक्ति करेणुः कूरुणा व
ना ॥ तदस्त्वजलदश्यामश्चिरं देव्याः पूज्यः पतिः ॥२५॥ नारायणससादेन कीर्तिर्भयाद
नमः ॥ ॥ मूलसामूरिदा लोके च ते नै नानुमोदिता ॥२६॥ ॥ श्रीरक्त
॥ ॥ इहं पुस्तकं मोरेश्वरेण लिखितं स्वार्थपरोपकारार्थं च ॥ ७ ॥
॥ ॥ श्रीजगन्नाथार्पणमस्तु ॥ शुभं भवतु ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

॥१४॥
॥१४॥

उपसन्न विचारां स्मरेत् ॥ इति कालनिसा हृदये ध्यात्वा वक्ष्यमा
 णविधिना हृदये श्रीचक्रं कालचक्रमध्यगतं विभाज्य तत्र देवीं
 सावर्णां कालनिसाभिश्चपरिवृत्तां ध्यात्वा मानसे रूपचारैश्च स
 पूज्य पारायण जपमोरभेत् ॥ तत्रादावांगविद्याजपः ॥ ४ मूलं ८ अ
 हं सोः हंसः ॥ ४ मू० ८ आहं सोः हंसः ॥ ४ मू० ८ इहं सोः हंसः ॥ ४ मू० ८ ईहं सोः
 हंसः ॥ ४ मू० ८ क्षहं सोः हंसः ॥ इत्येकं तं एकपंचाशद्विद्याभिः स
 हस्रं विद्यां जपित्वा ततः केवलमूलविद्यां त्रिजपित्वा ऐं वद २
 वाग्वादिनि ० इति दीपिनी विद्यामेकवारं जपित्वा वक्ष्यमाणं गुह्यं
 दुका विद्यामेकवारं जपित्वा पुनश्चत्वारिंशद्विद्याभिः सहस्रं वि
 ष

श्रीगणेशाय नमः॥ अथ नामपाशाय लो॥ अथैवं द्रुतप्रातः सं
 ध्यायेंद न्यादि क्रियः स्वगुरु रूपदिष्ट विधिना षट्त्रिंशदुत्तर
 सकृत् शलाधिक विंशसहस्र संख्याभिः कालनित्या विद्याभिः
 सह मूलविद्यायाः पाशाय लो जपं कुर्यात्॥ कालनित्या विद्या-
 स्तु लंज शलोत्ताड दक्षिणं ले॥ लत्र अकारादि द्वांताः षड्विंश
 ल सत्यवर्णीः षोडश नित्योभिः षोडश स्वरेः प्रत्येकं संयोजितैः ष
 उ स सत्युत्तर पंचशत संख्याकाः पूर्णमंडलाख्या वर्णा भ
 वंति॥ एते वर्णाः कालनित्या विद्यानां प्रागुक्त संख्यानां मेकै
 को वलीः षड्विंश विद्यानामादि वर्ण इति सर्वे वर्णा वाग्भवा स्या
 भवंति॥ प्रागु ~~क्त~~ षड्विंश सत्यवर्णस्तु सर्वासां विद्या

ली २

नामाकारेण च लयः सै धिकाः पुनः पुनः क्रमेण कामरा
जाख्यादिलीयवर्णवर्णलि ॥ ईकारस्तु सर्वासां विद्यानां शक्ति कूटा
ख्यस्तु लीयवर्णवर्णलि ॥ अथैता विद्यां क्रमेण पारायणं पपरी
पाप्या प्रदक्ष्ये ॥ तत्रादौ साधको विविक्ते नद्यादितीरेण कांते स्व
गृहे वा स्वासनमासीर्य ॥ हीं आधारशक्ति कमलासनाय नमः
ति आसनं संपूज्य तत्र प्राञ्जुरवः स्वस्तिकाद्यासने नोपविश्य गुरुं
गणपतिं स्वेष्टदेवताः प्रणम्य प्राणायामत्रयपूर्वकं संक्षेपतो भ
नशुद्धिं प्राणप्रतिष्ठां मातृका न्यासं च कृत्वा मस्तकदक्षबाहुमू
लादिषु दिग्गोत्रस्थानेषु प्रतिस्थानं षोडशदलं पञ्चविभाज्य तेषु

॥२॥

कारादिक्षकारां तान् नृपङ्क्तिं शततत्त्ववर्णान् प्रत्येकं षोडशस्वरसंयुक्ता
न्विभाव्यमध्ये तत्प्रथमाक्षरं विन्यस्य पूर्वादिदलेषु तत्तदक्षरं विव
तषोडशवर्णान् सदादिका विन्यसेदित्येवं पूर्वमंडलवर्णान् विन्यस्य
पुनस्तद्दिननित्याविद्यया सहितमूलविद्यया ॥ प्राणायामत्रयं शि
रसिदक्षिणामूर्तये ऋषये नमः सुखे पंक्तिं ह्यं दसे नमः हृदये का
लनित्यास्वरूपि ण्ये श्रीमहात्रिपुरसुंदर्यै देवतायै नम इति ऋष्या
दिक विन्यस्य मम मोक्षार्थे नामपारायणे जपे विनियोगः इति कु
तांजलि रक्तातत्तद्दिननित्याविद्याक्षरैस्त्रिभिर्दिशो व्याप्य विधि
करण उग्न्यासं वक्ष्यमाणचतुरासनन्यासं वाग्देवताष्टकन्यासं च वि
धाय ॥ रक्ता रक्ता वरां रक्तं स्वर्गं भूषा नुलेपनां ॥ पाशां कुशोक्षुकोदं

॥२॥

ॐ स्वा

द्याजपेत् । तत्र ४ मू० ८ आक्षा ह्साई हंसः । ४ मू० ८ ईळा ह्साई हंसः । ४
मू० ८ उहा ह्साई हंसः । ४ मू० ८ ऋसा ह्साई हंसः । ४ मू० ८ लूपा ह्सा । ४
मू० ८ ऐशाई हंसः । ४ मू० ८ ओवा ह्सा । ४ मू० ८ अः ला ह्सा । इत्यष्ट
धाजपित्वा । ४ मू० ८ आक्षाई हंसः । ४ मू० ८ आक्षाई हंसः । ४ मू० ८ ई
ळाई हंसः । ४ मू० ८ ईळाई हंसः । ४ मू० ८ उहाई हंसः । ४ मू० ८ उहाई
हंसः । ४ मू० ८ ऋसाई हंसः । ४ मू० ८ ऋसाई हंसः । ४ मू० ८ लूपाई हंसः । ४
मू० ८ लूपाई हंसः । ४ मू० ८ ऐशाई हंसः । ४ मू० ८ ऐशाई हंसः । ४ मू० ८ ओ
वाई हंसः । ४ मू० ८ ओवाई हंसः । ४ मू० ८ अः लाई हंसः । ४ मू० ८ अः
लाई हंसः । इति षोडशा धाजपित्वा । पुनः ४ मू० ८ अकाई हंसः । ४ मू० ८
इचाई हंसः । ४ मू० ८ उटाई हंसः । ४ मू० ८ ऋताई हंसः । ४ मू० ८ लूपा

३

सआ है

पाई हंसः ॥ ४५० ८ ॥ यार्ह हंसः ॥ ४५० ८ ॥ ओशार्ह हंसः ॥ ४५० ८ ॥ अंज
 ई हंसः ॥ ४५० ८ ॥ इयष्ट धाज पित्वा ॥ पुनः ॥ ४५० ८ ॥ आक्षार्ह हंसः ॥ ४५० ८ ॥
 ईळार्ह ॥ ४५० ८ ॥ उहार्ह ॥ ४५० ८ ॥ रेसार्ह ॥ ४५० ८ ॥ लूषार्ह ॥ ४५० ८ ॥
 ऐशार्ह ॥ ४५० ८ ॥ ओवार्ह ॥ ४५० ८ ॥ अः लार्ह ॥ ४५० ८ ॥ इयष्ट धाज पि
 त्वा ॥ कालनित्याभिः सहमल विद्याजपेत् ॥ अथमंगविद्याजपोवर्ग
 द्वयस्यैव सहकार्यः ॥ ततः प्रथमदिने ४५० ८ ॥ अआर्ह हंसः ॥ ४५० ८ ॥
 अकार्ह हंसः ॥ ४५० ८ ॥ अरवार्ह हंसः ॥ ४५० ८ ॥ अगार्ह ॥ ४५० ८ ॥ अघा
 र्ह ॥ ४५० ८ ॥ अउर्ह ॥ ४५० ८ ॥ अचार्ह ॥ ४५० ८ ॥ अछार्ह ॥ ४५० ८ ॥ अ
 जार्ह ॥ ४५० ८ ॥ अझार्ह ॥ ४५० ८ ॥ अजार्ह ॥ ४५० ८ ॥ अठार्ह ॥ ४५० ८ ॥ अ
 ठार्ह ॥ ४५० ८ ॥ अउर्ह ॥ ४५० ८ ॥ अठार्ह ॥ ४५० ८ ॥ अणार्ह ॥ ४५० ८ ॥

३

अताई० ४म० ८ अथाई० ४म० ८ अदाई० ४म० ८ अधाई० ४म० ८
अनाई० ४म० ८ अपाई० ४म० ८ अफाई० ४म० ८ अबाई० ४म० ८
अभाई० ४म० ८ अमाई० ४म० ८ अयाई० ४म० ८ अराई० ४म० ८
अलाई० ४म० ८ अवाई० ४म० ८ अशाई० ४म० ८ अषाई० ४म० ८
असाई० ४म० ८ अहाई० ४म० ८ अळाई० ४म० ८ अक्षाई० इति

जपित्वा पुनः ४म० ८ आआई हंसः ४म० ८ आकाई हंसः ४म० ८ आगाई० ४म० ८ आघाई० ४म० ८ आउाई० ४म० ८ आक्षाई हंसः
इत्यंतं जपित्वा पुनः ४म० ८ इआई हंसः ४म० ८ इकाई० ४म० ८ इ
खाई० ४म० ८ एवं इक्षाई हंसः इत्यंतं जपित्वा पुनः ४म० ८ ईआ
ई हंसः ४म० ८ ईकाई० ४म० ८ ईखाई० एवं ४म० ८ इक्षाई हंसः

इत्यंतं जपित्वा एवं षोडशसूत्रैः सह मूलविद्यां जपेत् ॥ एवं षट्
सप्तसुत्तरपंचशतं संख्या कौजपो भवति मूलविद्यायाः

५०६

आखाई

अत्रपारायणे प्रथमं तद्दिनयुगाक्षरातूषोऽत्रास्वरभिन्नादुसभपद
 षट्सप्तसुत्तरपंचशतविद्याभिः सहमूलविद्यां जपित्वा पश्चात्तदि
 नाक्षरजनितविद्याभिस्तावत्संख्याकाभिः सहप्रोक्तक्रमेण मूल
 विद्यां जपेत्। युगाक्षरदिनाक्षरे तु तत्तद्दिननित्याविद्यायाः प्रथमा
 क्षरद्वितीयाक्षरंच बोद्धव्यं युगाक्षरैश्चाविद्या जपेविशेषस्तु यस्मि
 न्युगे यत्स्वरयुक्तं युगाक्षरं भवति तत्स्वरमारभ्य प्रतिस्वरं षड्विंश
 क्रमेण तद्विद्यातिमविद्यापर्यंतं जपित्वा पुनस्तदक्षरस्य प्रथम
 स्वरमारभ्य आरब्धस्वरस्य पूर्वस्वरं तिमविद्याविधिजपेत् त
 दामूलविद्यायाः षट्सप्तसुत्तरपंचशतसंख्याको जपो भवति।
 अत्रयुगस्तु षड्विंशदिनाक्षरो भवति। प्रागुक्तपुर्णमंडलवर्णे षट्

सप्तसुत्तरपंचशतसंख्याकेष्वेकैस्स्याक्षरस्यैकैकैर्युगं प्रति युगाक्षरं
 च भवति ॥ एतत्सर्वं गुरुमुखादिज्ञाय पारायणजपः कार्यः दिननि
 त्यावित्याक्रमश्च गुरुमुखा देवावगंतव्य इति ॥ एवं द्विपंचशदुत्तरै
 कादुत्तराशतसंख्याको ११५२ जपो भवति ॥ मूलविद्यायाः अंगविद्या
 जपस्त्वैकैकवर्गादावेकानवति संख्याकस्तेन वर्गद्विष्यादौ जपो द्व्य
 शी सुत्तराशत १८२ संख्याको भवति ॥ केवलं मूलविद्या जपोपि वा
 रचतुष्टयं त्रिस्त्रिराष्ट्रया द्वादधा भवति ॥ संभ्रयषट्चत्वारिंशत्
 दुत्तरात्रिंशताधिकसहस्र १३४६ संख्याको जपो भवति ॥ मूलवि
 द्यायाः एवं उक्तं संख्याकं जपं उक्तविधिना कृत्वा पुनः केवलं मूल
 विद्यां त्रिजपित्वा प्रागुक्तदीपिनी विद्यां गुरुपादुका विद्यां च सकृदस्य

८

ग
का

कृज्जपित्वा । उरलक्षसहै हसकलरुतीहकलरुतेः नमः इत्यन्तीर्ण
 विद्यां सकृज्जपित्वा मम सकल मनोरथानुसाधयन्तुभ्यं नमः इ
 ति प्रार्थनीय विद्यां सकृत्कृतां जलिर्जपेत् । इति वर्गद्वयस्याप्यं
 ते बोद्धव्यम् । इत्थं पारायणं कृत्वा ॥ स्तोत्रं जपेत् यथा ॥ क्ष्मां च नील
 र्वाकं दुयष्टप्राणयुस्वरैः ॥ मातृभैरववां वंदे देवीं त्रिपुरभैरवी
 ॥ १ ॥ कादिवर्गाष्टकोरां समस्ताष्टकविग्रहां ॥ अष्टब्राह्म्यां च तां
 वंदे देवीं त्रि० ॥ २ ॥ स्वरणोत्तराकानां तु षट्त्रिंशद्भिः परापरैः ॥ षड्भि
 र्नाततत्वे गां वंदे देवीं ॥ ३ ॥ षड्भिर्नाततत्वं संस्थाप्य चंद्रसूर्यकलास्य
 पि ॥ कादितत्वांतरां वंदे देवीं ॥ ४ ॥ आर्द्रमायाद्वयोपाधिविचित्रे
 दुक्लावती ॥ सर्वात्मिकां परां वंदे देवीं ॥ ५ ॥ षडध्वपिंडयोनिस्था

-५-

मंडलत्रयकुंडलीं ॥ लिंगत्रयातिगां वंदेदे ॥ ६ ॥ स्वयंभूहृदयां
बाणभूकामांतस्थितेतरां ॥ प्रासप्रत्यकुचितिवंदेदे ॥ ७ ॥ अ
क्षरांतगलाशेषनामरूपक्रियांपरां ॥ शक्तिं विश्वेश्वरीवंदेदे
वीं ॥ ८ ॥ वर्गातेपटितव्यंस्यास्तोत्रमेतत्समाहितैः ॥ इतिस्तुवा
दिननित्यायुक्तमूलविद्यायाप्राणायामत्रयंकृत्वाप्राग्वत्स्पर्श
दिन्यासंतदिननित्याविद्ययाप्राग्वत्करषडंगंन्यासंचकृत्वाकृ
तंजपंदेव्येनिवेदयेदिति ॥ एवंद्वितीयदिनेप्राग्वदासनपूजाद्यं
गविद्याजपलंविधाय ॥ ४ मू ॥ कआईहंसः ४ मू ॥ ककाईहंसः ४ मू ॥
कखाई ४ मू ॥ कगाई ४ मू ॥ कघाई ४ मू ॥ ऊर्णई ४ मू ॥ एवं ४ मू ॥
कक्षाईहंसईहंसंजपित्वा ४ मू ॥ कआईहंसः ४ मू ॥ ककाई ४ मू ॥ एवंकाक्षा

८

ईहंस इत्यंतं जपित्वा ॥ पुनः ४००८ किं आ ईहंसः ॥ ४००८ किं आ ईहंसः
 एवं किं आ ईहंस इत्यंतं जपित्वा ॥ एवं उकारादिभिः शिष्टैश्चैरेः संयोजित्वाः
 ककारादिश्चकारांताः प्रत्येकं पठनीयाः अनेनेव प्रकारेण षड्विंशद्वर्णाः प्रत्येकं
 थ १ षोडशो षोडशैरेः संयोजित्वाः प्रेमदिनादिषड्विंशदिनावधि अनुक्रमेणाम्
 लादिहंसांतांताः ॥ अत्र षड्विंशदिनेषु च प्रागुक्तं परिपाठयात्रयहं पठ्य चत्वारो
 विंशदुत्तरत्रयोदशशतसंख्येयश्चाभवति तथैव पठ्यत्वावर्गद्वयस्याप्यंत
 स्तोत्रपाठं च कुर्यात् ॥ इति नामपाठायणविधिः ॥ अथ प्रसंगान्मत्रपाठाय
 एवमप्यत्र लिख्यते ॥ यथा ॥ मायाकुंडलिनी क्रियामधुमती काली कलामा
 लिनी मालंगी विजया जया भगवती देवी शिवाशा भवी ॥ शक्तिः वांकरव
 न्नभा त्रिनयना वाग्वादिनी भैरवी ॥ कृष्णारि त्रिपुरा परा परमयी माला कु
 मारी सपि ॥ माया नंदी ॥ कुंडलिनी ॥ क्रिया क्री ॥ शुद्धा बिंदु युता विसर्ग

८

६ मूलविद्यायात्रादिकरषडंगन्यासंचतुरासनवाग्देवतान्यासं

युक्ताविंदुविसर्गयुक्ताचेतिचतुर्विधमात्मका॥ काल्यादीनिदशनामा
नि॥ शक्त्याद्यादशविद्याः॥ श्रीमूलविद्यायाः श्रीमदाराध्यचरणवक्ष्णा
मंत्रपारायणक्रमः प्रदर्शिते॥ तत्ररुतप्रातराह्निकक्रियोविविक्ते
स्थलेत्यासनमास्तीर्यहीआधारशक्तिकमलासनायनमङ्गलिलसंपू
ज्यतत्रप्राङ्मुखवक्ष्यगुरुगणपतिपरदेवताः प्रणम्यमूलविद्याया
प्राणायामत्रयं कृत्यासंक्षेपतोभूतशुद्धिप्राणप्रतिष्ठा मात्मकान्यासं
चविधायदेवीध्यात्वा मानयेत्तु पञ्चारेः संपूज्यश्रीपरदेवतात्मकः पा
रायणजपमारभेत्॥ ॐ श्रीसर्वशक्तिमंत्रस्य ईश्वरऋषिः गायत्रीमंत्र
दः श्रीआद्याशक्तिदेवता॥ संबीजं विसर्गः शक्तिः ओं कीलुकं मंत्रपाराय

२ श्री

नेविनियोगः॥ संसीसूंसेंमोंसः इति षट् बीजेः षडंगः॥ अथ ध्यानं॥
 सूर्यकोटिसहस्राभांचतुर्बाहुत्रिलोचनं॥ पाशांकुशधनुर्बाणामायंकुश
 त्रिं विचिंतयेत्॥ इति ध्यात्वा पारायणं कुर्यात्॥ यथा ॥ ४ मू० ८ ॥ ह्रीं श्रीं
 आं ह्रीं आं काली सौः ई सौः हंसः॥ ४ मू० ८ ॥ ह्रीं श्रीं आं ह्रीं आं काली सौः ई सौः हं
 सः॥ ४ मू० ८ ॥ ह्रीं श्रीं आं ह्रीं ई काली सौः ई सौः हंसः॥ ४ मू० ८ ॥ ह्रीं श्रीं आं ह्रीं
 ई काली ई सौः हंसः॥ ४ मू० ८ ॥ ३ उ काली सौः ई सौः हंसः॥ ४ मू० ८ ॥ ३
 उ काली सौः ई सौः हंसः॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऋ काली सौः ई सौः हंसः॥ ४ मू० ८ ॥ ३
 एव ४ मू० ८ ॥ ३ क्ष काली सौः ई सौः हंसः॥ इत्थं एकपंचाशद्धारंजपित्वा॥

पुनः ४ मू. ८) ३ ही अं कालीसोः ईसोः हंसः ॥ ४ मू. ८) ३ ही आं कालीसोः ईसोः हं
 सः ॥ एवं ४ मू. ८) ३ ही क्षं कालीसोः ईसोः हंसः ॥ इयं लं बिंदु सहित मालका
 क्षरे रेक पंचाशद्वारं जपित्वा ॥ पुनः ४ मू. ८) ३ ही अं कालीसोः ईसोः हंसः ॥
 ४ मू. ८) ३ ही आं कालीसोः ईसोः हंसः इत्यादि ॥ ४ मू. ८) ३ ही क्षं कालीसोः ईसोः
 हंसः इयं लं विमर्ग युक्त मालका क्षरे रेक पंचाशद्वारं जपित्वा ॥ पुनः ४ मू.
 ८) ३ ही अं कालीसोः ईसोः हंसः ॥ ४ मू. ८) ३ ही आं कालीसोः रित्यादि ॥ ४ मू. ८
 ॥ ३ ही क्षं कालीसोः रित्यां लं बिंदु विमर्ग युक्त मालका क्षरे रे पंचाशद्वारं ज
 पेदि तिमाया बीजेन सह चतुर्विध मालका क्षरे रे चतुर धिक दिवा तवारं
 मूल विद्यां जपित्वा ॥ पुनः ॥ ४ मू. ८) ३ अं कालीसोः ईसोः हंसः ॥ ४ मू. ८) ३ अं
 कालीसोः इत्यादि ॥ ४ मू. ८) ३ क्षं कालीसोः रित्यां लं ॥ ५१ पुनः ४ मू. ८) ३ अं कालीसोः
 ईसोः हंसः ॥ ४ मू. ८) ३ आं कालीसोः इत्यादि ॥ ४ मू. ८) ३ क्षं कालीसोः इयं लं ५१ पु

८

ध ४

नः ४ मूः ऐं अः कालीसोः इसोः हंसः ॥ ४ मूः ऐं आः कालीसोः इसादि ४ मूः ऐं
 क्षः कालीसोः रिसंतं ॥ ९१ पुनः ४ मूः ऐं अंः कालीसोः इसोः हंसः ॥ ४ मूः ऐं
 आंः कालीसोः रिसादि ४ मूः ऐं क्षंः कालीसोः इसंतं ॥ ९१ इक्षं वाग्मवबीजे
 न सहचतुर्विधमात्रकाक्षरेः अतु कत्तर विरातवा रं मूल विद्यां जपि
 त्या ॥ पुनः ४ मूः कीं अ कालीसोः इसोः हंसः ॥ ४ मूः कीं आ कालीसोः इसादि
 ४ मूः कीं क्ष कालीसोः इसंतं ॥ ९१ पुनः ४ मूः कीं अं कालीसोः इसोः हंसः ॥ ४ मूः
 कीं आं कालीसोः रिसादि ॥ ४ मूः कीं क्षं कालीसोः इसंतं ॥ ९१ पुनः ४ मूः कीं अः
 कालीसोः इसोः हंसः ॥ ४ मूः कीं आः कालीसोः रिसादि ४ मूः कीं क्षः कालीसोः
 इसंतं ॥ ९१ पुनः ४ मूः कीं अंः कालीसोः इसोः हंसः ॥ ४ मूः कीं आंः कालीसोः रिसादि
 ॥ ४ मूः क्षंः कालीसोः इसंतं ॥ ९१ इक्षं कामबीजेन चतुर्विधमात्रकाक्षरेः सहमू

८

२ ततो द्वितीयदिने प्राणायामादिव्यानां लंघनं कृत्वा प्राणायामांशमेतत् ॥ २

लविद्या २०४ वारं जपेत् । दीपिनिपादुके । पूर्ववत् षडंगदिप्राणायाम
त्रयं कृत्वा निवेदयेत् ॥ यथा ४ मू० ह्रीं अकलासोः इसोः हंसः ४ मू०
ह्रीं आकलासोः इसादि ४ मू० ह्रीं क्षकलासोः इसंतं ५१ पुनः ४ मू० ह्रीं
अंकलासोः ४ मू० ह्रीं आंकलासोः इसादि ४ मू० ह्रीं कलासोः इसंतं ५१
पुनः ४ मू० ह्रीं अः कलासोः हंसः ४ मू० आः कलासोः इसादि ४ मू०
ह्रीं क्षः इसंतं ५१ पुनः ४ मू० ह्रीं अंः कलासोः हंसः ४ मू० ह्रीं आंः क
लासोः इसादि ४ मू० ह्रीं क्षंः कलासोः इसंतं ५१ संभूय चतुरस्रं तद्वि
शत २०४ वारं मूलविद्यां जपित्वा पुनः ४ मू० ऐं अकलासोः ४ मू० ऐं
आकलासोः इसादि ४ मू० ऐं क्षकलासोः इसंतं ५१ पुनः ४ मू०
ऐं अंकलासोः ४ मू० ऐं आंकलासोः इसादि ४ मू० ऐं क्षंकलासोः

३ इत्यादि संभूय चतुस्तयं दिशालवारं मूलविद्यां जपित्वा ॥ पुनः ॥ ३

इत्यंतं ५१ पुनः ४ मू० ऐं अः कलासोः ४ मू० ऐं आः कलासोः इत्यादि ४ मू०
ऐं इक्षुः कलासोः इत्यंतं ५१ पुनः ४ मू० ऐं अंः कलासोः इक्षुः सौ सः ४
० मू० ऐं आंः कलासो इत्यादि ४ मू० ऐं इक्षुः कलासोः इत्यंतं ४ मू० क्लीं अं
कलासोः इत्यादि ५१ ४ मू० क्लीं अं कलासोः इत्यादि ५१ ४ मू० क्लीं अं
कलासोः इत्यादि ५१ ४ मू० क्लीं अंः कलासोः इत्यादि ५१ ४ संभूय
५१ २ मू० जपित्वा निवेदयेत् ॥ ततस्तृतीयदिने पूर्ववत् ॥ ध्यानां
तं कृत्वा पाशये मारभेत् ॥ यथा ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ह्रीं अमालिनीसोः इक्षुः
हंसः ४ मू० ह्रीं अमालिनीसोः इत्यादि ५१ ४ मू० ह्रीं अंमालिनी
सोः इत्यादि ५१ ४ मू० ह्रीं अः मालिनीसोः इत्यादि ५१ ४ मू० ह्रीं
अंः मालिनीसोः इत्यादि ५१ ४ मू० ऐं अमालिनीसोः इत्यादि ५१ ४ मू०

ऐं अं मालिनीसोः इत्यादि ५११४ मू० ऐं अः मालिनीसोः इत्यादि ५११४ मू० ऐं अंः मालि
 नीसोः इत्यादि ५११४ मू० क्लीं अं मालिनीसोः इत्यादि ५११४ मू० क्लीं अं मालिनी
 सोः इत्यादि ५११४ मू० क्लीं अंः मालिनीसोः इत्यादि ५११४ मू० क्लीं अंः मालिनीसोः
 इत्यादि ५११४ मू० संमूय ५१२ मू० जपित्वा देव्यै निवेदयेत् । यथा १४ मू० ह्रीं अं
 मालंगीसोः इत्यादि मायाकुंडलिनीक्रियायुक्तचतुर्विधमातृकायाः ५१२
 मू० जपानिवेदयेत् । ततः पंचदिने पूर्ववत् ध्यानांतं कृत्वा पारायणमा
 र्भेत् । यथा १४ मू० ह्रीं अं विजयासोः इत्यादि ५११४ मू० ह्रीं अं विजयासोः इत्यादि
 ५११४ मू० ह्रीं अंः विजयासोः इत्यादि ५११४ मू० ह्रीं अंः विजयासोः इत्यादि ५११४
 मू० ऐं अं विजयासोः इत्यादि ५११४ मू० ऐं अं विजयासोः इत्यादि ५११४ मू० ऐं अंः
 विजयासोः इत्यादि ५११४ मू० ऐं अंः विजयासोः इत्यादि ५११४ मू० क्लीं अं वि

ततश्चतुर्थदिने पूर्ववत् ध्यानांतं कृत्वा पाराय
 णमारभेत् ३

जयासोः इत्यादि ५११४ मू० क्लीं अं विजयासोः इत्यादि ५११४ मू० क्लीं अः विजयासोः
 इत्यादि ५११४ मू० क्लीं अं विजयासोः इत्यादि ५११४ इष्टं संभूय ६९२ वारं जपेत् ।
 ततः षष्ठे नि पूर्ववत् ध्यानां लं कृत्वा पारायणमारभेत् । यथा ॥ ४ मू० क्लीं अं जया
 सौरि स्यादि ५११४ मू० क्लीं अं जयासौरि स्यादि ५११४ मू० क्लीं अः जयासौरि स्यादि ५१
 १४ मू० क्लीं अं जयासौरि स्यादि ५११४ मू० ऐं अं जयासौरि स्यादि ५११४ मू० ऐं अं ज
 यासोः इत्यादि ५११४ मू० ऐं अः जयासौरि स्यादि ५११४ मू० ऐं अं जयासौरि
 स्यादि ५११४ मू० क्लीं अं जयासौरि स्यादि ५११४ मू० क्लीं अं जयासौरि स्यादि ५१
 १४ मू० क्लीं अः जयासौरि स्यादि ५११४ मू० क्लीं अं जयासौरि स्यादि ५११४ इष्टं ६९२
 वारं जपेत् । ततः सप्तमदिने पूर्ववत् ध्यानां लं कृत्वा पारायणमारभेत् ।

३ अ

यथा ॥ मू० ह्रीं अं भगवती सौरि सादि ५१ ॥ ४ मू० ह्रीं अं भगवती सौरि सा
दि ५१ ॥ ४ मू० ह्रीं अः भगवती सौरि सादि ५१ ॥ ४ मू० ह्रीं अं भगवती सौ
रि सादि ५१ ॥ ४ मू० ऐं भगवती सौरि सादि ५१ ॥ ४ मू० ऐं अं भगवती
सौरि सादि ५१ ॥ ४ मू० ऐं अः भगवती सौरि सादि ५१ ॥ ४ मू० ऐं अं भग
वती सौरि सादि ५१ ॥ ४ मू० क्लीं भगवती सौरि सादि ५१ ॥ ४ मू० क्लीं अं
भगवती सौरि सादि ५१ ॥ ४ मू० क्लीं अः भगवती सौरि सादि ५१ ॥ ४ मू०
क्लीं अं भगवती सौरि सादि ५१ ॥ ४ मू० इत्यं ५१ २ वारं जपेत् ॥ ततो
अष्टम दिने पूर्व वत्ख्यानां लं कृत्वा पारायणमारभेत् ॥ यथा ॥ ४
मू० ह्रीं अं देवी सौरि सादि ५१ ॥ ४ मू० ह्रीं अं देवी सौरि सादि ५१ ॥ ४ मू० ह्रीं
अः देवी सौरि सादि ५१ ॥ ४ मू० ह्रीं अं देवी सौरि सादि ५१ ॥ ४ मू० ऐं अं दे

वीसौरियादि५१) ४ मू० ऐं अं देवीसौरियादि५१) ४ मू० ऐं अः देवीसौरिया
 दि५१) ४ मू० ऐं अं देवीसौरियादि५१) ४ मू० क्लीं अं देवीसौरियादि५१)
 ४ मू० क्लीं अं देवीसौरियादि५१) ४ मू० क्लीं अः देवीसौरियादि५१) ४ मू० क्लीं
 अं देवीसौरियादि५१) इत्थं ५१२ वारं जपेत् १ ततो नवम दिने पूर्वव
 त् २ ध्यानां तं कृत्वा पाशयणमारभेत् १ यथा १ ४ मू० ह्रीं अं शिवासौ
 रियादि५१) ४ मू० ह्रीं अं शिवासौरियादि५१) ४ मू० ह्रीं अः शिवासौरि
 यादि५१) ४ मू० ह्रीं अं शिवासौरियादि५१) ४ मू० ऐं अं शिवासौरिया
 दि५१) ४ मू० ऐं अं शिवासौरियादि५१) ४ मू० ऐं अः शिवासौरियादि
 ५१) ४ मू० ऐं अं शिवासौरियादि५१) ४ मू० क्लीं अं शिवासौरियादि५१)
 ४ मू० क्लीं अं शिवासौरियादि५१) ४ मू० क्लीं अः शिवासौरियादि५१) ४

मू० क्लीं अंः शिवासे रिसादि ५११ इत्यंतं ५१२ वारं जपेत् १ लतो दशमदिने
पूर्ववत् ध्यानांतं कृत्वा पाशायणमारभेत् १ यथा ११ मू० ह्रीं अंशं भवीसे रिसा
दि ५११ २ मू० ह्रीं अंशं भवीसे रिसादि ५११ ३ मू० ह्रीं अंः शं भवीसे रिसादि
५११ ४ मू० ह्रीं अंः शं भवीसे रिसादि ५११ ५ मू० ऐं अंशं भवीसे रिसादि ५११ ६
मू० ऐं अंशं भवीसे रिसादि ५११ ७ मू० ऐं अंः शं भवीसे रिसादि ५११ ८ मू०
ऐं अंः शं भवीसे रिसादि ५११ ९ मू० क्लीं अंशं भवीसे रिसादि ५११ १० मू० क्लीं अंः
शं भवीसे रिसादि ५११ ११ मू० क्लीं अंः शं भवीसे रिसादि ५११ १२ मू० क्लीं अंः
शं भवीसे रिसादि ५११ १३ मू० इत्यंतं ५१२ वारं जपेत् १ प्रतिदिनं दीपिनी
पादुकाभ्यां समापयेत् १ एवं संभूय दशमदिनपर्यंतं विंशत्युत्तरैकश
ताधिक षड् ह त्वा ६१२० नृत्तिजपो भवति मू० विद्यायाः तत एकादश

दिने भूशुद्ध्यादिमानसपूजांतं पूर्ववत्कृत्वा ॐ अस्य श्रीशंकरवक्त्रभा
 मंत्रस्य दक्षिणामूर्तिऋषिः पंक्तिछंदः श्रीशंकरवक्त्रभादेवता हंबीजं ह्रीं
 शक्तिः संकीर्णकं । श्रीमहात्रिपुरसुंदरी श्रीसूर्ये मंत्रपाशयणे विनियोगः ।
 हस्त्री अंगु० स्त्रीतर्ज० । हस्त्री म० । स्त्री अ० । हस्त्री क० स्त्री करल० एवं ह
 द्यादि ध्यानं । ललितां लोहितां बाणां चापं पाशं सृष्टिं करैः ॥ दधानां का
 मराजं केयं नितं मुदितं स्मरेत् । इति ध्यात्वा । पारायणमारभेत् । ४ मू०
 ८ । ३ ह्रीं अकाली हस्त्री स्त्री ईसो हंसः इत्यादि पूर्ववत्कुर्यात् । इत्थं शंकर
 वक्त्रभाविद्यायाः वाग्भवादि चतुर्विधमातृकाया सहितकाल्पादिदृ
 शानामभिः सहेकादशदिनादारभ्य विंशतिदिनपर्यंतं विंशत्युत्तरे

कशताधिकषड्हरत्रा ६१२० वृत्तिजपोभवतिमूलविद्यायाः ॥ तत्तत्तत्कविं
 शतिदिने पूर्ववन्मानसपूजां तं कृत्वा ॥ अस्य श्रीत्रिनयनामंत्रस्य ज्यंबकज
 षिः जगती छंदः श्रीत्रिनयनादेवता वंबीजं १ षट्शक्तिः १ ओं कीलुकं मंत्रपारा
 यं ॥ वं अंगु षट् लर्ज ० ओमध्य ० वं अना ० १ षट् कनि ० १ ओं करल ० १ एवं
 हृदयादि १ ध्यानं १ अरुणादिसंकाशां रक्तनेत्रां चतुर्भुजां ॥ पाशां कुवा
 वराभीतीं ध्यायेद्देवीं त्रिलोचनां ॥ इति ध्यायेत् १ वौषट् इति मंत्रः १ पारा
 यणमारभेत् १ यथा १ ४ मू० ८ १ ३ ह्रीं अकाली वौषट् ईसोः हंसः इत्यादि
 पूर्ववत् १ इत्थं एकविंशतिदिनादारभ्य त्रिंशदिनपर्यंतं त्रिनयनावि
 द्यायाः वाग्मवादिचतुर्विधमात्मकया सह काल्यादिदशनामभिः विंश
 कृत्तरे कशताधिकषड्हरत्रा ६१२० वृत्तिजपोभवतिमूलविद्यायाः ॥

तत एकत्रिंशतिदिने पूर्ववन्मानसपूजां तं कृत्वा ॥ अस्म्यश्रीवाग्वादिनीमंत्रस्य
 ब्रह्मस्य लिङ्गः ऋषिः गायत्री छन्दः वाग्वादिनी देवता ॥ वद २ बीजं ॥ स्वाहा शक्तिः
 वाग्वादिनी कीलकं ॥ मंत्रपारायणे ॥ वद २ श्रीगुं वाग्वादिनी ॥ स्वाहामध्यं
 वद २ अनां वाग्वादिनी क० स्वाहाकर ॥ एवं हृदयादि ध्यानं ॥ लुंगकुचं त्रि
 नयनां स्मितवक्त्रां चतुर्भुजां ॥ स्वर्णसिंहासनासूत्रं ध्यायेद्वाग्वादिनीं परां
 इति ध्यायेत् ॥ वद २ वाग्वादिनी स्वाहा इति मंत्रः ॥ पारायणमारभेत् ॥ य
 था ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ॥ ही अकाली वद २ वाग्वादिनी स्वाहा ईसोः हंसः ॥ इत्यादि पूर्व
 वत् ॥ इत्थं एकत्रिंशदिनादारभ्य चत्वारिंशदिनपर्यंतं वाग्वादि चतु
 विधमा लृकया सह कल्पादि दर्शनामभिर्विंशत्यक्षरैः कशलाधिकषट्
 स्रस्रा ६१२० इति ज्ञेयं भवति मूलविद्यायाः तत एकचत्वारिंशति

दिने पूर्ववन्मानसपूजां तं कृत्वा ॥ अथ श्री भैरवी मंत्रस्य भैरव ऋषिः पंक्ति
 छन्दः भैरवी देवता ॥ ह्रैस्त्रिबीजं ॥ ह्रैस्त्रैः शक्तिः ॥ ह्रसकलरी कीलकं मंत्रपाराय
 ॥ ह्रैस्त्रैः अंगु ॥ ह्रस्क्लीतर्ज ॥ ह्रैस्त्रैः मध्य ॥ ह्रैस्त्रैः अना ॥ ह्रसकलरी कनि ॥ ह्रैस्त्रैः
 ह्रैस्त्रैः कर ॥ एवं हृदयादि ॥ ध्यानं ॥ सिंहसन समासु खोपीनोन्नतप
 यो धरां ॥ चलु हस्तां स्मरं मुरं वीमदायू र्णितले चनां ॥ त्रिशूल उ मङ्ग
 धरां पानपात्रं कमंडलुं ॥ उच्यन्ते नुनि भ्रातृदेवी ध्यायेत् त्रिपुर भैरवीं ॥ ह्रै
 स्त्रैः ह्रसकलरी ह्रैस्त्रैः इति मातुः ॥ पारायणमारभेत् ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ही अका
 ली ह्रैस्त्रै ह्रसकलरी ह्रैस्त्रैः ईसौः हंसः इत्यादि पूर्ववत् ॥ इत्थं भैरवी विद्या
 याः एकचत्वारिंशदिनादारभ्य पंचाशदिनपर्यंतं वा भवति चतुर्वि
 धमात्र कथा सहकाल्यादि दशनाभि विंशत्तरे कशलाधिकषष्टि

५ तिहाय
 ॥

स्त्रा ६१२० बलिजपोभवति मूलविद्यायाः एकपञ्चाशदिने पूर्ववन्मानसपू
 जांतं कृत्वा ॥ अस्य श्रींहीकारीमंत्रस्य वसिष्ठपुत्रशक्तिः देवीगायत्रीधं
 दः हीकारीदेवलाहं बीजं ईशक्तिः रंकीलकं मंत्रपाराय ० ॥ हं ६३ इत्यादि
 षट्पुंगः ॥ ध्यानं ॥ वरांकुशोपाशमभीतिहस्तं करैर्वहंती कमलासनस्थं ॥
 बालार्ककोटिप्रतिभां त्रिनेत्रां भजे हमाद्यां जगती श्वरीलां ॥ इति ध्यात्वा ॥
 पारायणमारभेत् ॥ हीमिति मनुः ॥ यथा ॥ २ मू० ८ ॥ ३ हीं अकालीं हीं ईसोः
 हंसः ॥ इत्यादि पूर्ववत् ॥ इत्थं एकपञ्चाशदिनादारभ्य षष्ठिदिनप
 र्यंतं हीकारीविद्यायाः वाग्भवादिचतुर्विधमा लृकया सह काल्यादि
 दशनामभिर्विंशत्यक्षरे कशलाधिकषड्क्षरया ६१२० बलिजपोभव
 तिमूलविद्यायाः ॥ अथैकषष्ठिदिने पूर्ववन्मानसपूजांतं कृत्वा ॥ अस्य

श्रीपंचदशाक्षरीमंत्रस्य दक्षिणामूर्तिऋषिः पंक्तिछंदः श्रीमहात्रिपुर
सुंदरीदेवताक० बीजं । स० शक्तिः । ह० ५ कीलकं मंत्रपाशायणे वि० ।
कूटत्रयस्य द्वावसायुगः ॥ ध्यानं ॥ सकुंकुमविलेपनामलिक
चुंबिकस्तूरिकां समंदहसितेक्षणां सरारचापपाशांकुशां ॥ अं
रीराजनमोहिनीमरुणमाल्यभूषांबरांजपाकुसुमभांसुरांजयवि
धौस्मरेदंबिकां ॥ इति ध्यात्वा ॥ पारायमाभेत ॥ त्रिपुरापंचदशा
क्षरीप्रसिद्धामूलविद्या ॥ ४ मू० ८ ॥ ३-ही अकालीकरह ५ स ३ ई सौं
सः इत्यादि पूर्ववत् इत्थं एकषष्ठिदिनादारभ्य सप्तदिनपर्यंतं
ति

त्रिपुराविद्यायावाग्भवादिचतुर्विधमात्तकथासहकाल्यादिदशाना
 मभिर्विशक्तैकशताधिकषड्द्वयस्य ६१२०८८ तिजपोभवतिमूलविद्या
 याः ॥ अथैकसप्ततिदिने पूर्ववन्मानसपूजांतं कृत्वा ॥ अस्य श्रीपुत्रमयी
 मंत्रस्य दक्षिणामूर्तिं ऋषिः जगती छंदः परामयी देवता ॥ हं बीजं रौद्रशक्तिः
 संकीर्णकं मंत्रपारायणे वि० ॥ ह्रैत्रां ह्रैः इति षडंगः ॥ ध्यानं ॥ इक्षुकोदंडपुष्प
 पुपाशांकुशचतुर्भुजां ॥ उद्यम्यनुनिभां ध्यायेत्परापरमयी परं ॥ इ
 ति ध्यात्वा ॥ पारायमारभेत् ॥ ह्रैत्रां ह्रैः इति मनुः यथा ॥ ४ मू० ८॥ ३ ही अका
 ली ह्रैत्रां ह्रैः इति सोः हंसः ॥ इत्यादि पूर्ववत् ॥ इत्थं एकसप्ततिदिनादारभ्या
 शीतिदिनपर्यंतं परापरमयी विद्यायावाग्भवादिचतुर्विधमात्तकथा

५३३

सहकल्यादिद्वानामि विविक्तैकशताधिकपद्महस्ता ६१२० वृत्तिज
 पोभवतिमूलविद्यायाः ॥ अथैकाशीतिदिने पूर्ववन्मानसपूजां तं कृत्वा ॥
 ॐ अस्य श्रीमालकामंत्रस्य दक्षिणामूर्तिः ॥ विः पंक्तिच्छंदः श्रीमालादे
 वता ॥ हसकलरडे वीजं ॥ हसकलरडे शक्तिः ॥ हसकलरडे कीलकं ॥
 श्रीमहात्रिपुर ० ॥ मंत्रपाशयणे ० ॥ हसकलरडे अंगु ० ॥ हसकलरडे त
 हसकलरडे म ० ॥ हसकलरडे अना ० ॥ हसकलरडे कनि ० ॥ हसकलर
 डीकर ० ॥ एवं हृदयादि ॥ ध्यानं ॥ जपाकुसुमसंकाशां त्रिनेत्रांच चतुर्भु
 जं ॥ पाशाकुशधनुर्बाणां नृधती जननी भजे इति ध्यायेत् ॥ पाशय
 णमारभेत् ॥ हसकलरडे हसकलरडे हसकलरडे इति मनुः ॥ य
 था ॥ ४० ८ ॥ ३ ह्रीं अकाली हसकरडे हसकलरडे हसकलरडे इति सौः

हंसः इत्यादि पूर्ववत् । इत्थं एकस्मिन् दिनादारभ्य नवति दिनपर्यन्तं मा-
 तृविद्यायावाग्भवति चतुर्विधं माल्यकया सह काल्यादि द्रव्यनामभि-
 र्विंशस्तैरेकशताधिकैः कृत्वा ॥ ६१२० ॥ इति जपे भवति मूलविद्या-
 याः अथैकनवति दिने पूर्ववन्मानसपूजां संकृत्वा ॥ ॐ अस्य श्रीकुमारी
 मंत्रस्य दक्षिणामूर्तिऋषिः पंक्तिष्टयः श्रीकुमारीदेवता ऐं बीजं सौः
 शक्तिः क्लीं कीलकं श्रीमहात्रिपुरं । मंत्रपारां ॥ ऐं क्लीं सौरिति बीजत्रये
 ण द्विराष्टसाषडंगः ॥ एवं हर्षादेदि । ध्यानं । अरुणकिरणजाले रं-
 चित्वा सावकारा विधत्ते जपवठिका पुस्तकाभीतिहस्ता ॥ इतर-
 करवराख्या फुल्लकल्लारहारानिवसतु हृदि बालानि स कल्याणशी-
 ला ॥ इति ध्यात्वा पारायमारभेत् । ऐं क्लीं सौरिति मनुः ॥ ४०८ ॥ ३३ ॥

अकालीएं क्लीं सौः इ सौः हंसः इत्यादि पूर्ववत् । इत्थं एकनवतिदिना
 दारभ्य शतदिनपर्यंतं कुमारीविद्यावाग्भवादिचतुर्विधमात्रक
 यासहस्र्यादिदशमभिर्विंशत्युत्तरेकशताधिकषड्सहस्रा ६१२० व
 त्तित्तपोभवति मूलविद्यायाः । एवं शतदिनावधि द्विशताधिकैकषष्टि
 सहस्र ६१२० संख्याको जप्तो भवति मूलविद्यायाः । अत्र मंत्रपारायणप्रा
 गुक्तनामपारायणवदहर्गिरादिविचारभावाद्यशगुर्देवः स्यात्तदे प
 दारभ्य प्रोक्तविधिना साधकैः पारायणजपः कार्य इति । एवं यः कुरु
 ते नित्यं मंत्रपारायणे बुधः । भुक्ते ह भोगान् स्निहानं ते देवी पदं व्रजेत्
 ॥ इति मंत्रपारायणसमाप्तं ॥ इति सप्तपारायणानि ॥ संवत् १९२० शके
 १७८५ वर्षे रुचिरोद्गाहिनाम संवत्सरे तु नैमिषे वसंतर्षे फाल्गुणमा

याः

प

१७

सेरुघ्नपक्षे अमावास्या तिथौ सौम्यवासरे रेवती नक्षत्रे ऐन्द्रवयोगे चतुः
ष्वापादनागकरणे इति नामपारायणपुस्तकं समाप्तं ॥ जगि श्वरपाठ
केन लिखितं शुभं भवतु ॥ ७॥ ७॥ ७॥ ७॥ ७॥ ७॥ ७॥ ७॥ ७॥ ७॥

२८

१७

॥ इदं पुस्तकं त्रिकुण्डिकायाः प्रत्यक्षं ॥
॥ योतिर्विदाराय त्रिमल्लुतनिर्मितं प्रदर्शयः ॥

॥१॥

॥त्रिकंड॥

श्रीगणेशायनमः॥ गंगाजानस्य कमलात्रिमल्लतनयः सुधीः॥ कुर्वकायाय नस्नानपरिशिष्टे परि
श्रमं॥१॥ इह तावन्नित्येनैमित्तिकं काम्यक्रियां मंमलापकर्षणा क्रिया स्नानमिति षड्विधानि स्नाना
नित्येषु च बहुमंत्रसाध्यत्वा न्नित्यमेव अभ्यहितमिति तदेवाह॥ अथातो नित्यस्नानं नर्थाह॥ आरंभेऽ
धिकारे वा अथ शब्दः॥ शौचदंतधावनाद्यानंतर्पणं॥ यतः संध्योपासनादिसर्वकर्मस्नानपूर्वकं॥
अतो नित्यस्नानं प्रातः स्नानं नदीतडागप्रस्नानं चण्डप्रभृतीषु कुर्यात्॥ तथा च देवलः॥ अस्नानस्य क्रि
याः सर्वा भवन्त्यल्पफला यतः॥ प्रातः समाचरेत् स्नानं तच्च नित्यमिति स्थिति रिति॥ दक्षोऽपि॥ सर्वम
हं तिबुद्धात्मा प्रातः स्नायी जपादिकं॥ प्रातः स्नानं तदर्थं तु नित्यस्नानं प्रकीर्त्तिमिति॥ सिद्धोक्तस्तु॥ वि
कांडिकमिदं सूत्रं मध्याह्नस्नानसूचकं॥ यतो मृद्रहितं प्रातः स्नानमत्र तु तद्युतं॥ प्रातः संक्षेपतः स्ना
नानं मध्याह्ने मां त्रिकोविधिः॥ तत्र च वासोनिः पीड्य संध्या वंदनं॥ इह तु तर्पणांते निष्पीडनमोहे
विनियु स्नानं मध्याह्नस्नानमित्यर्थः॥ यथाह नित्या प्रातर्नित्यं स्नायादिति स्मृतेः॥ प्रातर्मध्याह्न
योः स्नानं वा न प्रस्थगृहस्थयोः॥ गोभिलोऽपि॥ नित्यं सततं निर्वर्त्य काम्यकामाया तद्वितं॥ निमित्ता

दुपजातं हि स्नानं नैमित्तिकं स्मृतमिति ॥ अनेन मध्यं दिनं स्नानस्यापि नित्यत्वं मुक्तं भवति ॥ तस्या
 पिसततं निर्वर्त्यत्वात् ॥ अथ शब्दो मंगलार्थः ॥ तदुक्तम् ॥ ॐ कारश्चाथ शब्दश्च दावेतो ब्रह्मणः
 पुरा ॥ ॐ नित्यत्वं निष्क्रान्ते नो मौ मांगलार्थकाविति ॥ प्रपाचंश्रुतिषु प्राक् प्रयुं जीतस्त्रयं
 प्रथमं शब्दमिति च ॥ यतस्तदकरणो प्रत्यवायः अतो हेतोः नित्यं स्नानं मध्याह्ने स्नानं व्याख्यास्य
 तदतिशेषः ॥ लक्षणं तु विधिनाशरीरं बुसंयोगः ॥ अंगानां संबुसंयोगे विशेषस्यासमवायिकार
 णं कर्म वा स्नानं ॥ न च दिव्यभौमकापि त्वलादिषु अव्याप्तिः ॥ वारुणस्येवात्र लक्षत्वात् ॥ त
 त्रैकेत्यधिकरणजिज्ञासायां नद्या ॥ विति ॥ अत्र मनुः ॥ अलाभे देवस्वातानां सरसां सरितां तथा
 ३ उद्धृत्य चतुरः पिंडान्पारक्ये स्नानमाचरेदिति ॥ पंचपिंडानुद्धृत्येत्येति व्यासः ॥ सप्तसमुद्धृत्येत्येति योगी ॥
 द्रोतिशौनकः ॥ अत्र यथा सामर्थ्यं व्यवस्था ॥ अनुद्धृत्य च यः स्नाया सरकीये जलाशये ॥ वृथा
 भवति तत्स्नानं कर्त्ता पापेन लिप्यते ॥ अप्रतिष्ठितैः नुत्सृष्टैः पतितैः दूषितैः च नैव स्नायात् ॥ सिंह
 कर्कटयोर्मध्यसर्वा नद्यो रजस्वलाः ॥ न स्नानादि निष्कर्माणि तासुकुर्वीतमान इत्यत्रिक्चनं

॥२॥
त्रिंशत्
त्रिंशत्

समुद्रगाव्यतिरिक्तविषयं ॥ महानदीषु रजोदोषाभावात् ॥ उत्सर्गोपायकर्मद्वौ तु न कत्रापि
रजोदोषः ॥ अथ स्नानसाधनान्याह ॥ मृदादि आहृत्य संतं ॥ मृदाप्रक्षाल्य ॥ गोमयेन विलिपेत् ॥
कुशोपग्रहः ॥ तिलमिश्रं दद्यात् पुष्पाणि प्रक्षिप्येति तत्संयोजनं ॥ मृत्पदेन तिलकार्थं तीर्थं
मृत्तिकाया अपिलानः ॥ गौरद्व्यातस्याः पुरीषंतदलाभे वृषभस्य ॥ गोश्च पुरीष इति मयट् ॥ कु-
शाभावेकाशदूर्वादयः ॥ कौशोरतेकुशाः तिलंति स्निह्यंति तिलाः ॥ तिलपदं यवानामप्युपलक्षणं ॥
त्रिंशत्तर्पणो तदुपयोगात् ॥ सामसूत्रेपि ॥ शुचौ देशे मृत्तिलगोमयाक्षतानुपकल्प्येति ॥ शुक्ले सु-
देवांस्तर्पयेदिति गोभिलोक्तेः ॥ तिलपदेन शुक्लकृष्णानां संग्रहः ॥ सुष्टुमन्यतेताः सुमनसः ॥ आ-
सुकुरं टकं कांचनारं बह्मीयुगंच वर्जयेत् ॥ एवं कलिकामपि ॥ कमलचंपकयोः कलिकापिश-
स्ता ॥ स्नात्वा समानीतं पुष्पादिकर्मण्यप्रशस्तं ॥ तुलसीदलानितुप्रातः स्नात्वेव ग्राह्याणि आ-
हृत्येति स्वयमाह रदित्यर्थः ॥ अशक्तो शूरेणानयत् ॥ उदं स्थाप्य ॥ उन्नति उदकं ॥ उं दीक्तेन उदकां-
तस्तीर्थं च दृष्टिपर्यायः ॥ तंप्राप्य आहृतं मृदादिशुचौ देशे आस्थाप्य ॥ एडः ॥ आतिपूर्वरूपं छां-

दसं॥ गुरवो पिशुचौ देशे स्थाप्येत्यत्र गुरुलोमेति च द्वर्णविकृते रास्त्थाप्येति पदच्छेदमाहुः॥ अः
 समासे घिल्यप्रयोगो वांछादसः देशे वस्त्थाप्येति गौडपारः॥ अत्रार्थत्राप्तस्य स्थापनस्य देशो नि
 नियम्यते॥ उदकांतं गत्वेति स्वरूपकथनपरम्॥ अनतिप्रयोजनत्वात्॥ केचित्तु उदकांतमुदकस्वरूपं
 प्राप्य शुचौ देशे शस्य शुचिताया मुदकसेकस्य हेतुत्वात्॥ प्रक्षाल्यतिरमनिधायैसाहुः॥ प्रक्षाल्य
 पाणिपारं॥ दक्षिणपूर्वमुधृतजलेन॥ तदुक्तं संग्रहेः जलदेवग्रहं चैव शयनं स्वग्रहालयं॥ नि
 र्णिकृतादः प्रविशन्ना निर्णिकृताः कथंचनेति॥ पणंतेयान्यापाणी॥ विद्यतेयान्यः पादौ॥ इण
 अतो वृद्धिः॥ प्राण्यंगत्वादेकवद्भावः॥ व्यंतत्वाद न्यहितस्त्वाच्च पाणिशब्दः पूर्वं॥ तेनाच्ची प्रक्षाल्यक
 रौ प्रक्षालयेत्॥ स्मृतिपुतथादर्शनात्॥ कुशोपग्रहो बद्धशिखी यज्ञोपवीती॥ उपग्रह उपयोगानुकू
 लनयोरितिकेशः॥ वस्य मध्यमानामिकान्या धृतबहुकुशो रक्षिणस्यानामिकयामूले विप्रः॥ क्षि
 त्रियो द्वितीयपर्वणि॥ वैश्यस्तृतीयपर्वणिकुशो धारयेत्॥ बद्धा चासो शिखा च बद्धशिखा सास्या
 स्तीति बद्धशिखी॥ अन्यथा बद्धशिखः स्यात्॥ कर्मधारये भाषितपुंस्कंपुंवत्॥ तेन स्त्री प्रयुक्तो
 पः॥ व्रीह्यादिभ्यश्चेति मत्वर्थ इत्॥ बहुपुस्नानसूत्रेषु प्रणवव्याहृतिपूर्वा गायत्री पठित्वा बद्धशि

दा

॥४॥
॥त्रिकडि०

रवीयशोपवीतं प्रक्षाल्याचान्तः स्नायादिति तेन कर्मणि मिदं शिखा बंधनं ॥ स्मृतिप्राप्तं नुपुरुषार्थः
तथा च यमः ॥ क्षालयेद्यज्ञसूत्रं तु मृद्विरद्भिः शनैः शनैः ॥ प्रक्षाल्य पादौ हस्तौ च शिखा बंधन
माचरेदिति ॥ केचित्तु कुशानामुपग्रह उपयोगाय स्येति तमेवाह ॥ बद्धशिखी ॥ सकुशं बद्ध शिख
शिखापवीतयोर्बद्धकुशस्तस्यापि नाचम्येति स्मृतेः ॥ तेनैकमेव शिखा बंधनमिह ॥ उपवीयते प्रा
प्रियेतस्मोपवीतं ॥ प्रागस्तं यशोपवीतं यस्यासौ यशोपवीती ॥ प्राशस्यंतु प्रक्षालनात् ॥ तच्च ब्रह्मसू
त्रं कंठे कृत्वा ॥ नृगुः ॥ कायस्थमेव तक्षाल्य उतार्य न कदाचनेति ॥ अन्यतु सुमनस आहृत्येत्यादिव
कुशानुपग्रह्य शिखा बंधनेति न कृतं नवातोयमावर्त्तयत्प्रतिषिंचेदित्यादिवत् ॥ शिखा बंधनीयादु
पवीतं धारयेदिति ॥ तेन कुशोपग्रहो बद्धशिखी यशोपवीत्यत्र प्रक्रमभंगात् सर्वसाधारणमिदं सूत्रमि
ति ज्ञायते ॥ संग्रहश्च ॥ लिङ्गुल्यबन्ता प्रयोगेन्यावैरूप्यमिति वक्ति किं ॥ कुशोपग्रह इत्यादि सर्वसाधारण
मतं ॥ ऋषयो हि कस्यचित्संगेन किंचिन्निरूपयन्ति ॥ अतएव सर्वत्र कुशपाणिर्बद्धशिखसयज्ञसू
त्रश्चेति वक्तुं निसंयशोपवीतीति क्वचि साठः ॥ एतेन स्मृतिरन्यएव बाधशिखित्वादौ प्राप्ते पुनरिदं व्यर्थ
मित्यपास्तं ॥ न ह्यन्यैर्निबद्धमिदं सूत्रं त्वानवक्तव्यमिह ॥ इतरेतु यशोपवीत्येवाधीयीतया जयेद्य

स

जेत वायशस्य प्रसृत्यै इति तैत्तिरीयारण्यके ॥ तेन यज्ञोपवीति नृत्वाऽध्ययनं याजनं यजनमिति त्रित
 यमेवेति भू मोमा भू दत उक्तं निसंयज्ञो वीती निसं सर्वत्रेयाहुः ॥ आचम्येति ॥ आचोतेन कर्तव्यं यज्ञो
 पवीति ॥ नाकर्तव्यं मितिकर्मांगत्वेन सर्वकर्मारं नेतद्दिघेरैव आचमनस्य कर्त्तव्यं तथा प्राप्तेऽपि पुनर्व
 चनं द्विराचमनायेत्याहुः ॥ अत्र स्मार्त्तकर्मणि स्मार्त्ताचमनं देवतार्चनादौ पुराणाचमनं ब्रह्मयज्ञादौ
 श्रोताचमनमिति कश्चित् ॥ आचम्येत्येनेन प्राणानां यम्यदेशकालो संकीर्त्यं ममोपत्तदुरितक्षयायुर
 मिर्बुद्धिद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं मध्याह्नस्नानं करिष्ये इति संकल्पोऽपि ॥ उरुपुं हीति तोयमा मंत्र्ये ॥
 उरुपुं हि षुनः शोपो वारुणी त्रिष्टुभं ॥ तेन वारुणात्वा विशेषेऽपि नमो वारुणायेति यजुरंतो नमंत्रः तस्य य
 जुषो व भृथे सामगानां ते यजमानवाचन एव विनियोगात्स्तौ तितोयं ॥ तुः सौत्र आचवर्णार्थे वा ॥ तु
 वृत्तिहिंसापूर्तिषु ॥ आवर्त्तयेद्यते शतमिति ॥ पिजंतत्वात्सरस्मै पदं ॥ हस्तेन तोयमालोडयेदित्यर्थः ॥ ऋ
 ष्यादि पूर्ववत् ॥ प्रायश्चित्ताध्याये मंत्रः समुद्धृत इतीह प्रतीकमात्रं ॥ सुमित्रि० निषिंचेदिति ॥ सुमित्रि
 यान आपं ॥ यद्यपि यूपान्स्वैतो निषक्तस्य जलस्याभि मंत्रेण सुमित्रिया इत्यादि द्विषा इत्यंतं यजूरुक्षो मं
 त्रस्तथापि अत्र परस्य मंत्रस्यादिना पूर्वस्यांतः प्रतिपत्तव्यः ॥ अथ तोयमित्यनुवर्त्तते तस्मादप इति किं ॥

॥४॥
॥त्रिकुंड॥

तोयमित्यनुवृत्त्यावल्पे पितस्मिनुद्धृते कृतं स्यादतः अप इति नूमांशं तै नपूणां जले जलमिः ॥ सूत्रां
तरेपि ॥ सुमित्रियान इति जलेनां जलिमापूर्यन्नातृव्यदिशि परिषिचतीति ॥ अत्र कश्चिदाह ॥ सु
मित्रियान इत्यपों जलिनादाय दुर्मित्रिया इति द्वेष्यं परिषिचति द्वौ विक्रमा उद्धृतेति सूत्रांतरं स्मारयि
तुं ॥ तेन च द्वौ विक्रमौ उदीच्यां दिशि जलमध्ये गत्वा यस्यां दिशि स्वरिपुस्तां प्रति तज्जलं सिंचेदि
ति ॥ अन्ये तु आवर्तयेदित्यस्य प्रादक्षिण्येन तोयं भ्रामयदिति नार्थः ॥ किं तु ये तेषां वरुणातिक्चमा
वर्तयेत्ते दित्यर्थः ॥ तच्च वहितस्य तोयपदस्याध्याहारापेक्षया अपों जलिनादायेति वरमित्याहुः ॥
अं जलिनेति प्रसृतिप्रकुंचयोर्न्युदासः ॥ अनक्ति अज्यते चानेनेत्यंजलिः ॥ तन्यं जीवनीयादिना
अलिच ॥ अम्यते जलं येनां जलिरिति नैरुक्ताः कटिमित्यादि ॥ कट्युते आत्रियते कटिः श्रोणिस्तं वसस
स्मिन्मूत्रं वस्तिमूत्रपुरकं ॥ वस्तिना नेरधोद्वयोरित्यमरः ॥ ऊर्णयते वाससा ताचुरु ॥ ऊर्णेतिः कृणु
लोपश्च ॥ जघन्यते कुटिलं गच्छतस्तेजं च ॥ जघातु प्रसृतेनेत्यमरः ॥ चरत्यान्यां चरणौ कुरुतः कर्म
तौ कर्तौ चिः प्रक्ष्याल्येति पदार्थानुसमयेनाप्युपपत्तैः ॥ त्रिस्त्रिरिति वीशाकांडानुसमयज्ञापमाय ॥ प्रक्षा
लनंतु सव्यहस्तेन मृदादिश्च ॥ शब्दसामर्थ्यात् ॥ आचम्य नमस्योदकम् ॥ नमस्यति विधौ लोट् ॥ न

मो वरिवस्त्रिउः॥ क्यच्॥ व्यत्ययोर्बहुलमिति प्रथमपुरुषस्थाने मध्यमः॥ यथा विश्वः पश्य व्यंतस्ति
 मितियजूषिस्वर्गं विपश्यामीत्यर्थं विपश्यति॥ छंदो वत्सूचाणि॥ अथवानमस्येति द्वांसो ल्यप्॥ काय
 वाङ्मनोभिर्नमसित्वेत्यर्थः॥ उपपदविनक्तेः कारकविभक्तिर्बलीयस्तीनातो नमस्योदकायेति कृतम्॥
 अथाहुः॥ अंतरंगक्रियासंबंधापेक्षकारकनिमित्ताया विनक्तेरपि॥ अंतरंगत्वाद्वलीयस्त्वमिति॥ ननु का
 यिकादिषु नमस्कारत्वस्यैकस्य ज्ञावाद्भिन्नानामेषां कथं सक्तुश्चरितनमस्येति पदेन निबंधनं॥ सत्यं ज्ञान
 विशेषपूर्वकत्वमप्रतिसंधायकायिकादौ नमस्कारपदाप्रयोगान्नागृहीतविशेषणान्यायेन मानसिक
 एवेनमस्कारो न्यत्र लक्षणा॥ तथाच कायेन वाचोपलक्षितेन मनसा उदकं नमसित्वेत्यर्थः॥ कायिकादौ
 नमस्कारत्वं जातित्रयमेवेति तत्र नमस्कारपदं नानार्थमेवेति कश्चित्॥ आचम्य गंगायामनम इत्युक्त्वा
 मृदनुलेप इति संप्रदायः॥ आचमनं तु बाहू ज्ञान्वतराकृत्वा ब्रह्म तीर्थे न त्रिः पीत्वा द्विः परिमृज्यादि
 त्यन्यत्र स्पष्टम्॥ आलनेदंगानि मृदेदं विष्कुरिति॥ आङ्पूर्वलिभिः संस्पृशी॥ इदं विष्कुर्मेधातिथिवै
 श्वी गायत्री॥ तेन दक्षिणस्य हविर्धानस्य दक्षिणे च क्रमोर्गद्विरप्योपरि चतुर्गृहीतं जुहोति॥ त
 त्रैव स्वाहातो मंत्रः॥ अत्र सुरदे संत एव॥ ललाटे मसौ हृष्टे मुदरं च सकुक्षिकं॥ अथानुलिपे

॥५॥
॥त्रिंशत्॥

दानाभिपादांतं सव्यपाणिना ॥ एतेन मुखप्रभृतिपादपर्यंतं शीरमालिप्य मज्जेदित्यपास्तं ॥ न हि आल
ने देहमित्युक्तं किं त्वंगानीति ॥ तस्मादक्षिणपाणिगृहीतया मृदालं लाटादि ॥ वामपाणिच्छयानाभि
वत्सूरुजं द्यां चिकर मनुलिपे देवमेव च स्मृतिषु दष्टं ॥ गात्रालं भः प्रातिलोभेन ॥ तदुक्तं सामरस्ये ॥ मृ
दाप्रतिलोमान्यगान्यभिमुखो रन्निति ॥ दुल न षः परस्मैपदं चोदसं ॥ अथवा अनुदात्ते लक्षणा मा
त्मनेपदमनित्यं ॥ चक्षिडो डि-त्कारणात् शोपकात् ॥ सहि अनुदात्तेत्ययते ॥ विचक्षणा इत्यत्रा उदात्ते
अह्लादे रितियुचयथा स्यादिति ॥ तेन अनुक्तमप्यहतिपंडितो जनः ॥ लनंति पुनरुत्थानं ॥ पिंडं प्र
सतीत्याद्युपपन्नं ॥ तस्मादालनेदित्यपि साधु ॥ आलनेतांगानीति गौडाः ॥ अत्रेदं विष्णुरित्युचामुखादि
नाभिपर्यंतानामेव मृदालं भः ॥ करिवस्ति प्रभृतीनां पूर्वमेव प्रक्षालितत्वादितिकश्चित् ॥ न न्विदं विष्णु
रितियजुषोः प्रतीकं ॥ तद्यथा ॥ इदमुत्तरास्वरितीष्टकोदेवत्यं ॥ विष्णुः शिपिविष्टजरावासन्न इति वसि
ष्टदृष्टं सिद्धांतस्तु ॥ आलने तमृदांगा निदं विष्णुरित्युच्येति योगिवचनाद्यजुषो निरासः ॥ अन्यथा इदं
महंतं सेवाः विष्णुस्वामिं द्रिये न्यापातु ॥ इति प्रावादुको ब्रूयात् ॥ सूर्याभिमुखो मज्जेदापो अस्मानिति ॥
आपो अस्मानां पं ॥ नाभिदद्ये न सितिष्ठ नूकेशान्पुरतः कृत्वा क्षिकर्णनासं निरुध्याव नत शिराः प्रवहंतु

देवीरित्यंते जलमवगाहेत ॥ नत्वा नृपं मातृवर्गं ज्येष्ठं च न्नातरं प्रगे ॥ भो भोरामादयः कार्यमन्य
 त्कर्मेति दोहितमिति रामस्य ज्येष्ठभ्रात्रभावेऽपि इतरानुग्रहार्थमाह स्मगुरुः एवं नद्या विलुपक
 म्यसूर्याभिमुखो निमज्जेदित्युक्तमपि सरस्तडागदेव स्वातादिविषयं ॥ प्रवाहमिमुखं नद्यामे
 व ॥ सूर्याभिमुखं तु बहुषिति बह्वनुग्रहार्थं तथा सूचितं ॥ यद्वापरिनाषा सूत्रमिदं ॥ यद्यदेवे निमज्ज
 तितत्र सूर्याभिमुखो निमज्जेत् ॥ तेन वक्ष्यमाणं निमज्जनद्वयमेव सूर्याभिमुखं निमज्जनं नाम तूष्णी
 जलावगाहनं ॥ तदेव च मंत्रपूर्वकं स्नानं ॥ तच्च नद्यां प्रवाहाभिमुखमेवेति सूत्रकर्तुराशयः ॥ आपोऽप्य
 स्नानिति निमज्जेति नक्तं किंतु स्नात्वेति तन्न सामज्जनप्रकारोक्तिः ॥ उद्देश्यप्रतिनिर्देश्यस्त्वैले पूर्वप्र
 युक्तमेव पदं प्रयोज्यं ॥ यथाहुर्विक्यविदः ॥ पदोतरप्रतिपादितः स एवार्थोऽर्थोतरतथैव प्रतिभासमानः प्र
 तीतिः ॥ तस्मात्प्रवृज्जले प्रवाहाभिमुखो न्यत्र सूर्याभिमुखो रात्रा च ग्न्यभिमुखः संध्यायां संध्याभिमु
 खः स्नायादिति ॥ स्नात्वोदिदा न्यइत्युन्मज्जनिमज्जन्मज्जाचम्य ॥ इति शोधने ॥ स्नात्वा अंगानि संशो
 ध्य ॥ तथा च कौशिकः ॥ कक्षादीनि निर्मज्ज्योन्मज्जाचमेदिति ॥ मग्न एवांगानि विशोध्य उदिदा न्यइति
 यजुषो क्रम्य पुनस्तूष्णीमक्कातूष्णीमेवोक्रम्य त्रिषीत्वापः खान्पुपस्पृशेदित्यर्थः ॥ यत्स्नात्वेति

३५

॥६॥
॥३॥

न

गानिसंशोध्येत्यर्थस्तस्मात्वा स्य वैयर्थ्यमपनेतुं व्याख्यातं ॥ एतेन सूर्याभिमुखोऽप्योऽस्मानिति स्ना-
त्वेत्येवास्तु निमज्जेदिति व्यर्थमित्यप्यपास्तं ॥ अत्र कश्चित् ॥ स्नात्वादिदानीं इति पंचाक्षरः सौत्रो मंत्रः ॥
तदर्थस्तु ॥ इत आन्यः अ इ एव आउतस्नातु ॥ किंचिदुन्मज्जतु ॥ पुनर्निमज्जनोपदेशात् अन्मज्जति
स्पष्टं मंत्रलिङ्गं ॥ नतूदिदानीं शुचिरित्यादिः ॥ सूर्याभिमुखो निमज्जेदापोऽस्मानित्येतावतैव सिद्धेः स्ना-
त्वेत्यस्य वैयर्थ्यादिति प्रगल्भे ॥ अन्यस्तु इदं विस्तुरितिसूर्याभिमुखो निमज्जेदित्येकं श्लोदः ॥ तेन मुदा ल-
नस्तु स्त्रीमेव आपोऽस्मानिति स्नात्वेत्यपरं श्लोदः स्नानं चांगसंशोधनमित्युच्यते ॥ द्वयोरपि मतं स्मृत्या
वारविरुद्धं ॥ गोमयेन विलिंपेन्मानस्तोक इति ॥ मानोजगतीं कुक्षिः ॥ वीक्षितंगो मयं वामपाणाकुदकं
स्वच्छं भूः ॐ भुवः ॐ स्व रिति त्रैधा विभज्य दक्षिण भागं प्राच्यादिदशदिक्षु प्रणावेन सिद्धोत्तर भागं
तीर्थं निक्षिप्य मानं हवामह इत्यंते मध्यभागेन शरीरमनु लिख्य रौद्र मंत्रोक्तेरपः स्पृशत ॥ अत्र शरी-
मित्यध्याहारापेक्षया पूर्व सूत्रादिलिंपेदंगानीत्यनुषंगो ज्यायान् ॥ अतः पूर्ववदस्ताभ्यां क्रमेण स्नाना-
न्येव विलिंपेत् ॥ गोमयं गात्रेषु मृत्तिकावदितिसामस्तूत्रेऽपि ॥ लेपनेन च ॥ निलक्षणा विशेषो विशेष-
न चोत्पत्तेरिति तु वृद्धाः ॥ तथा च योगी ॥ गोमयेन तु यः स्नायादापादतलमस्तकं ॥ स स्नातः सर्वतीर्थं

व्या

॥१॥

॥२॥

पुपूतः संवत्सरं भवेदिति ॥ ततो भिषिंचेत् ॥ मानस्तोक इत्यभिषिंचेदिति भ्रमापनोदनाय ततः पदं ॥ अ
 न्यथा इमं मे इत्यष्टमिर्मंत्रैः पावनांत एव अभिषेकः स्यात् तथा हि ॥ एतदंते च नवती किं मानस्तोक्या
 नेत्याह ॥ इमं मेवरूपोति च तस्मिन्निरित्यादि ॥ ततः पदोपादाने तु गोमयानुलेपनं समंत्रकम् ॥ याभिराक्ष
 चभिषेकस्ताभिरैवांते ॥ एवं च भ्रममपनेतुं प्रयुक्तेन ततः शब्देन गोमयलिप्तदेहं स्येवाभिषेचनमित्यपि
 गम्यते ॥ यथाशास्त्रार्थकुल्याः प्रणीयंते ताभ्यश्च पानीयं पीयते ॥ अभिषेचनमंत्रानाह ॥ इमं मेवरूपोति च
 तस्मिन्निर्मापुदुत्तमं मुंचत्वमृथेति ॥ इमं मेगायत्री त्रिष्टुभौ वारुण्योऽशुनः श्यपस्त्वेन स्त्रिष्टुभावाग्निवा
 रुण्यो वामदेवः मापो हृदयशूलंधाम्नो वारुणं यदाह वारुणी गायत्र्य नवसाना ॥ इदं च कंडिकांते हृद
 यशूलोपग्रह न पक्षे ॥ धाम्न इत्युपस्पृशं स्य पश्येति पक्षे तु मापोमौषधीर्हिंसीरितियजुरुल्लि
 गोव ॥ पुदुत्तमं शुनः शोपो वारुणी त्रिष्टुभं ॥ मुंचंतु बंधुरनुष्टुभं ॥ अत्र भृशयज्ञदैवतं ॥ नृपुंसकनिर्दे
 शादस्य यजुष्टु ॥ अष्टाचत्वारिंशदक्षरत्वात् ब्राह्मी अनुष्टुप् आषीजगती वा ॥ इत्यष्टमिर्मंत्रैः प्रति
 मंत्रं शिरोभिषिंचेत् ॥ अभिषेकश्च कुंजमुद्रया ॥ तल्लक्ष्मे तु ॥ दक्ष्यांगुष्ठं परांगुष्ठे क्षिप्वा हस्तद्वयेन तु ॥
 सावकाशमेकमुष्टिकुंजमुद्रिकेति ॥ अंजलिनेति योगी ॥ यद्यप्यापाततो मा आत्मा इति पक्षः

॥७॥
॥त्रिकं॥

न्यां मावोरिषतू आपो देवीरिति प्रतीकं संभवतस्तथापि नैकाक्षरेण कापि प्रतीकप्रतीतिः ॥ किं
च मात्राब्दपूर्वका बहवो मंत्रास्तेषु कः स्यात् ॥ एवं आपो हयदृहती अपो ह्यतिवा उभयथापि मापइ
ति संधिः तस्मान्मापइत्येकमेव प्रतीकं ॥ अंतै चैतत् ॥ एतद्यजुरं ते स्नानां ते च ॥ अंतर्जले मंत्रावर्तना
नंतरं अवभृथ निचुं पुणोति यजुषामभिषेचनं ॥ सिद्धांतस्तु इमं मेतत्वे साद्य ह मिर्मैत्रैश्चैतदभिषेचन
मंते पावनस्यांते च कुर्यादिति ॥ निमज्ज्यान्मज्ज्या च मयर्धैः पावयेत् ॥ अनंतगर्भकुशास्तं वोदमीः
तैः करणी भूतैः शौधयेदित्यर्थः ॥ तदुक्तं ॥ अप्रसूताः स्मृतादर्भाः प्रसूतास्तकुशाः स्मृता इति ॥
यं ते दृषांतीति वादर्भाः द्विदलिन्यां भवइतिसिद्धिः ॥ दर्भैरुन्मार्जनं ना नेरुपरिष्ठा सदक्षिणं ॥ इ
दं पावनमद्विश्वकुशैरेवापरत्र तु ॥ १ ॥ स्नानसारेपि ॥ उन्मार्जनं त्रिभिर्दर्भैः शीलो ह्युपरि नाभियुतः ॥
ॐ नृनुवः चरित्यादि मंत्रैस्तदिह पावनमिति ॥ मंत्रान्मह ॥ आपो हि षे तिति स्मृतिरिदमापो ह विष्मती देवी
रापइति द्वाभ्यामपो देवा दुपदादिव शान्तो देवीरपापं रसमपो देवीः पुनंतु मैति नव निश्चि सति मैर्योका
रेण व्याहृति निर्गायत्र्यान्वादावन्ते च ॥ आपो ह्यापं सिंधुदीपस्तं चंगायत्रं ॥ इदमापः सिंधुदीपो नुष्टु
मं ॥ एकदेविनांतु इदमाप आपी महापंक्तिः स्रवसापावमानश्चायः पादः ॥ ह विष्मती लिंगोक्तानु

पृष्ठा

त्रिष्टुप् । देवी गप बापी गायत्री । तं देवेभ्यो निचृद्वायत्री ॥ एकदेशीनांतु देवी गप बापी पंक्तिः ॥ कार्ष्णि
राज्यमनुष्टुप् समुद्रस्य समाप बापी ॥ तेषां हि स्वाहेतियजुः पृथक् ॥ भागस्त्वेत्यंतमथ सोमं त्रः ॥ ओष
धीरित्यंतो द्वितीयः ॥ काण्वानांतु भागस्त्वेत्यंतो द्वितीयः ॥ मध्यम षड्द्वे दति निचृत्त्युक्तेः ॥ अपो
देवा बापी त्रिष्टुप् ॥ दुपदा दिवानु बापी ॥ शन्नो गायत्री दध्यङ्ग शर्वपाः ॥ अपा पुरस देवत्यानुष्टुप् ॥
अपो देवीः सिधुद्वीप बापी न्यंकु सारिणी पुनंतु मानव च पावमान माद्ये द्वे पित्र्ये अनुष्टुप् नौ प्रजापति स्तुती
यां वै स्वानस आग्नेयी गायत्री चतुर्थी लिंगोक्ता देवताऽनुष्टुप् पंचम्याग्नेयी गायत्री षष्ठ्याग्नेयी ब्राह्मी च गा
यत्री ब्राह्मस्तुतीयः पादः सोमी सप्तमी सा वि अष्टमी नवमी त्रिष्टुप् वैश्वदेवी चित्यतिः प्राजापत्यं ॥ वा
क्पातिर्वायव्यं ॥ एकदेशीनांतु चित्यतिर्द्वे प्राजापत्ये देवो मासा वित्रं ॥ आद्यासानुपंगान्यहेन चतुश्चत्वारिंश
दक्षरत्वादेकाक्षधिकं पूर्वोक्तिमेव छंदः ॥ नाभेरधः पावने विनियोगः ॥ यद्यपि अछिद्रेणो संते समा म्ना
तं तथापि तुल्ययोगित्वादगृह्यमाणं विशषत्वां च त्रिषण्यनुषज्यते ॥ केचित्तु चित्यतिर्मापुना त्वितिय
जुर्गभिगेवात्र मंत्रो न तु वाक्यतिर्मेत्यादीत्याहुः ॥ स ह्यथवा त्र्युतमेवात्र चित्यतिस्तच्छेक्यमित्यंतमिति प्रां

पोदेवाः॥१॥द्रुपदादिव॥१०॥शंभुः॥११॥अपापूरसं॥१२॥अपोदेवी॥१३॥पुनंतुमा॥१४॥पुनंतुमापि॥१५॥
 अग्न्यायु॥१६॥पुनंतुमादे॥१७॥पवित्रेण॥१८॥यत्ते॥१९॥पवमानः॥२०॥उभाभ्यां॥२१॥वैश्वदेवी
 ॥२२॥चित्रातिर्मा॥२३॥ॐ नृ नृवःस्वःतत्सविः॥२४॥इमंमे॥२५॥तत्त्वारत्वनः॥२६॥सत्वनः॥२७॥आपोमो॥२८॥उत्तमं
 ॥२९॥मुचंतु॥३०॥अवनृथ॥३१॥ननुदर्मैःपावयेदियादिगायत्र्यात्यंतमेकंवाक्यं॥आदावंतेचांतर्जलेघम
 र्षणां॥तेनसूक्तदेवप्रपावव्याहृतिगायत्रीपाठोनत्वादावपीतिचेत्॥न॥ॐकारेणव्याहृतिभिर्गायत्र्या
 वसमाहितः॥आदौचांतेतथाकुर्यादभिषेकंयथाक्रममित्तियोगिस्मृतेः॥दर्भैरियादिआवंतेचेत्यंतमेक
 मेव॥यत्तुचित्रातिर्मेत्यनेतरंइमंमेइत्यष्टौततः॥ॐ नृ नृवःस्वःतत्सवितुरितिमनंतदपियुक्तमिषेयन्यत्र
 विस्तारः॥अंतर्जलेघमर्षणांविशवर्त्तयेत्॥उपसर्जनंपूर्वमित्यंतःशब्दस्यप्राकप्रयोगः॥अथमुष्यतेये
 नसूक्तेनऋतंचेत्यादि०मशोसुवरित्यंतेनतदघमर्षणां॥करणाधिकरणयोश्चेतिन्मुट्॥ऋतंचसत्यंचे
 तितृचस्याघमर्षणाऋषिः॥भाववृत्तोदेवताअनुष्टुप्निमज्यत्रिरनुसंधानेविनियोगः॥द्रुपदोवा॥वि
 शवर्त्तयेत्॥आयंगौरितिवात्तृचं॥अस्यप्रजापतिर्ऋषिःअग्निर्देवतागायत्रीछंदः॥आयंगौरित्यता
 मृचचिरंतर्जलेजपेदिति॥हारीतवचनंतुचिरंवाधारणाशक्तिविषयं॥अतएवशास्त्रपेक्षयागौतमः॥
 मित्यादिद्वितीयं॥सामस्तत्रेपिमांस्नत्वादावंतेगघमर्षणं॥५

दा

॥९॥
॥त्रिबुं॥

गायत्रीपञ्चोर्ध्वशः समस्तामिति त्रिरंतर्जले जपन्नपि वा व्याहृती त्रिरंतर्जले पठन्नपि वा प्रवपाचं
त्रिरंतर्जले पठन्न सर्वस्मात्स्यात्कात्प्रमुच्यत इति ॥ प्राणायामं वा स शिरसं ॥ ॐ कार्पूरिकाः सप्तप्र
जपेत्तु व्याहृतीस्तथा ॥ शिरसा सह गायत्री प्राणायामः परंतप इति यमः ॥ तत्स शिरसमित्यव्यावर्त्तक
मपि प्राणायामविशेषणं स्वस्वरूपकथनाय ॥ अथ वा ॐ भूरियादिप्रचोदयादित्यंतोमंत्रः प्राणायामः
मः ॥ गोबलीवर्द्धन्यायात् ॥ स शिरसं शिरोनाम ॐ मापो ज्योतीरसो मृतमियादितैर्तिरीये यजुस्
त्सहितं ॥ बलीवर्द्धसममिव्याहृतं गोपदे यथा बलीवर्द्धमिन्नं गोपदार्थमाह तथा स शिरः सममि
व्याहृतं प्राणायामपदं प्रचोदयामित्यंतमेव मंत्रमाहेति गोबलीवर्द्धन्यायः ॥ अथ शिरसमिति स
न प्राणायामविशेषणं ॥ किंतु स शिरसमिति पंचाक्षरः सौत्रो मंत्रः ॥ तदर्थस्तु ॥ स प्रधानमोका
रं स्मरामिति चेत् ॥ न ॐ भूर्भुवः स्वस्तस्वितुरिति तामृचमेव वा ॥ हं प्रसृष्टविषदिति वा त्रिः ॥ यं जते
मन इत्यनुवाकं पुरुषस्तु मंतर्जले जपेत् ॥ तथा ॥ जंबूकानामगायत्रीवेदे वा जसनेयिके ॥ अंत
र्जले सक्ते ज्जस्वा ब्रह्महसं व्यपोहति ॥ ३५ ॥ द्यो निमज्ज्यमंत्रावर्त्तनपक्षाः श्रूयंते ॥ स शिरसमो
मिति मंत्रस्तु न कुत्रापि श्रुतः ॥ किंच ॐ मित्यस्य कीवंतत्वात् स शिर इति स्यात् ॥ न च च्छांदसं पुं स्त्वं ॥ ॥९॥

छंदस्त्वस्यैवासिद्धेः॥ विलोवास्मरणंकुर्यात्॥ शेषशापिनंगरुजगुरुदेवमसिंहासनस्थं वा
 सायुधं सश्रीकं ध्यायेदित्यर्थः॥ अथवा विलु व्यासो॥ वेवेष्टि विष्णु तस्य विलोः विषेः किञ्चेति नुः वि
 लुः शुद्धः सर्वव्यापी निरंजन इति भावयेत्॥ ननु विलुर्विलुर्विलु रिति त्रिरावर्तयेदिति व्याख्यानं॥
 न हि ॐ मिति वा विलुरिति वेति कृतं॥ किंतु विलोः स्मरणमिति॥ यद्यप्य विशेषणपठत्र पक्षास्तथा
 पि ॐ मिति निवृत्तः॥ तदुक्तं यत्र स्यात्कृच्छ्रं नृपस्त्वश्रेयसोपिमनीषिणः॥ नृपस्त्ववृते तत्र कृच्छ्राच्छ्रे
 यो वाप्यते॥ ऋतं चेति तृचस्यावर्तनं मुख्यपक्षः॥ तथा शंखः॥ नाद्यमर्षणात्यरं तर्जलेन व्याहृतिभ्यः
 परं होमेन सावित्र्याः पंरं जाप्यमिति॥ केचित्तु सहस्रशीर्षेति नृचेनाद्यमर्षणमिति गोपिलसूत्रादद्यमर्ष
 णमिति कर्मनाधेयं॥ ऋतं चेत्यादिसूक्तं पारक्यं॥ तच्च न समुद्भूतमिति नष्टपक्षाः किंतु पंचैव॥ अंतर्ज
 ले च मर्षणं कुर्यात्तत्र॥ त्रिरावर्तयेद्गुपरां वा आयंगोरिति वा तृचमिषादयः प्रथमः कल्पः॥ यद्वा वां आयं
 गोरिति द्वितीयः कल्पः॥ वातृचमिति तृतीयः॥ आयंगोः पृष्ठिरित्येकं॥ तिस्रो वा त्रच आवर्तयेदिति तयो
 रर्थः॥ एवं षट्पक्षानाहुः॥ अथोन्मज्या चम्यतद्विलोरिति गायत्र्या त्रिर्मज्जेदिति स्मृतयः॥ ततः स्नानं
 तर्पणं॥ विलुः स्नातश्चार्द्रवाससा देवर्षिपितृ तर्पणमंभरच्छेदवकुर्वीतेति॥ परांशोपि॥ नित्यं नैमित्तिकं

॥१०॥
॥त्रिकंडि०

काम्यं त्रिविधं स्नानमुच्यते ॥ तर्पणं तु नवे तस्य तदंगत्वेन कीर्तितं ॥ बाह्यं पूर्णं तिलैः कृत्वा जलरच्छः स्त
र्पयेत् सितम् ॥ रच्छलरच्छेन न कर्तव्यं पितॄणां तु सिमिच्छता ॥ रोमस्त्वैस्तिलैः न तर्पयेदिति तु बह्मयज्ञो
त्तरतर्पण एव ॥ ॐ मोदस्तृप्यतु ॥ प्रमोदः । सुमुखः । दुर्मुखः । अविघ्नः । विघ्नकर्त्ता ॥ ब्रह्मादयो देवास्तृ
प्यंतु ॥ गौतमस्तृप्यतु ॥ नरदा जस्तृप्यतु । विश्वामित्रः । जमदग्निः । वसिष्ठः । कश्यपः ॥ अत्रिः । दक्षः
मरीचिः ॥ अंगिराः । पुलहः ॥ पुलस्त्यः । क्रतुः । प्रचेताः । नृगुः । नारदः ॥ मनवस्तृप्यंतु इति गो
ममात्रमुधृत्य देवतीर्थेन एकैकं मंजलिं जले प्राक्षुर्बुधः क्षिपेत् ॥ येन तीर्थेनांजलिपुराणं तेनैव प्रक्षेपः
सर्वत्र ॥ अथोदङ्मुखो निवीती ऊर्ध्वं जुषस्ति रश्चोदक्षिणाहस्ताग्रान्कुशान्क्वोदगोग्रान्वाप्राजाप
त्येन तीर्थेन स नकादयो मनुष्यास्तृप्यंतु क्वंजली ॥ ततोपसव्यं तानेव कुशान्मूलान्यादिगुणीकृ
त्यदक्षिणामूर्खः पितृतीर्थेनांजलित्रयं कव्यवा लनलादयो देवपितरः स्तृप्यंतु ॥ अस्मत्पितृपिता
महप्रपितामहास्तृप्यंतु ॥ मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहास्तृप्यंतु ॥ आब्रह्मस्तंबपर्यंतं ज
गत्तृप्यतु ॥ अत्र पराशरः ॥ शुक्ले स्तुतर्पयेद्देवान्मनुष्याश्च बलैस्तिलैः ॥ पितृन्संतर्पयेत्कृत्वा स्त
र्पणो सर्वदा द्विज इति ॥ आश्वलायनः ॥ स्नानांगं तर्पणं कृत्वा यक्ष्मणे जलं माहरेत् ॥ यन्मया दूषितं

॥११॥
॥५॥

तोयं मलैः शरीरं संभवैः ॥ तस्य पापस्य शुद्ध्यर्थं यक्ष्मैतत्ते तिलोदकं ॥ अथ मन्तातरं ॥ ब्रह्मादयो देवा
 स्तां देवांस्तर्पयामि ॥ नृदेवांस्तर्पयामि ॥ भुवर्देवांस्तर्पयामि ॥ भूर्भुवः स्वर्देवांस्तर्पयामि ॥
 कर्मजलिदेवतीर्थेन दत्त्वा निवीत्यदङ्मुखः ॥ दत्त्वा द्वे पादौ नादयो यैः ऋषयस्तोस्तर्पयामि ॥ नृऋषीस्त-
 भुवर्ऋषीस्त ॥ स्वर्ऋषीस्तर्प ॥ भूर्भुवः स्वर्ऋषी ॥ इति द्वौ द्वौ अंजली ऋषितीर्थेन ॥ प्राचीना वीतिदक्षि-
 णामुखः सोमः पितृमान्यमांगिरा विचस्वानग्निः कव्यवाहनारयः पितरस्तान् पितृनूतं भूः पितृनूतं ॥ भुव-
 स्वपितृस्तं ॥ भूर्भुवः स्वः पितृस्तर्पयामीति त्रींस्त्रीनजलीन् पितृतीर्थेन दत्त्वा तीरमागत्य ॥ अग्निदग्धा-
 श्वये जीवायेष्यदग्धाकुले मम ॥ नृमौदत्तेन तृप्यंतु तृतायां तु परांगतिं ॥ इति जलांजलिं तरे निक्षिपेद-
 ति स्नानांगतर्पणं ॥ इति ज्योतिर्विदाराध्य त्रिमल्लसुतनिर्मिते स्नानप्रयोगः प्रथमः परिच्छंदः परिच्छ-
 दः ॥ १ ॥ ॥ उत्तीर्य धौतवाससी परिधाय ॥ उत्पूर्वे स्तुधा तुर्जलाद्बहिर्गमने ॥ अत्र विष्णुः ॥ स्नातः शि-
 रोनावधुने न्नांगेभ्यस्तोयमुद्धरेदिति ॥ धौते ॥ अस्त्रीशूद्रप्रक्षालिते पूर्वमेव प्रक्षाल्य शुद्धं नृमौवस्त्रं प्र-
 सारयेत् ॥ ततः प्रक्षाल्य पाणिपादं कुशोपग्रहे इत्यादिरूपक्रमः ॥ ननु पूर्वधौतयोरुपादानं ॥ तथा च
 त्रिः ॥ अधूतं कारुधूतं पूर्वधुधूतं च परित्यजेदिति ॥ प्रातः स्नाने तु न पूर्वधूतनिषेधः ॥ ब्राह्मणस्य

॥११॥
॥त्रि॥

शुक्लमेववासः॥क्षत्रियस्यरक्तं॥वैश्यस्यपीतं॥शुक्लानावेवार्द्रमेवसप्तवारमवधूयधार्यम्॥स
विभवेनिर्मलेच्छिद्रे अस्थुलेवाससीपरिधाय॥जीवस्त्रिगुणोत्तरीयंकुर्यादित्यत्रोत्तरीयं
नोपरिवासोमात्रम्॥सगुंशिपरिमंडलं वस्त्रमुत्तरीयंकुर्यात्तद्वस्त्रोत्तरीयानावेत्वंकांगुलिचतुरं
गुलंवास्त्रैरेवक्तुंपरिमंडलमुत्तरीयंकुर्यादितिजातूकण्यैक्तोत्तरीयंनिषिद्धं॥एतेनैवयज्ञोप
वीते द्वेधार्ये श्रोतस्मात्तचकर्मणि॥तृतीयमुत्तरीयार्थे वस्त्रानावेतदिष्यते इति विश्वामित्रोक्तमुत्तरी
यस्त्वानापन्नंतृतीयमुपवीतमपिनिषिद्धं॥उपरिवस्त्रमात्रं जीवपितृकस्यापि न वत्येव॥एकवस्त्रो
न भूंजीयान्नकुर्याद्देवतार्चनं॥न चार्चयेद्दिजान्नान्यकुर्यादेवंविधो नर इति गोमिलेन एकवस्त्रस्य
निषेधात्॥इह च सर्वकर्मस्वेकवस्त्रनिषेधो द्रष्टव्यः॥नौजनादिग्रहणंतूराहरणार्थमत्यावशाकत्वा
र्थवा॥न चैकवस्त्र इत्यस्य सामान्यरूपत्वाज्जीवपितृकस्य सर्वोत्तरीयबाध इति चेत्॥ना उत्तरीय
शब्दस्य योगाविशेषे पि जातूकण्यैक्तेः तृतीयेरुद्धि विशेषाद्देवयोगाद्वलीयस्वात्॥यथादि
रात्रादिर्देवाहीनशब्द एव मिहापि॥॥मृदोरुक्करो प्रक्षाल्य॥मृज्जलाभ्यां वस्त्रे रधस्तादा जानु
पाणी च संशोध्य॥आचम्य त्रिरात्राभ्यां सून॥अंतर्जानुशुचौ देशे उपविष्ट उदङ्मुखः॥प्राग्वाज्रा

य

॥१॥
॥१॥

स्मृणतीर्थेन द्विजो निसमुपस्पृशेत् ॥ संहतांगुलिना तोयं पाणिना दक्षिणेन तु ॥ मुक्तांगुष्ठक निष्ठाभ्यां
 शेषेणाचमनं विदुः ॥ प्राणायामप्रकारस्तु ॥ गायत्री शिरसा र्द्धजपे द्याहृतिपूर्विकां ॥ प्रतिप्रणवसंयुक्तां
 त्रिरयं प्राणसंयमः ॥ पुष्पाण्यंबु मिश्राण्यूर्ध्वप्रक्षप्य ॥ मंत्रतंत्रप्रकारे ॥ पुष्पं पंचविधं त्रैलोक्यं मुनिभिर्निर-
 दादिभिः ॥ परापरोत्तमं चैव मध्यमं च तदाधमं ॥ सौवर्णं तु परपोक्तं अपरं चित्रवस्त्रजं ॥ रक्षगुल्मलतापुष्पं
 मुत्तमं परि कीर्तितं ॥ अधमं पत्रतोयादि मध्यमं तु कलात्मकं ॥ उत्सृष्टं न क्रियायोग्यं सदा योग्ये परावरे ॥
 पुष्पं वा यदि वा पत्रं फलं नैव मधोमुखं ॥ दुःखदं तत्समाख्यातं यथोत्तमं तथाप्येतत् ॥ चित्रपूजासु स-
 र्वसु न विद्वस्यापि दूषणं ॥ अधोमुखार्पणं नैव पुष्पांजलि विधौ न तत् ॥ न पर्युषितदोषोऽस्ति जलजोऽसल्लभ-
 पेक्षः ॥ तुलस्य गस्य बकुले बिल्वे गंगाजले तथा ॥ पंडितैर्दिनसंख्यया केषां चित्पर्युषितदोषा नावउक्तः ॥ चित्वा-
 यामागजाती तुलसि शमिशताकेतकी भृंगदूर्वा मंदां नोजा हिंदुर्भा मुनितिल तगरा ब्रह्म कल्हार मल्लु ॥
 चंपा श्वाराति कुंभी मरुं केदमना बिल्वतोहा निचस्युस्त्रिंशत् ॥ त्रैकार्यरीशो दधिनिधिवसुभूयमाभूय एव
 शता शतपत्रं ॥ भृंगं भृंगराजः ॥ मंदो मंदारः अहिद्रोण कलशः ब्रह्मपलाशः अश्वारतिः करवीरः
 अयंच ग्रहोऽसन्नो निषिद्धः ॥ नृएवं द्वितीयाद्या द्वादिनामियं दिनसंख्येति ॥ तुलस्यानिमल्यदोषोपि

॥१२॥
॥त्रिकुंडि०

नास्ति ॥ पत्रेषु तुलसीश्रेष्ठा बिल्वे दामनकं शुभं ॥ मरुको देवकल्हारी विष्णुक्रांता तथैव च ॥ अणामागो शिगां
धारी पत्री सुरभिसंज्ञिका ॥ नागवल्ली रत्नं दूर्वा कुशपत्रं तथा मतं ॥ पत्रं चागस्त्य वृक्षस्य पुष्पं धात्री फ
लं तथा ॥ गोशृंगमात्रमुद्धृत्य प्रपाव व्याहृतिपूर्वकया ॥ गायत्र्या संध्ययोस्त्रीनं जली मध्याह्ने त्वेकमे
वा क्लृप्तेनेत्यसु प्रक्षिपेत् ॥ प्रशब्दः सूर्याभिमुखं मुत्सृजेदिति उल्लेखे पणविशेषज्ञापनाय ॥ पुष्पाणि
ने धात्री कल्हारदमनमरुवका पा मार्गविष्णुक्रांतादिपत्राणि ॥ समुच्चयो वा ॥ बिल्वं गंतं रयोस्तदे
लानि सूर्ये निविधानि ॥ ऊर्ध्वबाहुः सूर्यमुदीक्षमाणः ॥ हस्तान्यां स्वस्तिकं कृत्वा प्रातस्तिष्ठेद्दिवा करं
मध्याह्ने तुरुज्ज्वाहसायं मुक्लितां करौ ॥ उदीक्षन् नित्यं पपाठः चानंदसो वा ॥ न जलेन वा प्रतिमाया मीक्षेत
किंतु स्वस्त्वमुदीक्षेतेति उच्छब्दः ॥ उपस्थानमंत्रानाह ॥ उदयमिसादि ॥ उदयपुंसौर्यनुष्टुप् प्रस्कण्व
स्य ॥ उदयं प्रस्कण्वः सौरी ॥ चित्रकुत्सजंगिरसस्त्रिष्टुभं ॥ तच्चक्षुःपंक्तिः सौरी ॥ एकदेशिनांतु एका
धिका ब्राह्मी त्रिष्टुप् ॥ सप्तषष्ठ्यक्षरात्मकत्वात् ॥ व्यूहेनात्यर्ध्वा ॥ गायत्र्या च यथाशक्तिः ॥ यथासाद
श्य इत्यव्ययीभावः ॥ इति शब्दश्चार्थः ॥ मंडलब्राह्मणैश्चर्यैः ॥ अत्र व्यासः ॥ प्रणवव्याहृतिपुतांगा
यत्री च जेततः ॥ क्लृप्तोत्ताने करौ प्रातः सायं मुक्लितां करौ ॥ मध्यतिर्यक्करो प्रोक्तौ जपएव मुदा हतं ॥

॥१३॥

अष्टोत्तरशतं नित्यं अष्टाविंशतिमेव ॥ विधिना दशकं वापि त्रिकालेषु जपेद्बुधः ॥ सप्ताव्यापुनास
 पादशान्तिः प्राप्नुयादिवं ॥ विशां वृत्तात्सा देवी नयत्येवेश्वरालयं ॥ ब्रह्मचारी गृहस्थश्च जपेदष्टो
 त्तरं शतं ॥ वस्त्रेणाच्छाद्य स्वकरं दक्षिणायः सदा जपेत् ॥ तस्य तत्सफलं जप्यं तद्दीनं निःफलं मतं ॥ अना
 ध्यायेष्टाविंशतिः दर्शयिष्यात् ॥ असंख्यातं तु यज्जपेत्तदफलं भवेत् ॥ अत्र पद्धतिः तेजोसीति मरुमे
 षी प्रजापतिः ॥ यजुः आज्यं ॥ गायत्र्या वाहने विनियोगः ॥ ॐ तेजो सि श्रु क्र मिति पठित्वा ॥ सवितुर्दे
 वस्य वर्णीयं तेजो ध्यायेन् हियोस्माकं कर्माणी प्रेरयतीति अर्थं स्मृत्वा ॥ तस्यार्कमंडलमध्यस्थाय
 वतीं सर्वशुक्लां पंचवक्त्रां त्रिनेत्रां मिंदु कला विभूषणां त्रिशूलखड्गाखट्वांगुलमर्चकचतुर्भुजां वैभासन
 स्च्छां रुद्रदेवत्यां यजुर्वेदमुराहरं तीं भुवर्ल्लिकाधिष्ठात्रीं सावित्रीं नाम देवतां ध्यात्वा यथाशक्ति गायत्री
 जपं कृत्वा विभ्रां डित्वादिपठेत् ॥ विभ्रा बृहज्जगती विभ्रा सौर्यः ॥ उदुत्यंति स्त्रः प्रस्कपवः ॥ आनोग
 स्यः ॥ यदेद्यः श्रुतकक्षसुकक्षौ तरणि प्रस्कपवः ॥ तत्सूर्यस्य हयोः कुत्सः ॥ ब॥ महोद्देजमदग्निबृहती स
 तो बृहत्यौ ॥ श्रायंतश्च नृमेधो बृहती ॥ अद्या देवाः कुत्सः ॥ आत्तल्लेन हिरण्यस्तूप आंगिरसः ॥ अना
 ख्यातं तु सौर्यं गायत्रं त्रैष्टुभं ॥ अस्मिन्ननुवाके नारव्या न द्वादस्कं मंत्ररूपं यथा योग्यं गायत्रं त्रैष्टुभं

॥१३॥
५ त्रिकंड

च जयं॥ सह शीर्षाचोऽशर्चमानुष्टुभं त्रिष्टुभं संपुरुषो जगदीज मंत्रता॥ पुरुषेण नारायणेन दृष्टम
तः पुरुषसूक्ते अनुवाकनाम॥ नियुक्तान् पुरुषान् ब्रह्मादक्षितः पुरुषेण नारायणेनाभिष्टो सहस्र
शीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपादित्येतेन षोडशार्चनं षोडशकलं वा इदं सर्वमिति श्रुतः॥ य
ज्ज्ञा गतो मानसी त्रिष्टुभं शिवसंकल्पः॥ एकदेशीनां नु षड्भुवमानसं त्रैष्टुभं॥ द्रष्टृदृश्ययोरभे
दोपचारात्॥ त्रैष्टुभिनाम्नैव त्रैष्टुगपि व्यवस्थिते॥ अत्र शिवसंकल्पपदस्य षड्भुवशक्तिरेव ऋषीत्वादि
स्य याज्ञवल्क्या विति ब्रुवतो नागरस्यापि आरण्यकतेन हि मानसं त्रैष्टुभं त्रैष्टुवसंकल्पमित्युक्तं॥
तस्माच्छिवसंकल्प इति लक्षणाया मंत्रः॥ मंडलब्राह्मणस्य विवस्वान् ऋषिः वायुदेवतोपरस्थाने
विनि॥ अत्र केचित्॥ यथाशक्तीति न पूर्वान्वितं किंतूत्तरान्वयि॥ तथा च कात्यायनः॥ उच्चित्रमुदयने
वमुपतिष्ठेदनेतरं॥ संध्याद्वयं पुष्कलं पतराहुर्मनीषिणः॥ मध्ये त्वन्ह उपर्यस्य विन्वाडादीच्छया ज
पेत्॥ अहो दिनस्य मध्ये उदु संचित्रं देवानां इह गृह्यस्योपरि विन्वाडादीच्छया जपेदित्यर्थः॥ तेन सूर्या
नुवाकपुरुषानुवाकयोरन्यतरं शिवसंकल्पं मंडलब्राह्मणं वा पठेदिति शापयितुं यथाशक्ति विन्वा
डित्यनुवाकेत्यादि सूत्रं॥ तस्मादुदयमित्यादि धियो योनः प्रचोदपादित्यंतानिः पंचभिः ऋग्भिर्गयाशक्ति

॥१४॥

विष्वादिषादिभिश्चोपस्थानं॥ अथोपविश्य गायत्री जप इत्याहुः॥ अत्र वंदति॥ न हीच्छया पठेदिय
 स्य विन्नाडादि किंचिदप्युदितिकितु॥ इच्छया विन्नाडादितेन यदपि उनीयंतदा मंडलब्राह्मणांतं सर्व
 मेव॥ यथाशक्तीति यदुत्तरा न्वयीतर्हि गायत्र्या चेति व्यर्थं॥ उदयमुदयं चित्रंतच्चक्षुस्तत्सवितुरिति
 यथाशक्ति विन्नाडि सनुवाकपुरुषसुक्तेऽसूत्रपिष्यन्॥ तस्माद्यथाशक्ति गायत्री जपत्वा विन्नादिपा
 ठः॥ अत्रापि सूर्यस्तु संज्ञे उच्छ्वसंस्थे सर्वमेधस्य तृतीये हनिषेन्द्रवायवासावित्रीतानां ग्रहीणां स
 तदशपुरोक्तचः सौर्याः स्तेनप्रतीकोक्ता अपि अत्र पठनीया इति बहवः॥ उपस्थाप्य प्रदक्षिणी कृत्य न
 मस्तुत्य॥ उपपूर्वस्य स्थाधातोः स्तुत्यर्थत्वं॥ यदत्र कर्मठाः सप्तवारं प्रादक्षिण्येन आवर्तनं भूमिकुर्व
 ति॥ तत्र एकादेव्यारवेः सप्ततिस्त्राद्यादिनायकैः॥ चतस्रः केशवे दद्याच्छिवस्यार्द्धप्रदक्षिणा मिति
 मूलं॥ नमस्तुत्येति प्रागेव चिचारितं॥ अथ ब्रह्मयज्ञः॥ तस्य स्वरूपं तैत्तिरीयब्राह्मणे दर्शितं॥ यत्स्वाध्या
 यमधीयीतैकोप्युच्यजुः सामवात ब्रह्मयज्ञः संतिष्ठेदिति॥ लिंगपुराणेऽपि॥ स्वशाखाध्ययनं विप्रब्रह्म
 यज्ञ इति स्मृत इति॥ तस्यानुष्ठानप्रकारमाह॥ उपविशोदने पुदने पाणिः॥ स्मृतिश्च॥ दर्भासनं सदा पूतमि
 ति॥ स्वस्तिकाद्यन्यतमासनेन कुशेष्टासीतेत्यर्थः॥ एकदिवहुषु समासस्य तुल्यत्वादेकस्मिन्नपि चार्थ

॥ १४ ॥
॥ त्रिकुंडि ॥

स्य क्तत्वादेक एव सप्तपणोदिर्नः ॥ दक्षिणोरोमुकुलीक्ततयोः पाण्योर्यस्य सदर्मपाणिः ॥ स्वाध्या
यंचयथाशक्त्यादावारभ्यवेदं ॥ स्वाध्यायं वेदं पठेदिति शेषः ॥ कियंतंतत्राह ॥ यथाशक्ति ॥ चशब्दा
पुराणोत्तिहासादि ॥ कथं पठेत् ॥ आदावारभ्यवेदं ॥ आदितः स्वशाखा मुपक्रमेत्यर्थः ॥ स्वशाखामा
रभ्य प्रतिदिनमुपर्युपर्यध्ययनेन समाप्य अन्यवेदमारभ्य तथैव समाप्य पुराणादितथैव समापयदि
ति ॥ दर्मपाणिरादावारभ्यवेदं पठेदिति वा योजनीयं ॥ तत्र कियत्सठेदित्यपेक्षायां स्वाध्यायंचयथाशक्ति
चशब्दात्स्वानुवाकदि ॥ का एवेः स्वस्याध्यायः माध्यंदिनेः स्वस्याध्यायः ॥ एवं स्वनुवाकः पठनीयः ॥
न पुनर्यदृच्छया कंडिका मात्रं ॥ एतेन यथाशक्तित्वे वास्तस्वाध्यायंचेति व्यर्थमित्यपास्तं ॥ अध्यायान
ध्यायो अध्यायं वा अनुवाकाननुवाकौ अनुवाकं वा यथाशक्ति पठेदिति ॥ अथवा यथाशक्ति पठं पूर्वाच
यीति ज्ञापयितुं चकार ॥ स्वाध्यायंचयथाशक्तिः स्वाध्यायो वै ब्रह्मयज्ञ इति श्रुतेः ॥ शक्तिमनतिक्रम्य
ब्रह्मयज्ञं कुर्यादिति शेषः तदेवाह ॥ आदावारभ्यवेदं ॥ वेदत्वं च ॥ शब्दतदुपजीविप्रमाणातिरिक्तप्रमा
णजन्यप्रमित्यविषयार्थकत्वे सति शब्दजन्यवाक्यार्थज्ञानाजन्यप्रमाणशब्दत्वं ॥ अखंडोपाधिर्वा ॥
क्रियापदाध्याहारमसहमानास्तु यथाशक्ति वेदं स्वाध्यायंच आदित आरभ्य ततस्तर्पयेदित्योजयंति

॥ १५ ॥
॥ १५ ॥

सुष्टु आधीयते धर्मो यस्मादिति स्वाध्यायः पुराणादि ॥ अकृत्त रिचकारके संज्ञायामिति यज ॥ अत्र
काश्यायनः ॥ ब्रह्मयज्ञारं नेयथाविधि स्नात्वा चंदः पुरुषमेनो निर्नदिनं प्रशरीरे न्यसेत् ॥ मुखं स्पृष्ट्वा तिर्य
ग्विलश्च मस उर्ध्वबुध्नः चक्षुषी स्पृष्ट्वा गोतम भरद्वाजाविति ॥ अथ वा मुखं स्पृष्ट्वा ॐ तिर्यग्विलाय च म
सायोर्ध्व बुध्न्याय नमः ॥ चक्षुषी स्पृष्ट्वा ॐ गोतम भरद्वाजाभ्यां नमः ॥ एवमग्रेऽपि प्रकारद्वयं शयं ॥ कणा
योः ॥ ॐ विश्वामित्र जमदग्निभ्यां नमः ॥ नासापुरयोः ॐ वशिष्ठ कश्यपाभ्यां नमः ॥ वाचि ॥ ॐ अत्रये ॥
शिरसि ॥ ॐ गायत्र्यै नमो गनयन ॥ ग्रीवायां ॥ ॐ उल्लिहे नमः सवित्रे ॥ एष्टवंशे ॥ ॐ बृहस्प
तये ॥ बाह्वोः ॥ ॐ बृहद्रथंतराभ्यां ॥ धावा एथिविभ्यां ॥ उदरे ॥ ॐ त्रिष्टुभे ॥ इन्द्राय ॥ कक्षोः ॥ ॐ जगत्स्ये ॥
आदित्याय ॥ युगप सशसिं भवच्छले मंत्रावृत्तिः ॥ शिष्टे ॥ ॐ अति चंदसे ॥ प्रजापतये ॥ अपाने ॥ ॐ य
ज्ञाय ज्ञियाय ॥ वैश्वानराय ॥ सत्वभ्योः ॐ अनुष्टुभे न ॥ विश्वेभ्यो देवेभ्यो ॥ जान्वोः ॐ पंत्यै ॥ मरुद्भ्यो ॥
पादयोः ॐ द्विपदायै ॥ चिक्षवे ॥ नासापुरादि प्राणायतनेषु ॥ ॐ विचंद्रसे ॥ वायवे ॥ हस्तद्वयविपर्यासेन ॥
न्यूनाक्षरायै ॥ अष्टौ ॥ आदादि मस्तकांतं ॥ ततः प्रणवव्याहृतिपूर्वकं गायत्री जप्त्वा ऋष्याद्यनुसंधाय इष्टत्वे सा
दि अध्ययांते ॥ नुवाकौ ते वा ॐ स्वस्ति तत उपगृह्य त रित्तस्य दर्भस्योदीच्यां प्रक्षेपः ॥ द्वितीयदिने ॥

॥१५॥
॥त्रिकुंडि॥

स्तुलो स्यात्वरं इत्यादियथाशक्ति ॥ एवमुपर्युपर्यध्ययनेन अर्थद्वयं ग्रंथान् समापयेत् ॥ स्वरवर्णलियो
पेतं मात्रास्छान क्रियान्वितं ॥ वेदमेव पठेद्यस्तु स्वाध्यायफलमश्नुते ॥ १॥ शौनवः ॥ ॐ कोर व्याहृतीति
सो गायत्री त्रिपदां तथा ॥ मनस्यैव मनुस्मृत्य वेदादिकमुपक्रमेदिति ॥ कात्यायनः ॥ स्वाध्यायमपियोधी
ते मंत्रदेवज्ञः सोमुष्मिल्लोके देवैरपीड्यते तस्माच्च देक्ता वेद्यामंत्रे मंत्रे प्रयत्नतो देवता ज्ञानामंत्रार्थम
धिगच्छति मंत्रार्थज्ञानं तु विधूतपा नाकमभ्येति ॥ नहिकश्चिदविज्ञायो यातथ्येन देवताः श्रोतानां
कर्मणां विप्रः स्मार्तानां चाश्नुते फलमिति ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ यं यं क्रतुमधीयीत तस्य तस्या पुण्यांस्तुलं ॥ त्रि
वित्तपूर्णं पृथिवीदानस्य फलमश्नुते इति ॥ गृहणाध्ययनवद्ब्रह्मयज्ञाध्ययनस्यानध्यायदिवसेषु परिस्रा
ग प्राप्तौ मनु रूह ॥ वेदोपाकरणे चैव स्वाध्याये चैव नैत्यकं ॥ नानुरोधो स्येनध्याये होममंत्रेषु चैव हि ॥ नैत्यकेना
स्य नध्यायो ब्रह्मसत्रं हितं स्मृतिमिति ॥ तथा च श्रुतिः ॥ तस्य वा एतस्य यज्ञस्य यद्वावनध्यायो यदात्माः श्रु
चिर्यद्देश इति ॥ अत्र विशोषो गौतमेनोक्तः ॥ अथ यदि वा तो वा योदित्यनध्यायो पलक्षणां ॥ अतो नध्यायेषु एक
चादिकमेव पठेन्नाधिकमिति गम्यते ॥ मनुः ॥ अपांसमिपे नियतौ नैत्यकं विधिमाश्रितः ॥ सावित्री मध्यधीयत
गत्वारण्यं समाहितः ॥ यथा गृहाच्छदनतृणाकाषादिनदृश्यते तथा रण्यं गत्वेत्यर्थः ॥ श्रुतिरपि ॥ ब्रह्मयज्ञेन
॥ स्तनयेदाविदुः सतेदाऽवस्फूर्जेदा एका मृचमेकं वायजुरेकं सामानि व्याहरेत् पृथक् स्वः सत्यं तपः श्रद्धायां जुहोमीति

गातोवायाः

॥१५॥

यक्ष्यमाणः प्राच्यादिशि ग्रामादूर्ध्वदिर्गुरुदीर्घां प्रागुदीर्घां वोदित आदिसुदिति ॥ अत्र उदयोत्तर
तः सकलोपिका लो गृह्यते ॥ कौर्म ॥ यदि स्यात्तर्पणादवर्गब्रह्मयज्ञः कृतो न हि ॥ कृत्वामनुष्ययज्ञं तु
ततः स्वाध्यायमारभेदिति ॥ यदा ग्राममध्ये तदा मनसा पठेदियादि निरूपित मस्मान्मिरथातः पंच
महायज्ञावैश्वदेवादिति खंडप्रसंगाद्गृह्यसमाधाने ॥ इति ज्योतिर्विद्वाराध्यत्रिमल्लसुतनिर्मितो सं
ध्यादिरूपौ द्वैतीयः परिच्छेदः परिच्छेदे ॥ २ ॥ तर्पयेद्ब्रह्मणां पूर्वविष्णुं पुरुदं प्रजापतिं देवांश्चंद्रां पं
वेदानृषीन्पुराणाचार्यान्गंधर्वानितराचार्यान्संवत्सरंचसावयवं देवीं रश्मिरसौ देवानुगान्नागान्सो
गरान्यर्वतान्सरितो मनुष्यान् यक्षान् रक्षां पं सि पिशां सुपर्णान् भूतानि पशुन्वनस्य तीनोषधीभूत
ग्रामश्चतुर्विधस्तृप्यतामित्योकारपूर्व ॥ ॥ ततस्तर्पयदिति पठेत तो ब्रह्मयज्ञानंतरं ॥ पूर्वमादौ एते
न पूर्वमोद प्रमोदादीन् ब्रह्मादीस्तर्पयेत्तत इति पुराणां नास्मान्प्रतीतिगम्यते ॥ एको न त्रिंशद्देवता देव
तर्पणेन तु षड्विंशत्येव नायका अपि ॥ बंधुस्तु ॥ पूर्वविष्णुं ततो ब्रह्मणां तर्पयेदियाह ॥ तर्हितर्पयेद्विष्णुं ब्रह्मणा
रुद्रमिति युक्तं तथापि स्वतंत्रो महर्षिः यथासव्यधृते सव्याभूत्ये निदधातीति ॥ न हिततस्तर्पयेदो
ब्रह्मातृप्यतां विष्णुरद्रः प्रजापतिरिति किं न कृतमितिसंक्षेपमूलकोपि पर्यंतु योगा राजते ॥ अन्यतु
न पूर्वमित्यव्ययं किंतु पूर्वस्तृप्यतामितितेन त्रिंशद्देवताः ॥ योगिनापि तर्पयदादचितिनोक्तं किंतु ॥

॥१६॥
त्रिकुटि०

आवाह्यदेवताः सर्वविश्वे देवास्तस्य च ॥ ब्रह्माणं तर्पये सर्वविस्तु रद्रं प्रजापतिमित्येव ॥ अन्यथा पाठक्रमा
देव ब्रह्मणाऽप्राथम्यसिद्धेः ॥ १ ॥ पूर्वमिति व्यर्थं ॥ न च पूर्वगुणः ॥ पूर्वगुणविशिष्टो ब्रह्माविस्तु र्वेति संदेहोप
त्तेः ॥ कल्पनागौरवाच्च ॥ पूर्वगुणत्वे संवत्सरं च सावयवमिति वत्तु च कारस्यादित्याहुः ॥ तर्पणक्रियायां
कर्मभूता ब्रह्मादीनुद्देश्यत्वेन द्वितीययापि धाय ॐ ब्रह्मा तृप्यतामित्यादि प्रयोगपरिज्ञानायां क्तं नूत
ग्रामश्चतुर्विधस्तृप्यतामित्यांकारपूर्वमिति ॥ शाखापनोपि ॥ दानयज्ञतपः स्वाध्यायजपध्यानसंध्योपा
सनप्राणायामहोमदैवपित्र्यमंत्रोच्चारणब्रह्मरंभादीनि प्रणवमुच्चार्य प्रैर्त्तयेदिति ॥ दाल्भ्यपरिशिष्टे च ॥ व
ब्रह्मयज्ञो जपो होमो देवर्षिपितृकर्म च ॥ अनोक्तं त्यक्तं सर्वं न भवेत्सिद्धिकारकमिति ॥ अंतःमंत्रमात्रो
च्चारणोष्पादावोकारः प्रयोज्यः ॥ ब्रह्मरंभे विरामे च यागहोमादिपुशांतिपुष्टिकर्मसु चान्येष्वपि काम्यने
मित्तिकादिषु सर्वेषु विनियोगोऽस्येति सर्वानुक्रमस्मारयितुमिवात्रोकारपूर्वमित्युक्तं ॥ तृप्यतामिति
कर्त्तरिनतु भावेऽतौ भूतग्रामइति ॥ भूतग्रामं चतुर्विधं तृप्यतामित्युक्ते ब्रह्मणा तृप्यतामित्यपि स्यादतः
प्रथमा सार्थका ॥ अत्र ब्रह्मयज्ञियदर्भमुत्तरतो निर्दस्याच्चम्प्राप्त्येव इशानाभिमुखो वा दक्षिणं वा
जान्वाच्यत्रीन् प्रागगमान्दर्भानादाय विश्वे देवाः स आगतेति प्रजापतिदृष्ट्या गायत्र्या देवानावाह्यदेव

त

देवतीर्थेनां जलं पूरयित्वा तेनैव यवमिश्रं जलं स्थले प्रक्षिपेत् ॥ तथा च हारीतः ॥ आर्द्रवासा जले कुर्यात्
र्पणा च मनं जपं ॥ शुक्लवासश्च जले कुर्यादिति ॥ यत्तु कर्त्ता जिनिनोक्तं ॥ देवानां च पितॄणां च जले दद्या
जलो जलमिति ॥ तदशुचि स्खल विषयम् ॥ तथा च विष्णुः ॥ यत्राशुचि स्खलं च स्यादुदके देवः पितॄन्
तर्पयेत्तु यथा काममशु सर्वं प्रतिष्ठितमिति ॥ सव्येन देवकार्याणि वामेन पितॄन्तर्पयाम् ॥ निवीतेन मनु
ष्याणां तर्पणं संविधीयते ॥ एकैकं मंजलिं देवा द्वौ द्वौ तु सनकादयः ॥ अर्हति पितरं स्त्री स्त्री स्त्रियश्चैकैक
मंजलिं ॥ यत्तु उभाभ्यामपि हस्ताभ्यामुदकं यः प्रयच्छति ॥ समूढो नरकं याति कालसूत्रमवाकृतिरा इति
व्याघ्रपादचनंत द्वाद्वादिविषयं ॥ अतएव कर्त्ता जिनिः ॥ आर्द्रे विवाहकाले च पाणिनैकेन दीयते ॥ त
र्पणं तु नयेनैव विधिरेष पुरातन इति ॥ न विष्यत्पराणो ॥ उभाभ्यामथ हस्ताभ्यामावद्धां जलिमादरा
त् ॥ देवानुषीन्मनुष्यांश्च पितॄंश्चैवामितर्पयेत् ॥ मात्स्येपि ॥ उभयोर्हस्ते योऽक्षत्वा सलिलैः पूर्णमंजलिं ॥
देवानां च पितॄणां च शुचिस्तर्पणमाचरेदिति ॥ ततो निवीति मनुष्यान् ॥ मनोरपत्या निमनुष्यास्तान् ॥ म
नोऽज्ञाता वन्मृतौ पुक् ॥ मनोमुष्यंतीति वा ॥ सहो वाचमन इव बत मे मोषिषुरितितस्मान्मनुष्यानामिति
शातपथी ॥ सरिसृप्यतामित्यनंतरं मनुष्यास्तृप्यतामितियत्तन्निवीतीति नममपनेतुं तत इति ॥ तेन देव
तर्पणानंतरमेव स्रग्वद्धुतयः ससूत्रस्तर्पयेत् ॥ अथ मनुष्या नीतिव्यर्थे ततो निवीतिसनकं चैवेवास्तु ॥ मैव ॥

॥ अंक ५ ॥
॥ १७ ॥
ग २

मनुष्ययज्ञे निवीतीहं त इति दद्यात् सो निवीती मनुष्या निति ॥ अथवा ॥ इशान दिगभिमुखः पुर
द्भुखो वा उदंगेषु कुशेषु कुशमध्येन प्रजापति तीर्थेन राबल तिल मिश्रैर्यव मिश्रैर्वोदकैरिति तिलाभा
वमनुष्या नित्युक्तं ॥ यदाह विल्लुः ॥ ततः कृत्वा निवीतं तु यज्ञसूत्रमुदभुखः ॥ प्राजापत्येन तीर्थेन
मनुष्यास्तर्पयेत् पृथक् ॥ नृगुः ॥ प्रागग्रेस्तर्पयद्देवानुदगग्रेस्तर्पयन्मानुषान् ॥ तानेव द्विगुणीकृत्य त
र्पयेत्प्रयतः पितृन् ॥ आग्नेये ॥ प्रागग्रेषु सुरान्स्तर्प्यन्मनुष्याश्चैव मध्यतः ॥ पितंस्तु दक्षिणाग्रेषु
चैकद्वित्रिजलां जलीन्ब्रह्मांडे तु ॥ अंजलिद्वितयं दद्याद्देवान्संतर्पयेन्नुद्विजः ॥ ऋषीणां च मनुष्या
णां सक्त देवप्रदायेत् ॥ भरद्वाजः ॥ कंठावलं चितं चैव ब्रह्मसूत्रं यदा मेदात् ॥ तन्निवीतमिति रच्यतां रा
स्तं कर्मणि मानुषे ॥ अथागायत्रश्लोकेन मनुष्यानेवाह ॥ सनकं च सनंदं च सनातनं ॥ कपिलं चासु
रिं वोढुं पंचशिखं ॥ चकारोच्छ्रंदो निवीहकौ ॥ संवर्तेपि ॥ सनकं च सनंदं च तृतीयं च सनातनं ॥ कपिलं
चासुरिं चैव वोढुं पंचशिखं तथा ॥ एते ब्रह्मसुताः सप्तमनुष्याः परिकीर्तिता इति ॥ ततोपसव्यं तिल
मिश्रं कव्यबालनलं सोमयममर्यमणमग्निघ्नान्नामपो बर्हिषदः ॥ तर्पयेदित्यनुवर्तते ॥ अ
पसव्यं प्राचीनावीतं ॥ तल्लक्षत्वं तु भरद्वाजेनेक्तं ॥ उक्षिप्तेवामबाहौ तु दक्षिणास्कंधमाश्रितं ॥ प्रा

चीनावीतमित्याहुतसिन्धुवकर्मसु ॥ अपसव्यमिति ॥ पित्र्यं कर्मतिज्ञापयितुं तेन दक्षिणा मुखान् चान्वित
 सव्यजानुर्दक्षिणा गेषुकुत्रोषु दिगुणि कृतेः कुशैः पितृतीर्थेन कृत्वा तिल मिश्रैरुदकैरित्यादिसिद्धं म ॥ दि
 व्यपितृत्वा त्प्रत्येकं त्रयो जलयः ॥ जिवसितृकस्य तु प्रकोष्टादुपरि अपसव्यं निषिद्धं ॥ तदुक्तं ॥ अपसव्यं
 ३ द्विजाग्राणां पित्र्ये सर्वं कीर्तितं ॥ आ प्रकोष्टात्प्रकर्तव्यं मानापित्रोस्तु जीवतोरिति ॥ न जीव सितृकः क
 र्त्तव्यस्तिलैस्तर्पणमाचरेदिति विष्णुस्तेन तस्य शुक्ला एव तिलाः ॥ अतिलमेवेति कौण्डिन्यः ॥ रविकुज नृ
 गुमद्यानंदासप्तमी त्रयोदशी जन्मदिनेषु गृहे निशिसंध्योश्च प्रमीते पितृकोपितिल तर्पणं न कुर्या
 दिति ॥ मरिचिः ॥ विहैवो चोपनेयने चोले सतियथाक्रमं ॥ वर्षमर्द्धतर्द्धं चनेत्येके तिलतर्पणं ॥ तीर्थेति
 थिविशेषे च गंगायां प्रेतपक्षके ॥ निषिद्धेपि दिने कुर्यात्तर्पणं तिल मिश्रितं ॥ कठाः काणवाश्च जाबाला
 ये च वाजसनेयिनः ॥ सतिलं तर्पणं कुर्युर्निषिद्धेषु दिनेष्वपि ॥ अनुद्धृतोदके यद्युद्धृतं निषिचतु तिलान्स
 मिश्रयेज्जले ॥ अतो न्यथा तु सव्येन तिलाग्राद्याविचक्षणेः तर्पणं प्रदेशिन्यंगुष्ठाग्रसंयोगं न कुर्यात् ॥ य
 मांश्चैके ॥ गोभिलादयो यमांश्च तर्पयेदित्याहुः ॥ दिव्यपितृस्त्वननेयमा इति भ्रमो मा भूतश्चकारः ॥ तिथि द
 विशेषेण वयमतर्पणं न प्रसहमित्यस्वरससचनाय एके ॥ तथा च गृह्य संग्रहः ॥ आचार्यानुमतं वाक्य

॥१८॥
॥त्रिकुंड॥

मे कीयं गृह्यते क्वचित् ॥ शेषाण्येकीपवाक्यानि स्याचोर्ध्वेन प्रशंसति ॥ तानेव वदन् प्रयोगं दर्शय
ति ॥ यमाय धर्मराजाय मृत्यवे चोक्तं कायच ॥ चैव श्रुताय कालाय सर्वभूतक्षपाय च ॥ ओ देवराय
दध्राय नीलाय परमेशीने ॥ रुकोदराय चित्राय चित्रगुप्ताय चैव नमः ॥ इत्येकैकस्य तिलैर्मिश्रैस्त्री
स्त्रीन्दद्याज्जलांजलीन ॥ याज्जीवतु तं पापं तस्मिन् देव नृशयति ॥ ॐ यमाय नमः ॥ ॐ धर्मरा
जाय नमः इत्येकैकस्य यमादेस्तिलैर्मिश्रानुभयरूपत्वाद्भुक्तेः कृत्स्नैव प्रिये कंजीनं जलीनं पय
दित्यर्थः ॥ पाप्मे ॥ पितृत्वादपसव्येन दक्षिणाभिमुखस्तिलैः ॥ देवत्यादेव तीर्थेन यमानुसंतर्पये
द्बुधैः ॥ स्कांदे तु सव्येनोक्तम् ॥ रुद्रमनुः ॥ यांकां चित्स्वरितं प्राप्य कृत्स्नं पक्षे च दर्शय ॥ यमुनां तु विंश
षेण नियतो नियतं द्विजः ॥ यमाय धर्मराजाय इत्येतैर्नाममंत्रैस्तु प्रणवादिनमोक्तैः ॥ तर्पयित्वा य
मं देवं सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ एकैकस्य तिलैर्मिश्राणि ॥ स्कांदे ॥ कृत्स्नपक्षे चतुर्दश्या मंगारकदिनं
यदि ॥ तदा स्नात्वा शुभे तोये तर्पयेद्यमनामभिः ॥ गद्यव्यासस्तु किंचिदन्यथाह ॥ कृत्स्नपक्षत्रयो
दश्यां चतुर्दश्यां वा यमाय धर्मराजाय ० क्षपाय चेत्येतैः सप्तभिर्नमस्कारमंत्रः सप्तोदकांजली
नदद्यात्सर्वपापेभ्यः प्रमुच्यत इति ॥ यमोपि ॥ दत्वा जलांजलीः सप्त कृत्स्नपक्षे चतुर्दशी ॥ धर्मराजं स

॥१९॥
॥५॥

मुदित्रयसर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ योत्र । यमंतर्पयामीति प्रयोगः ॥ स तु यमाय धर्मराजाय नम इत्यनुकी
 र्त्तयन् ॥ यमं संतर्पयन् नङ्गि निरयन्नेव पश्यतीति दृष्टागलेयादिवचो विरुद्ध उपेक्षणीयः ॥ जीव
 पितृकोप्यतानन्यांश्चेतरः ॥ जीवतीति जीवः पचादित्वादचू ॥ जीवस्मितायस्यसोपि एतान् ब्रह्मा
 दिचित्रगुणात्तां न सप्तपंचाशत्तर्पयेत् ॥ इतरः प्रमीतपितृकः ॥ चरस्त्वर्थं अन्योक्त इतरस्तर्पयेत् ॥
 अपिशब्दादस्य ब्रह्मादित्थानः ॥ प्रयोगस्तु ॥ काश्यपसगोत्रास्मसितामुकशर्मावसुररूपस्तप्यतामि
 दं जलं तस्मै स्वधानमः ॥ एवं द्विरपरं ॥ पितामहप्रपितामहयोः रुद्ररूप आदित्यरूपः ॥ एवं नवां जल
 यः ॥ ततः काश्यपसगोत्रास्मन्माता अमुकशर्मावसुररूपा तप्यतामिदं जलं तस्मै स्वधा ॥ एवं पितामही
 रुद्ररूपा ॥ प्रपितामही आदित्यरूपा ॥ अस्मै केको जलं रिति बहवः ॥ मातृमुख्यदियातिस्तस्मात्सां
 दद्याज्जलां जलीन ॥ त्रींस्त्रीश्चैव तथा न्यासां दद्यादेकैकं जलमिति तु शालं कायनः ॥ ततः साप
 त्नेमात्रे जलिः ॥ सापत्नमातुर्द्वौ दद्यात्स्वमातुस्त्वं जलित्रयमिति तुरन्ती वल्पा ॥ अथ प्रसेकारस्य
 कर्म ॥ उदीरतामंगिरस आयंतु न ऊर्जं विहंतीः पितृभ्यां च ह मधुवाता इति तृचं जपन् प्रसिचत्तृषाध
 मिति त्रिः ॥ आद्यं तृचं पित्र्यं त्रैष्टुभं पुंशं स्वः ॥ ऊर्जमापी विराट् ॥ पितृभ्यः पित्र्याणि ॥ तत्र पितृभ्यः

॥१९॥
॥त्रिकंडि॥

॥

॥

यजुस्त्रिष्टुप् ॥ पितामहे न्यभासूर्यनुष्टुप् ॥ प्रपितामहे न्यः सामोऽहिक ॥ पेचेह पित्र्या त्रिष्टुप् ॥
मधुवाता वैश्वदेवं तृचं गायत्रं ॥ इति नवकंडिका उपाशुनास्वरेण पठन् अंजलि जलं पितृतीर्थे
न तर्पणास्त्वेले प्रक्षिपेत्ततः तृप्यध्वं तृप्यध्वं तृप्यध्वं मिति ॥ अत्र वामात्रादितिर्पणं प्रसेकात्पूर्वं तु
पितृत्रिकमेव तर्पयेत् ॥ ऋष्यः शृंगोपि ॥ पित्रादिभ्यो जलं दद्याज्जीपन्मत्रा न्यथा विधिः ॥ तृप्य
ध्वमिति च त्रिवैततो मातृन्यएव च ॥ वृद्धप्रमातामह तर्पणं न तर्पमात्रादितर्पणमिति कश्चित् ॥ नमो वड
युक्तामातामहाचार्यगुरुशिष्यऋत्विजातिबंधवान् ॥ तर्पयेदिति पूर्वोक्तेनारख्यातेन संबंधः ॥
नमो वः षट्लिङ्गोक्तानि शुष्मांतपो जीवरसमन्मुखधो देवतानीत्यर्थः ॥ तत्र च वाक्षराणां यजुर्वृहती
आसुरी जगती वा ॥ तृतीयस्यैकादशाक्षरस्य योजुषी त्रिष्टुबासुरी पंक्तिर्वा ॥ पंचमस्य द्वादशाक्षर
स्य सामगायत्री यजुर्गती च ॥ एकदेशिनां तुरसत्रोषजीवस्वधाघोरमन्मुदेवतानि ॥ आद्यानां पं
चानां नवाक्षराणां मुक्तमेव छंदः ॥ षष्ठस्य एकचिंशत्यक्षराऋगुल्लिक ॥ मातामहानां त्रयाणां एकैक
स्य किल मिश्रांजलि त्रयेण तर्पणं ॥ ब्रह्मादेतु द्वौ द्वौ मातामहानां च मातुलानां सक्ततथेति ॥ पितुरं
जलिभ्यः पितामहांजलयः किंचिदुच्चैरुक्षिप्तपाणिना देयाः ॥ ततोऽपि प्रपितामहांजलयः ॥

॥१९॥

गारुडेतु ॥ पितृव्यादितर्पणोत्तरमाचार्यतर्पणं ॥ शिष्यमित्रयोः सर्वेति ॥ मातामहशब्दो जमहच
 प्रत्ययान्ते निपातितः ॥ आचार्य इति ऋहलोप्यत ॥ उपनीयद्दद्वेदमाचार्यः स उदाहृतः ॥ गृहोस्तु
 पदिशतीति गुरुः शिष्यः प्रसिद्धः ॥ ऋतौ यजतीति ऋत्विक् ॥ यो हि वृताय शकरोति ॥ ज्ञातीन् भ्रातृ
 नृणां शान्तिः पितृव्यादिरितिकश्चित् ॥ बांधवान्मातुलादीन् ॥ केचित्तु ॥ मातुलपितृष्वसमातृष्वस
 णां पुत्रास्ते बांधवा इत्याहुः ॥ अत्र केचिदाह माध्यंदिनीयः ॥ नमो वः पितरः शुष्माय नमो वः पित
 रस्तपसे ॥ नमो वः पितरो यज्जीवंतस्मै नमो वः पितरो रसाय ॥ नमो वः पितरो घोराय मन्यवे स्वधायै
 नमो वः पितरो रसाय ॥ एतद्वः पितरो वासो गृहान्नः पितरो दत्तेति काण्वेः ॥ माध्यंदिनेस्तु ॥ नमो वः पितरो र
 साय नमो वः पितरः शोषाय नमो वः पितरो जीवाय नमो वः पितरः स्वधायै नमो वः पितरो घोराय नमो वः
 पितरो मन्यवे नमो वः पितरः पितरो नमो वो गृहान्नः पितरो दत्तसतो वो देवो तद्वः पितरो वास इति कंडि
 कामुक्ता मातामहादितर्पणं कार्यमिति ॥ तन्न कंडिकायां त्रयो मंत्राः ॥ कल्पकारोक्ताः ॥ आद्यो यजुः
 षट्कात्मकः ॥ परो ऐकैक यजुः स्वरूपौ ॥ तेनां जलिकरणो यावांस्तावंतमेवात्र वदेत् ॥ न च स्मार्त्तं श्रौतवि
 नियोगान्न मंत्रव्यवस्था ॥ किंतु प्रतीकेन कंडिकांतौ शयद् इति वाच्यं ॥ न हि ब्रह्मचारिसमिदाधाने एषा

॥२०॥
॥त्रिकंड०

॥२॥

व६

त इति वासमुच्चयो वेत्यत्र अग्नेवाजलिदित्याग्नेयं यजुरपि ॥ किं त्वं नुष्टुभो ते समिधमादधाति ॥ नव
कंडिका तु यजुरंता ॥ एवं आमावोस्पे सनुवज्य इत्यत्र वाजिनो वाजित इत्यश्वदेवत्यं यजुर्नोच्यते किंतु
त्रिष्टुबेव ॥ अत्रापि यजुरंता त्वत्कंडिका ॥ तस्मात्प्रतीकेन कंडिकांत इत्यपास्तं ॥ वसंताद्युतु प्रमीतस्य
तत्तदनु रूपत्वप्राप्तेः ऋतुसंबद्धपद्म जुषामेव पाठो लिङ्मात्र ॥ तथा चान्यत्र श्रूयते ॥ यस्मिन् नोपु
रुषः प्रनीयते सोऽस्यामुष्मिं लोके भवति ॥ यदि वसंते प्रमीयेते वंसंतो भवतीत्यादि च ॥ तेन षडेव यजुं
षीति सिद्धं ॥ अत्र नमो इति नमंत्रप्रतीकं किंतु तृप्यध्वं तृप्यध्वं तृप्यध्वं नमो व इति सर्वेषां मंत्राणामं
ते उत्क्रामाता महादितर्पणमिति कश्चित् ॥ ततो मातामहीनां तर्पणं ॥ सपत्नीकस्तृप्यतामिति वास
वत्र ॥ अथ शिष्टाचारानुरोधेन जीवपितृकोपीत्यादि पुनर्व्याख्यायते ॥ विद्यमानपितृकोपि एतान्प्र
सिञ्चेत् ॥ इतरान्यांश्च ॥ चकारासूर्वाक्तानपि प्रसिञ्चेत् ॥ प्रसेकस्तर्पणं निवाप इति पर्यायः ॥ त्रिरि
त्येकैकस्य पुरुषस्य त्रींस्त्रीजलां जलीन्दद्यादित्यर्थः ॥ पैठीनसिरपि ॥ समानगोत्रग्रहणं पुरुषं पुरु
षं प्रति ॥ तिलोदं कां जलीं स्त्रीं स्त्री तु चैरु चैर्विनिक्षिपेत् ॥ तत्र मंत्राः उदीरतामवर इत्याद्याः ॥ जप
न्नितिशतप्रत्ययान्मंत्रान् जपता तर्पणं कार्यं ॥ यथानियन्मन्त्रयते समुद्रं व इति ॥ नावग्नारोक्ष

॥२॥
॥५॥

न्नमिसंत्रयतेसुनावमित्युत्तरिष्यन्नमिसंत्रयतेसुत्राभाणामितितथाजपन्प्रसिंचेदिति॥मंत्रांतैः
 कर्मदिरितिपरिभाषात्वेतादृशिनप्रवर्तते॥हरिनामपठनसुंक्तेएवंजपंप्रसिंचेदिति॥तथाचवात्स्यः
 मंत्रमुक्त्वाक्रियानुष्ठानंमंत्रस्यक्रिययासहवासनिपातइति॥एतेनजपन्नितिवर्तमानसामीप्यान्मं
 त्रपाठकालेजलसैकेगोत्राद्युच्चारणाभावप्रसंगइत्यपास्तं॥उदीरतामितिमंत्रांतैःॐअमुकसगोत्रा
 अस्मसितरःअमुकशर्माणिःतृप्यध्वंस्वधेतिप्रथमंतिलांजलिंदद्यात्॥ततश्चअगिरसोनइतिमं
 त्रांतैतथैवचाक्यमुच्चार्यद्वितीयं॥ततआयंतुनइतिमंत्रांतैतथैवतृतीयमित्येवंपित्रंजलित्रयं॥तत
 पुंजैवहंतीरित्येतेॐअमु०अस्मसितामहाःशर्माणिःतृप्यध्वंस्वधेतिप्रथमं॥पितृभ्यस्वधापि
 भ्यइतितथैवद्वितीयं॥येचेहपितरइतितथैवतृतीयं॥ततःमधुवाताइत्येतैॐअमु०अस्मत्पिता
 महाःशर्माणिःतृप्यध्वंस्वधेतिप्रथमं॥मधुनक्तमितितथैवद्वितीयं॥मधुमान्नइतितथैवतृतीयं॥
 ततोमात्रादितर्पणं॥व्यासोपिपूर्वपित्रादयस्तर्प्यस्ततोमात्रादयोपिच॥ततोमातामहांश्चैवमाताम
 ह्यस्ततःपरं॥अत्रतुस्वधाकारवतानांमंत्रेणदानं॥तथापितृमातामहादिमंत्रविधेरनंतरमाह॥यो
 गीमातामातृषसाचैवमातुलानीपितृषसा॥दुहिताचस्वसाचैवशिष्यत्तिकृशातिबांधवाः॥ना

॥२१॥
॥त्रिदुडि॥

मातृ

मतस्तु स्वधाकारैस्तर्प्याः स्युरनुपूर्वश इति ॥ नमो व इत्युक्ता माता महानां चैवं नमो वः पितर इति मं
त्रां ते ॥ ॐ अमुं अस्मन्मातामहाः शर्माणिः सृप्य ध्वं स्वधेति प्रथमं ॥ तथैव द्वितीयं तृतीयं च ॥ एवमेव
प्रमातामह वृद्ध प्रमातामह योरपि त्रींस्त्री नूं जली न्दद्यात् ॥ मंत्रस्त पुनः पुनरावर्तते ॥ तथा च योगी ॥
नमो व इति जप्त्वा वै ततो मातामहानपि ॥ तर्पयद्वा नृशं स्यार्थं धर्मं परममाश्रित इति ॥ आर्यमिश्रास्त ॥ प्र
त्यं जलि मंत्रावृत्ति नेच्छति ॥ उत्केत्यस्यैवैष्यर्थापत्तेः ॥ यद्यस्य करणात्वं तर्हि नमो व इति मातामहानां
चैवमित्यसंख्येयिष्यत् ॥ नहि इषेत्वेत्युक्ता शारवां छिनतीत्युक्तं ॥ तस्मान्नमो वः पितर इत्यादि सक्तदे
वोक्ता उदीरतामवर इत्यादि निर्नवभिर्मंत्रैः ॥ पूर्ववदेव मातामहादितर्पणं यदि मातामहानां चैवमि
ति पाठः ॥ तर्पणोत्तरयंक्रमः ॥ पितर मातामह पितृव्य भ्रातृव्य पितृष्वसृ मातुल मातृ च सृजामि स्त्री पुत्र
पितृव्य पुत्र भगिनी भ्रातृव्य दुहितृश्च सुरभा चुक गुर्वाचार्य शालोपाध्याय पोषक मित्राणीति ॥ अथवा ॥
पितरो मातरो मातामहा मतामह्यः सपुत्रपत्निकः पितृव्यस्तथा भ्राता च स भर्तृक पितृष्वसा पुत्रप
त्नी को मातुलः मातृष्वसा स्त्री न गिनी दुहि तृजामातृ भागिनेयाचार्यश्च सुरभा चुक स्वामिशि
च्य इति ॥ गारुडे तु ॥ वृद्ध प्रमातामही तर्पणानंतरं स्वस्त्री तर्पणं ॥ ततः सर्वं ते ॥ पितृवंशया मातृवं

॥२॥
॥१॥

रयाये चान्ये मत्तवुद कंमर्हति स्तां स्तर्पयामि ॥ तथा ॥ यत्र कचन संस्थानां शुचौ पदमात्मनां ॥ तेषां
 हिरत्तमक्षमिदमस्तु तिलोदकं ॥ १ ॥ ये मे कुले लुप्तपिंडा पुत्रदारविवर्जिताः ॥ तेषां हि ० कं ॥ २ ॥ इत्यवसा
 नां जलिः ॥ भीष्मतर्पणं तु कार्तिकशुक्लैकादशी प्रभृतिपंचसु ॥ माघशुक्लाष्टम्यादिषु च ॥ जीवसितापि
 कुर्वीत तर्पणं यमभीष्मयोरिति पाद्ये ॥ तत्र मंत्रः ॥ वै व्याघ्रपदगोत्राय सांक्ष्यप्रवराय च ॥ गंगापुत्राय नी
 ष्माय प्रदास्ये हं तिलोदकं ॥ अपुत्राय ददाम्येतज्जलं भीष्माय तर्पणं इति ॥ तर्पणं नैव कुर्वीत ब्राह्मणो ही
 नवेपि निश्चितेन भीष्मतर्पणं क्षत्रियादीनामेव न तु ब्राह्मणस्येति ॥ कश्चित् ॥ तन्न ॥ तस्य देवत्वेन हीन
 वर्णत्वायोगात् ॥ अन्यथा देवकीबलभद्रादीनां बहुधा गर्भेषु पूज्यत्वात्ते बधि स्यात् ॥ तर्पणाकरयो बा
 धकमाह ॥ अतर्पिता देहा दुधिरं पिबन्ति ॥ एते अतर्पयितुः रक्तशोषं कुर्वन्ति ॥ तथा च योगी ॥ नास्ति क्यना
 वाद्यस्तांस्तं न तर्पयति वै पितृन् ॥ पिबन्ति देहनिस्त्रावं पितरोऽस्य जलार्थिनः ॥ हारीतः ॥ देवाश्च पितर
 श्चैव कांक्षति सरितं प्रति ॥ अदत्ते तु निराशास्ते प्रयांति च यथा गतम् ॥ शंखः ॥ एवं यः सर्वभूतानि तर्पये
 दन्वहं द्विजः ॥ स गच्छेत्परमं स्थानं तेजो रूपमनामयमिति ॥ ब्रह्मवैवर्ते ॥ देवताश्च मुनीश्चैव पितृ
 न्यो वै न तर्पयेत् ॥ देवादीनामृणी भूत्वा न रकं स व्रजत्यध इति ॥ पराशरः ॥ ब्राह्मणं स्नातुमायां तमनु

अस्मांतेपि॥ ततः स्नात्वा विधत्ते न तं तर्प्य पितृदेवता॥ जलशयादिनिर्गत्यादिरात्रोमेत्समाहितः॥ स्नानवस्त्रमनिष्पीड्य स्नाप्यमार

॥२२॥
॥त्रिंशु॥

गच्छन्ति देवताः॥ पितरश्च माहाभागा वायुभूत्वा जलार्थिनः॥ अदत्ते तु जले राक्षामिराशाः प्र
तियांति ते॥ निष्पीड्य वस्त्रमाचम्य॥ पीड्य बाधवगाहयोः॥ वस्त्रे गंवस्त्रं॥ ए न्प्रत्ययः॥ आचम्य अ
र्चयेदिति मेन्वयः॥ अत्र विशेषमाह बृहस्पतिः॥ प्रक्षाल्य पादौ हस्तौ च स्वयमेव द्विराचमेदिति॥
वसिष्ठः॥ तीरे जलाशयस्येव निर्वर्त्य पितृतर्पणं॥ निष्पीडयेत्स्नानवस्त्रं दक्षिणाभिमुखः रच्छत्ने॥
पितृर्पणं कृत्वा ततो वस्त्रं निपीडयेत्॥ तदनु त्रिरूपस्पृश्य सूर्यायार्घ्यं निवेदयेत्॥ ततो देवाचर्चनं कुर्या
देष माध्याह्निको विधिः॥ पाराशरोपि॥ एवं हितर्पणं कृत्वा सर्वेषां विधिवद्विजः॥ निष्पीडयेत्स्ना
नवस्त्रं तिलदर्पणं समन्वितं॥ न पूर्वतर्पणादस्त्रं नवां न सिन पादयोः शिलास्त्वधो दर्शनं नैव द्विगुणं
त्रिगुणं न वा॥ एतेषु पीडयन् वस्त्रं राक्षसं तदतिक्रमेदिति अत्र मंत्रः॥ ये चास्माकं कुले जाता अपुत्रा
गोत्रिणो मृताः ते गृह्णतु मया दत्तं वस्त्रं निष्पीड्य नोदकं मिति॥ वायुपुराणे॥ वस्त्रं निष्पीडितं तोयं श्रा
द्धे चोच्छिष्टभागिनं॥ नागधेयं श्रुतिः प्राह तस्मान्निष्पीडयेत्स्त्रं ले इति॥ नारदीये॥ जलमध्ये तु यः
कश्चिद्ब्राह्मणो ज्ञानदुर्बलः॥ निष्पीडयति वस्त्रं तस्मान्न तस्य वृथा भवेदिति॥ अथ जले देवाचर्चन
माह॥ ब्रह्मा वैष्णवौ द्रुमा वित्रमैत्रवारुणौ स्तल्लिंगैर्मंत्रैश्चर्चयेत्॥ सास्य देवतेत्यण॥ ब्राह्मोऽजा

उत्तरीयनिष्पीडयन्तु॥ द्वादश्यां पंचदश्यां च संत्रमैश्च द्वादशरे॥ वस्त्रं निष्पीडयन् नैव न च क्षारेण योजयेदिति॥ तत्रुपं

ना वि तिलोपः॥ तेषां ब्रह्मादीनां लिङ्गं चिन्तं पदमिति यावत्॥ तद्येषु ते तल्लिङ्गास्ते मंत्रैः मन्यन्ते
 मंत्राः॥ मनिव निक्षिप्तदिक्षदिभ्यस्त्रन्॥ ब्रह्म विष्णु रुद्र सवितु मित्र वरुणा नू क्रमेण पूजयेत्॥ अच
 तीत्यादिः॥ योगीच॥ ब्राह्म वेत्तवरो देस्त सा वित्रैर्मंत्रवारुणैः॥ तल्लिङ्गैरेव मंत्रैस्तान चयेत्सुसमा
 हितः॥ नमस्कारेण पुष्पाणि विन्यसेच्च पृथक् पृथक्॥ अर्चितं स्याज्जगदिदं तेन सर्वं चराचरमिति॥
 अग्ने ब्रह्म गृणीष्वि॥ विलोहव्यं॥ देवस्त्वासे वितो मित्रो मः एहीसा दिम जुः पुयद्यपि ब्रह्मादिपदे
 तथापि नैते मंत्राः॥ किंतु ब्रह्मादयो येषु देवतात्वेनोक्ताः ब्रह्मादिपदवन्तश्च तैरेव मंत्रैः ब्रह्मादीनाम
 र्चाः॥ बृहस्पते अतियदर्यइति ब्राह्मी तथापि ब्रह्मपदाभावान्नेयं॥ ब्रह्मजज्ञानमित्यादियैवत्याब्दे
 तो ब्रह्मपदे सत्यपि नेयं॥ एवं ब्रह्मव नित्वा॥ ब्रह्मदृष्टं हेतियुपदेव देवत्ये॥ प्रै तु ब्रह्मणस्य तिर्वैश्वदेवी
 च न ब्रह्मार्चने॥ किंतु यत्ते पवित्रमिति ब्रह्मदेवत्या गायत्री तया ब्रह्मणो र्चा॥ ध्रुवा असदन्वैल्लवं॥ पं
 चविंशत्यक्षरत्वात्सामजगती॥ एष ते रुद्र नाग इति रौद्रं॥ विंशत्यक्षरत्वात्सामपंक्तिः॥ देवस्य त्वास
 वितुरिति सा वित्रं॥ प्रजापत्या जगती सामपंक्तिर्वा विंशत्यक्षरत्वात्॥ मित्रः संपुंसृज्यो परिष्टाद्बृह
 ती मित्रदेवत्या॥ अस्तभ्याधा वारुणी त्रिष्टुप्॥ प्रथमाति क्रमेकारण भावादेत एव मंत्रानान्ये॥ केचि

॥२३॥
॥त्रिकुंड॥

तु नल्लिंगैः॥ तल्लिंगा नितच्चिह्नानितन्मूर्तिरितियावत्॥ सुपां हि स्च्छाने सुपः सूत्रेषु भवंति॥ यथाप
वित्राभ्यामिति वक्तव्ये पवित्रयोर्मर्जयंतै॥ अस्या इति वक्तव्ये अथास्येदक्षिणां समधिहृदयमालभ
ते॥ एवमिह तल्लिंगा नीत्यर्थे तल्लिंगैः॥ तेषां प्रतिमाः यत्ते पवित्रं १ इदं विष्णुः १ नमस्ते रुद्र १ तत्सवितुः ४
मित्रस्य चर्षणि ५ यदाहुरध्या इति गायत्रीभिः क्रमेणा पूजयेदित्याहुः॥ यशोपवीतिहं सरच्छोक्षं सुचं
सुचं कमंडलुदधानश्चतुर्वक्रो ब्रह्मा विष्णुरुद्रो प्रसिद्धौ॥ शुभः समशुः रक्तांगस्त्रिनेत्रो माणिक्यमौलिः
पद्मासनः पुष्पकरः सविता॥ द्विजः श्वेतमूर्तिः कमलेदधानो मित्रः॥ पाशांकुशाभीतिवरा न्दधा
नश्चंद्रभोमौक्तिकहागैवरुणः॥ ननु मैत्रावरुणैरिति अग्निमारुतवदेवताद्वंद्वे चैसुभयपदवृद्ध्या॥
अयं वां मित्रावरुणोति गायत्री तस्य चैव क्रचोर्चने संखिचेत्॥ नदीर्घाच्चवरुणस्येति दीर्घादुत्तरस्य वरु
णस्य न च द्विरिति मैत्रैवरुणैरिति स्यात्॥ सर्वानुक्रमण्यमपि॥ अयं वां गृह्यमदो मैत्रावरुणी॥ अतो
मैत्रावरुणी गायत्री॥ ऋधगिथामैत्रावरुणी जमदग्निरिति॥ अथ ब्राह्मवैष्णवरोद्रसा वित्रमैत्राव
रुणैर्मैत्रैरर्चयदित्यवास्त॥ तल्लिंगैरिति किं॥ मैवं॥ कृहस्पते अतिमदये ब्राह्मी॥ नैषजमसिरोद्री॥
कंकुपूतथापिनतै॥ ब्रह्मरुद्रपदाभावादित्युक्तमेव॥ एतेन ७० मिति नाम निर्देशो ब्रह्मणा इति सूत्रास्त्रण

॥३॥
॥११९॥

येन ब्रह्मार्चयेत्तपास्तं ॥ प्रणवस्य परमात्मा देवतेति स्मृतेः ॥ ब्रह्मपुंस्त्वं ब्रह्मासीति ब्रह्माणामर्च
येदिति क्वचित् ॥ ॥ हंपुंसोदश्मिन्मुपरच्छाय ॥ ॥ सूर्यमिति शेषः ॥ तदुक्ते ॥ ततो हंसः शुचिषदद
ये ॥ अमस्ये सूर्यमुपतिष्ठेदिति ॥ क्वचित्तु ऋदश्मपुं हंपुंस इत्यादित्यमुपरच्छांतिपाठः ॥ ऋदश्मप्रस्कपवः
सौरी गायत्री ॥ हंपुंसो वामदेवः सौरीपुंसप्रपंचपरब्रह्माभिधायिनी मतिजगती प्रथमद्वितीयोद्वा
दशकौ ॥ तृतीय एकोदशकः ॥ चतुर्थश्चतुर्दशकस्तेन जगती मति क्रांता निज गति ॥ एकाक्षरा धिका ज
गती ॥ न तु इदं द्वापंचाशदक्षरा ॥ राजसूर्यप्रकरणे रथा दवरो हपो अतिजगतीयं ॥ एता मतिच्छदसंज
पन्निति श्रुतेः ॥ बृहदित्यस्यावयवस्य यजुष्वाभावात् ॥ चयने तु अथैनमुपावहरतीति प्रकृत्य जग
त्या जगती हेमाल्लोकानमुतोर्वाचोव्यश्रुते हंपुंसः शुचिषदिति श्रूयते ॥ बृहतीदिति दधाति इत्यस्या
वयवस्य पृथक् विनियोगः श्रूयते ॥ तेन जगत्याः अग्नेरवहरणो विनियोगः ॥ तृतीयस्य उहेन पूरणं ॥
बृहदित्यस्यासंध्यानिधाने विनियोगः ॥ इदंच हंपुंस उक्ता जगती हयजुरंता अंते बृहद्यजुरिति सूत्रे
स्य ॥ अत्र सूर्योपरच्छानंतु हंपुंसः क्रतुं बृहदित्यं तेनेति सर्वपिसंगिरंते ॥ प्रदक्षिणीत्येव दिशश्च
देवताश्च नमस्कृत्योपविश्य ब्रह्माग्निपृथिव्यापथीवाग्वाचस्यतिर्विष्णुमहद्भ्योऽद्भ्योऽपां पतये

॥२४॥
॥त्रिकुंड॥

वरुणाय नम इति सर्वत्र ॥ प्रदक्षिणामावृत्य ॥ प्राचै दिशे नमः ॥ इन्द्राय नमः ॥ आग्नेये दिशे नमः ॥
अग्नये नमः ॥ दक्षिणायै दिशे नमः ॥ यमाय नमः ॥ नैर्ऋत्यै दिशे नमः ॥ निर्वृतये नमः ॥ प्रातीच्ये दि
शे नमः ॥ वरुणाय नमः ॥ वायव्ये दिशे नमः ॥ वायवे नमः ॥ उदीच्ये दिशे नमः ॥ सोमाय नमः ॥ ईशान्ये
दिशे नमः ॥ ईशानाय नमः ॥ ऊर्ध्वार्यै दिशे नमः ॥ ब्रह्मणे नमः ॥ अवाच्ये दिशे नमः ॥ अनंताय नमः ॥ इ
ति दिशो देवताश्च प्रणम्य ॥ आसित्वा ब्रह्मणे नमः ॥ अग्नये नमः ॥ पृथिव्यै नमः ॥ ॐ षधीभ्यो नमः ॥ व
नस्पतीभ्यो नमः ॥ वाचे नमः ॥ वाचस्पतये नमः ॥ विष्णवे नमः ॥ महर्ष्यो नमः ॥ अर्ष्यो नमः ॥ अपां पत
ये नमः ॥ वरुणाय नमः ॥ इति प्रत्येक जलं दद्यादिति योगी ॥ ब्रह्माग्नीत्यादि विंशदक्षर एक एव मंत्रो
मा भूदतः नम इति सर्वत्रैत्युक्तं ॥ केचित्तु विदिशो विहाय प्राच्ये दिशे इन्द्राय च नमः ॥ दक्षिणायै दिशे
यमाय च ॥ प्रातीच्ये दिशे वरुणाय च ॥ उदीच्ये दिशे सोमाय च ॥ इति दक्षिणावर्त्तमानस्य ॥ ॐ नमो
ब्रह्मणे नमो स्त्वग्नये नमः ॥ पृथिव्यै नमः ॥ ॐ षधीभ्यः ॥ नमो वाचे नमो वाचस्पतये नमो विष्णवे महते
करोमि ॥ नमो ष्यो नमो पां पतये नमो वरुणाय त्युक्तेऽप विंशति ॥ तेषां नमस्तुत्यदिशश्च देवताश्च ब्र
ह्माग्नीतिपाठः ॥ संवर्चसेति मुखं विमृष्टे ॥ संवर्चसात्वाष्ट्री त्रिष्टुप् ॥ मृजुषु सुदौ छांदसस्तु ॥ मुखं वि

मृषेदित्युक्तः पारः ॥ मुखस्वस्त्वपंत्वायुर्वेदे ॥ ओष्ठौ च दंतमूला निदंतजिह्वा च तालुके ॥ गल्लोग
 लोदिसकलसप्तो गमुखमुच्यते इति तेन द्वापानेनाद्यलाभः ॥ प्रजासृजाम्यतः रवातंतस्मादाहुर्मु
 खं बुधा इति स्मृतेश्च ॥ उत्खने मुट् चोदात्त इति धातोर्मृडा गमः ॥ रचन्यते मुखे दिभिरिति मुखं देवा
 गा तु विद इति विसर्जयेत् ॥ देवामनस्य विवातदेव्या विराजं ॥ द्वाभ्यामक्षरान्या मूना चिराट् नुष्टु बि
 यं ॥ त्रिपुंशदक्षरा विराडिति श्रुतेः ॥ ऋचापंक्तिर्वा ॥ पादानामक्षरनियमाभावात् ॥ आप्यनुष्टुपूवा
 सा च द्वाभ्यामूनत्वा द्विराट् च्यते ॥ देवा गा तु विदो गा तु मिति मंत्रमुक्त्वा विसर्जनमुद्रया कर्मा गंदे
 वताः स्वस्थानं गमयेदित्यर्थः ॥ तदुक्तं ॥ अधोमुखे वामहस्ते ऊर्ध्वे स्थिरं दक्षहस्तकं ॥ क्षिप्वांगुली रंगु
 लीभिः संयोज्य परिचर्जयेत् ॥ एषां संहारमुद्रास्यादिसर्जनविधौ मतेति ॥ प्रतिज्ञानं निगमयति ॥
 एष स्नानविधिरेष स्नानविधिः ॥ पूर्वोक्तं नित्यपदमनुसंधेयं ॥ एष स्नानविधिः ॥ एष एव विधिर्यत्र
 किंचिदस्नानमिति कश्चित् ॥ द्विरुक्तिरादेरे सूत्रसमाप्तिस्त्वचनार्थे वा ॥ ब्रह्मणः सायुज्यं संलोकमानो
 यान्नातीति वत् ॥ ततः स्तीर्थदेशं प्रक्षाल्य जलपात्रं समादाय गृहे गत्वा पुरुषसूक्तेन विष्णुयुज
 नं ॥ गृहदेवतार्चनविधिस्तु श्रीगणेशप्रसादे निरूपितः ॥ इति ज्योतिर्विदाराध्यत्रिमल्लसुतनिर्मिते

॥२५॥
॥त्रिक॥

ते तर्पणारव्यस्तृतीयोयंपरिच्छेदः परिच्छेदे ॥३॥ ॥७॥ नद्याद्यन्नावेतु उद्धतो दकेन गृहे स्नानं ॥ त
त्रयमः ॥ आपः स्वनावतो मेध्या किंपुनर्विहि शोषिताः ॥ अतः संतः प्रशंसंति स्नानमुल्लेखवारिणा
व्यासः ॥ शीता स्वप्नु निषिंच्यो ह्ना मंत्रसंनार योगतः ॥ गृहे पिसस्यते स्नानं अंतराचमनं विनेति
पादौ मुखं ब्रह्मसूत्रं च प्रक्षाल्य बद्ध शिरः पवित्रपाणि राचम्योरुपुं हीति तोयमनिमंत्र्यापोस्मानि
ति स्नात्वा ॥ विष्णुपादप्रसूता सिवै ल्लु वीष्णु देवता ॥ ब्राह्मिन्स्त्वेन स स्तस्मादा जन्म मरणां तिकात्
विस्त्रः को ह्योर्द्धको रिचतीर्षानां वायुरब्रवीत् ॥ दिवि भुव्यंत रिक्षे च यानिते संति जा न्दुवी ॥ विष्णुपा
दाग्रसंभृता गंगा त्रिपथगामिनी ॥ भागिरथि भोगवती जा ह्नु वी त्रिदै श्वरी ॥ इत्यादि पठनं अंगानि निर्म
ज्य गंगा प्रयाग कुरुक्षेत्रं प्रभासादि स्मरन् पात्रांबुधाराभिः स्नायात् ॥ केश जले स्तुते आर्द्र वासस्य स्त्री
शुचिः शुक्लं परिधाय तादृगे वोत्तरीयं ॥ गृहे चैतदमंत्रं विदिति स्मृति मंत्र बहुल निषेधार्थं न तु गृहे शुद्र
वत् स्नायादिति ॥ यदा ह जैमिनिः ॥ गृहे पि हि द्विजातीनां मंत्रं च स्नानं न मिष्यते ॥ विधिलोपनते कुर्युः
सामर्थ्ये सति क हि चिदिति ॥ सर्वथा मंत्र निषेधे दोषमाह ॥ विषस्नानं ॥ अविदित्वैव यः स्नात्त विधा
नस्नानमारजेत ॥ स याति नरकं चोर इति धर्मस्य धारणेति ॥ सर्वमिदं सूत्रात् निरग्नि कस्य प्रा

तरपि भवति ॥ अग्नि होत्रि पास्तु होमलोपशं कथा संक्षेपे पा प्रातस्नानं ॥ यदा ह शं द्या यनः ॥
 कालान्यत्वादिशं के तयदि होमा दिवा धनं ॥ तदा संक्षेपतः कुर्यात्सर्वथा नत्वमंत्रकं ॥ कात्यायनोपि ॥
 अल्पत्वाद्दोमकालस्य बहुत्वात्स्नानकर्मणः ॥ प्रातः संक्षेपतः स्नानं होमलोपो विगर्हित इति ॥ सं
 क्षेपस्तु ॥ स प्रणावां गायत्री स्मृत्वा बद्ध शिरव आचांतः पवित्रपाणिर्देवन्निमज्ज्यो पवित्र्या चम्य देवाका
 लो स्मृत्वा ममोपात्त दुरितक्षयदारा श्री परमेश्वर प्रीत्यर्थं प्रातः स्नानमहं करिष्ये इति संकल्प्यो रूपां हिंसा
 जेतितो यमामंत्र्ययेतेशतं वरुणो तित दालो ड्य ॥ सुमित्रियान इत्यपौ जलिना दायदुर्मित्रिया इत्युत्तर
 स्यां प्रक्षिप्यापोस्मानिति स्नात्वा दिराभ्य इत्युन्मज्ज्य निमज्ज्योन्मज्ज्या चम्य ॥ इमं मेतत्वा यामित्वेनैः इ
 सं जलिना मिषिंच्य निमज्ज्योन्मज्ज्या चम्य आपो हिष्ठे तितिसृभिः ॥ ॐ पुनातु ॐ भूः पुनातु ॐ भुवः
 पुनातु ॥ ॐ स्वः पुनातु ॥ इति मंत्रैर्गायत्र्या च नानिमारभ्य प्रक्षिप्य नाभिपर्यंतं शरीरं साग्यदेर्भैः
 पावययेत् ॥ ततः प्रकाश एष्टमग्नौ द्रुपदां पठेत् ॥ द्रुपदादिवेयस्य प्रजापत्यश्चिसरस्वयः ऋचयः ॥
 अनुष्टुप् आपः अंतर्जले विनियोगः ॥ ॐ द्रुपदादिवेयसः ॥ प्रणां ववा विरावर्त्तयेत् ॥ ततः ॐ मो

मन्त्र

॥ २६ ॥
५ त्रिकुंडो

दादयस्तप्यतां ॐ ब्रह्मादयः स्तप्यतां ॥ ॐ गौतमादयः स्तप्यतां ॥ ततो निवीती ॐ सनकादिमनुष्या
स्तप्यतां ॥ द्वाजली ॥ अपसव्यं ॥ ॐ कव्यवालनलादयो देवपितरः ॥ अंजलित्रयं ॥ ॐ अस्मसित
रः ॥ ॐ अस्मन्मातामहा ॥ ॐ आ ब्रह्मस्तंबपर्यंतं जगत्तप्यतां ॥ स्मृतिसमुच्चये ॥ प्रातः स्नानेन क
र्त्तव्यं कदाचित् तिलतर्पणं ॥ जलमध्ये स्थितः कुर्यात्केवलं कुरावारिणेति ॥ इदं च सर्वजीवसितृक
स्यापि सांगप्रधानाधिकारान् ॥ उत्तीर्य वासः परिधायार्द्रवस्त्रं निष्पीड्य धृतोत्तरीयः ॥ शुद्धमृदांतज
नीमध्यमानामिकान्यतमंगुल्य ॥ शिरोललारनाभिहृदयकंठकूर्परदक्षिणवामकुक्षिभुजकर्णमूल
पृष्ठकुक्षुप्रणवेन यथाक्रमं तिलकान् कृत्वा पवित्रपाणिद्विर्वाचम्य प्रणवस्य ब्रह्मा ऋषिः परमात्म
देवता देवी गायत्री छंदः सप्तम्या हृतीनां विश्वामित्रजमदग्निभरद्वाजगौतमात्रिवसिष्ठकश्यपा
ऋषयः ॥ अग्निवायुसूर्यबृहस्पतिवरुणोद्रविश्वदेवा देवताः गायत्र्युल्लिगनुपूर्वहृतीपंक्तिस्त्रिष्टुप्
जगत्स्यः छंदोऽसि ॥ तत्सवितुर्वरेण्यं विश्वामित्रऋषिः सविता देवता गायत्री छंदः ॥ आपोज्योतिरि
त्यस्य प्रजापतिर्ऋषिः ब्रह्माग्निवायुसूर्यदेवताः यजुः ॥ प्राणायामे विनियोगः ॥ प्राणायामत्रयं ते
उपातदुरितक्षयद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं प्रातः संध्यामुपाशिष्ये ॥ गायत्रीयक्षरांवालांसाक्षसूत्र

॥ २६ ॥
११५

मंडलु ॥ रक्तवस्त्रांचतुर्वस्त्रांचतुर्वक्त्रां हंसवाहनसंस्थितां ॥ ब्रह्माणीप्रब्रह्मदैवस्य ब्रह्मलोक
 निवासिनीं ॥ आवाहयाम्यहं देवीमायांतीं सूर्यमंडलात् ॥ ततः सूर्यश्चेति मंत्रस्य याज्ञवल्क्युपनिष
 दृषिः ॥ सूर्यमन्युमन्युपतिरात्रयो देवता सूर्यश्चेत्यारभ्य रक्षंतां मित्यंतं चतुर्विंशत्यक्षरागायत्रीयद्रात्रे
 स्यारभ्य मयीत्यंतं पंचपदापंक्तिः ॥ इदमहं मित्यारभ्य स्वाहेत्यंतं दशाक्षरपादाभ्यामुपेता विराट्छंदः
 मंत्राचमने विनियोगः ॥ ॐ सूर्यश्च मामन्युश्च मन्युपतयश्च मन्युक्तेभ्यः पापेभ्योरक्षंतां घेद्राज्या
 पापमकां घमनसावावाहस्तान्यापद्भ्यामुदरेण त्रिआगत्रिस्तद्वलुं पतुय किंस्विदुरितं मयि इदमहं
 गाममृतेयो नो सूर्य ज्योतिषि जुहोमि स्वाहेति मंत्रेणापः पीत्वा द्विराचम्य ॥ आपो हि षेति तृक्स्थसिं
 दीपत्रयैः आपो देवतागायत्रीछंदः मार्जने वि० ॥ ॐ आपो हि षेत्यादिपादं प्रतिप्रणवपूर्वविारसिमाज्ज
 नं ॥ ऋगंते मार्जने कुर्यात्पादांते वासमाहितः ॥ अथ दुपदादिवैति ऋचाकरस्त्वज्जलेनासिकांतं नीत्वा
 वामभागे भूमौ क्षिप्त्वा आचम्य सप्रणवव्याहृती गायत्रीमुच्चार्य सूर्याय त्रिरर्घ्यं दत्त्वा दक्षिणपाणीयही
 तजलेन असावादिषो ब्रह्मेति मंत्रेणात्मानं परिषिंचन् परदक्षिणपरिक्रम्य उद्वयमुदुलं चित्रं तच्च
 क्षुरिति सूर्योपस्थानं ॥ मंत्रस्य चर्षणीति स्त्रावसवस्त्विति चोदये ॥ इमं मेति चतुष्के पासायं कुर्याद्दु

॥२७॥
विष्णुः

दशवारं

गा

य

परच्छेति मिति देवलः ॥ अथ स्वासनोपविष्टः प्राणानायम्य गायत्र्या विश्वानि त्रः पृथिवीं वि-
ता देवता ॥ गायत्री छंदः ॥ श्वेतावर्णः ॥ अग्निमुखं ब्रह्मा शिरः ॥ विष्णुहृदयं रुद्रो ललाटं पृथिवी कु-
क्षिः ॥ त्रैलोक्यं चरणः ॥ सारव्यायनगोत्रं त्रिपदा गायत्री ॥ अत्रोषपापक्षयार्थं गायत्री जपमहं करिष्ये ॥
ततो ध्याविंशतिवारं वा गायत्रीं जप्त्वा प्रादक्षिण्येन दिशस्तद्देवताश्च नत्वा संध्यायेन नमः ॥ सावित्र्यै-
गायत्र्यै ० सस्वत्यै नमः ॥ सर्वान्यो देवतान्यो नम इत्युच्चार्य ॥ उत्तमे दिशि रवरे जाता भूम्या पर्वतवासि-
नि ॥ ब्रह्मसमनुजाता गच्छेद्वियथा सुरचमिति गायत्री मुदा स्य करेण जलमादाय देवाणां तु विदइति
प्रातः कर्मणि वेदयेदिति संक्षेपः ॥ अस्यैव परिष्टस्यैवैदग्धीनामसज्जनेः ॥ दश्यतावृत्तिरास्माकी
विशेषावगमेष्टया ॥ ॥ शिष्टोपदिष्टपरिष्टमभीष्टबोधश्चक्रे विशिष्टपरिष्टिष्टपरिच्छंदयः ॥ त-
स्मै गणेशकवये गणिते कभूमे दद्यात्तमानमधुराशिषमाश्रुसंतः ॥ सुबलश्रुनकाणीमांडव्या
सुहोत्रपराशरो शिकुजशिकेजत्रैवरुण्युद्दालकासितपर्वताः ॥ नृगुबकशिनीवाकोतथ्याद-
यश्च यदाश्रमे मूढति सुरि विनोभूत्कपव नममितमीश्वरं ॥ ७० ॥ गृध्रसंख्या ७५० ॥ श्वेदे ७६५ ॥ ॥२८॥
दिनादक्षिणे सुभानुनामसुवत्सरे ज्येष्ठशुक्लपौर्णिमा मंदवासर इति वृत्तमात्रं ॥ अथ च नृपायतोऽस्य ॥

लोविकाग्नेयते ॥४

कालांतरेकर्तव्यंगर्जसस्कारत्वात् ॥ तदा आन्यादयिकेपाकः कायेग्नौ करणमश्वाच
सथ्याग्नेौ संस्कारकर्मलोविकाग्नेौ सर्वत्रपुत्रसंस्कारेधेवमेव ॥ उपाकमंगिसमिदाधानम
ध्याप्यमानोयः शिष्यः सुगुस्पासनाग्नेौ करोति ॥ सीमंतादीनिगर्जसंस्कारकर्मणि लोविका
ग्नेौ सूरतिकासंबंधिसर्वी ॥ पर्वणिपाकस्तथैव ॥ केशांतपर्यंतपितारचाधिकारेणानादी
श्राद्धं करोति स्नानादेऽपुत्राधिकारी ॥ प्रथमविवाहपर्यंतनादीश्राद्धे पितैवाधिकारी ॥ प्रेतकार्य
सर्वं लोविकाग्नेौ ॥ पुत्रायद्यावसथ्याग्निमान् तदा च सथ्याग्नेौ सपिंडी करणपाकोग्नेौ करण
होमश्चकार्यः ॥ पंचयज्ञान्मृथकृपाकेन कुर्यात् ॥ अरपिरवउमात्रे सति अरण्यंतरोपादानं
नकार्यं ॥ उत्तराया अपिक्षये जाते अधरारण्ये वेत्तरो ग्राह्यः ॥ अथ राधा अत्यंतक्षयेग्निधारणे
परमोयत्नः कार्यः ॥ तत्र नूतने अरणिसलक्षणे आनीय अयत इति तयोः समारोपकत्वा
शांतेग्नेौ तत्र मंथनं ॥ ततः स्थापनं ॥ अकृते समारोपेग्निशांतौ पुनराधानं ॥ एवं हाहपहारे च पु
नराधानं ॥ अरण्यो रग्नेवां ज्ञेयजादिस्पृशे रितो विष्णुजादि संसर्गसिद्धिर्नवे पुनराधानं ॥ स
पुनरासंनवे पुनस्तेति समिधनं ॥ मंत्रैर्यज्ञिका छप्रक्षेपः ॥ अरण्योः क्षालनं ॥ तक्षपंचपात्राणां
४ त्रिंशत्संवापकादि कर्मत लोविके नले ॥ पर्वण्यपि च तस्मिन् मश्रीयान्नैव दोषभाक् ॥ १॥

॥ गं २१ ॥
॥ ५६ ॥

सो नाराज च कुं चादि चारु च पावने ते विसत पये भार २२ ॥ हीन सुख दो माया अधिकार
सा न ना जे न कुं सुख सुख न व म स्रे ज मे आ हे दु स्य न ही न सुख न सुख भार मा स ज मे आ
उपा ह तो क्षाल न त क्षा पा य दा स्य धृ त चित वा पा त्र क्षाल न मे व । अ र ण्यो स्त त क्षण
मे व ॥ ॥ राम ॥ इ ति गं गा ध र प द्म तौ प्रा य श्चि तं ॥ ॥ ५७ ॥ रा के १६ ८ ध रे वा द क्षि णे ता र ण ना
म स व स रे श्रा व ण मा से न ष्ट प क्षे द श्र म्यां ति थौ स मा प्र म ॥ ५८ ॥ का र्यां लि रि य तं ॥ वि श्वे श्व
र स न्नि धौ ॥ अं ब कू १५ दृ पा य तो ड स्ये दं उ त्त वं ॥ ५९ ॥ प रो प क्ता ना थं लि र वा पि तं ॥ ६० ॥

॥ यः २१ ॥
॥ ५६ ॥

श्रीगणेशायनमः॥ नामपारायणहिरव्यते॥ नामपारायणं कुर्याद्यथथप्र
 एवत्रिः ताम्रं विद्यातिदिननित्याविद्यात। श्रीओं॥ अत्राईसोईहंसः१
 प्र० स्त्रीश्रीआकआईसोहंसः२ प्र० तेरवआईसोहंसः३ प्र० तेगआईसोहं
 सः४ प्र० तेघआईसोहंसः५ प्र० तेडआईसोहंसः०६ प्र० तेचआईसोहं
 सः०७ प्र० तेछआईसोहंसः०८ प्र० तेजआईसोहंसः०९ प्र० तेझआई
 सोहंसः०१० प्र० ते३जआईसोहंसः०११ प्र० तेठआईसोहंसः०१२ प्र० ते
 ठआईसोहंसः०१३ प्र० तेडआईसोहंसः०१४ प्र० तेठआईसोहंसः०१५
 प्र० तेणआईसोहंसः०१६ प्र० तेतआईसोहंसः०१७ प्र० तेथआईसोहं
 सः०१८ प्र० तेदआईसोहंसः०१९ प्र० तेधआईसोहंसः०२० प्र० तेनआ
 ईसोहंसः०२१ प्र० तेपआईसोहंसः०२२ प्र० तेफआईसोहंसः०२३ प्र० ते
 वआईसोहंसः०२४ प्र० तेभआईसोहंसः०२५ प्र० तेमआईसोहंसः०२६

प्र० ते य आर्इसोः हंसः ०२७ प्र० ते र आर्इसोः हंसः ०२८ प्र० ते रु आर्इसोः हंसः ०२९ प्र० ते न आर्इसोः हंसः ०३० प्र० ते श आर्इसोः हंसः ०३१ प्र० ते ष आर्इसोः हंसः ०३२ प्र० ते स आर्इसोः हंसः ०३३ प्र० ते ह आर्इसोः हंसः ०३४ प्र० ते ऋ आर्इसोः हंसः ०३५ प्र० ते क्ष आर्इसोः हंसः ०३६ प्र० ते म स्वर १७ प्र० ते आ आर्इसोः हंसः ०१ प्र० ते आ क आर्इसोः हंसः ०२ प्र० ते आ र आर्इसोः हंसः ०३ प्र० ते आ ग आर्इसोः हंसः ०४ प्र० ते आ घ आर्इसोः हंसः ०५ प्र० ते आ ङ आर्इसोः हंसः ०६ प्र० ते आ च आर्इसोः हंसः ०७ प्र० ते आ छ आर्इसोः हंसः ०८ प्र० ते आ ज आर्इसोः हंसः ०९ प्र० ते आ झ आर्इसोः हंसः ०१० प्र० ते आ ञ आर्इसोः हंसः ०११ प्र० ते आ ट आर्इसोः हंसः ०१२ प्र० ते आ ठ आर्इसोः हंसः ०१३ प्र० ते आ ड आर्इसोः हंसः ०१४ प्र० ते आ ढ आर्इसोः हंसः ०१५ प्र० ते आ ण आर्इसोः हंसः ०१६ प्र० ते आ ता आर्इसोः हंसः ०१७ प्र० ते आ थ आर्इसोः हंसः ०१८ प्र० ते आ दा आर्इसोः हंसः ०१९ प्र० ते आ धा

इसोः हंसः ०२० प्र० ते आनाईसोः हंसः ०२१ प्र० ते आपाईसोः हंसः ०२२ ॥
प्र० ते फाओईसोः हंसः ०२३ ॥ प्र० ते बाईसोः हंसः २४ ॥ ४ मू० ८१३ भाईसोः ०
२५ ॥ ४ मू० ८१३ माईसोः ०२६ ॥ ४ मू० ८१३ घाईसोः १०२७ ॥ ४ मू० ८१३
शाईसोः १०२८ ॥ ४ मू० ८१३ लाईसोः १०२९ ॥ ४ मू० ८१३ वाईसोः १०३० ॥ ४
मू० ८१३ शाईसोः १०३१ ॥ ४ मू० ८१३ षाईसोः १०३२ ॥ ४ मू० ८१३ साईसोः १०
३३ ॥ ४ मू० ८१३ हाईसोः १०३४ ॥ ४ मू० ८१३ काईसोः १०३५ ॥ ४ मू० ८१३
खाईसोः १०३६ ॥ द्वितीयस्वर ॥ २७ ॥ ४ मू० अट ही श्री आइ आईसोः
हंसः १ ॥ ४ मू० ८१३ इकाईसोः १०२ ॥ ४ मू० ८१३ इरवाईसोः १०३ ॥ ४ मू०

२
 ८१३३॥ईसोः१०३॥४मू०८१३॥घाईसोःहंसः१०५॥४मू०८१३॥इडगाईसोः१०
 ४॥४मू०८१३॥इचाईसोः१०७॥४मू०८१३॥इछाईसोः१०८॥४मू०८१३॥इ
 जाईसोः१०९॥४मू०८१३॥इझाईसोः१०९०॥४मू०८१३॥इजाईसोः१०९१॥४
 मू०८१३॥इटाईसोः१०९२॥४मू०८१३॥इठाईसोः१०९३॥४मू०८१३॥इताई
 सोः१०९४॥४मू०८१३॥इछाईसोः१०९५॥४मू०८१३॥इछाईसोः१०९६॥४मू०८१३
 इताईसोः१०९७॥४मू०८१३॥इथाईसोः१०९८॥४मू०८१३॥इदाईसोः१०९९॥
 ४मू०८१३॥इघाईसोः१०२०॥४मू०८१३॥इत्राईसोः१०२१॥४मू०८१३॥इपा
 ईसोः१०२२॥४मू०८१३॥इफाईसोः१०२३॥४मू०८१३॥इबाईसोः१०२४॥
 ४मू०८१३॥इभाईसोः१०२५॥४मू०८१३॥इमाईसोः१०२६॥४मू०८१३॥इ
 याईसोः१०२७॥४मू०८१३॥इराईसोः१०२८॥४मू०८१३॥इलाईसोः१०२९॥४मू०८१३॥इवा
 सोः१०३०॥४मू०८१३॥इशाईसोः१०३१॥४मू०८१३॥इषाईसोः१०३२॥४मू०८१३॥इसाईसोः१०
 ४मू०८१३

३३॥ ४मू० ८१३ इहार्इसोः १०३४॥ ४मू० ८१३ इकार्सोः १०३५॥ इक्षार्इसोः
 १०३६॥ त्रितीयस्वर ॥ २॥ ४मू० अ ८ की श्री आर्इ आर्इसोः १०३७॥ हंसः १॥ ४मू०
 ८१३ ईकार्सोः १०३८॥ ४मू० ८१ ईरवार्इसोः १०३९॥ ४मू० ८१३ ईगार्इसोः १०४०॥
 ४मू० ८१३ ईघार्इसोः १०४१॥ ४मू० ८१३ ईङ्गार्इसोः १०४२॥ ४मू० ८१३ ई च
 र्सोः १०४३॥ ४मू० ८१३ ईछार्इसोः १०४४॥ ईजास्इसोः १०४५॥ ४मू० ८१३ ई
 झार्इसोः १०४६॥ ४मू० ८१३ ईझार्इसोः १०४७॥ ४मू० ८१३ ईटार्इसोः १०४८॥
 ४मू० ८१३ ईठार्इसोः १०४९॥ ४मू० ८१३ ईडार्इसोः १०५०॥ ४मू० ८१३ ईणार्इसोः १०५१॥
 ४मू० ८१३ ईणार्इसोः १०५२॥ ४मू० ८१३ ईतार्इसोः १०५३॥ ४मू० ८१३ ईथार्इसोः १०५४॥
 ४मू० ८१३ ईदार्इसोः १०५५॥ ४मू० ८१३ ईधार्इसोः १०५६॥ ४मू० ८१३ ईनार्इसोः १०५७॥
 ४मू० ८१३ ईफार्इसोः १०५८॥ ४मू० ८१३ ईबार्इसोः १०५९॥ ४मू० ८१३ ई

भाईसोः १०२५॥ ४ मू० ८॥ ३ ईमाईसोः १०२६॥ ४ मू० ८॥ ३ ईयाईसोः
 १०२७॥ ४ मू० ८॥ ३ ईराईसोः १०२८॥ ४ मू० ८॥ ३ ईलाईसोः १०२९॥ ४ मू० ८॥ ३ ईनाईसोः
 १०३०॥ ४ मू० ८॥ ३ ईशाईसोः १०३१॥ ४ मू० ८॥ ३ ईषाईसोः १०३२॥ ४ मू० ८॥ ३
 ईसाईसोः १०३३॥ ४ मू० ८॥ ३ ईहाईसोः १०३४॥ ४ मू० ८॥ ३ ईकाईसोः १०३५॥
 ४ मू० ८॥ ३ ईक्षाईसोः १०३६॥ चतुर्थस्वर ११४॥ ७७॥ ४ मू० अ ८ ही श्री
 आठुआईसोः हंसः ११४ मू० ८॥ ३ आठुकाईसोः १०२॥ ४ मू० ८॥ ३ आठुरवाईसोः १०
 ३॥ ४ मू० ८॥ ३ आठुगाईसोः १०४॥ ४ मू० ८॥ ३ आठुघाईसोः १०५॥ ४ मू० ८॥ ३ आठु
 ङाईसोः १०६॥ ४ मू० ८॥ ३ आठुचाईसोः १०७॥ ४ मू० ८॥ ३ आठुछाईसोः १०८॥ ४ मू०
 ८॥ ३ आठुजाईसोः १०९॥ ४ मू० ८॥ ३ आठुझाईसोः १०१०॥ ४ मू० ८॥ ३ आठुझाईसोः
 १०११॥ ४ मू० ८॥ ३ आठुटाईसोः १०१२॥ ४ मू० ८॥ ३ आठुठाईसोः १०१३॥ ४ मू० ८॥ ३

आठुडईसोः १०१४ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ४ मू० ८ ॥ ३ आठुठाईसोः १०१५ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ आठुलाई
 सोः १०१६ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ आठुलाईसोः १०१७ ॥ ४ मू० ८ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ आठुथाईसोः १०१८ ॥
 ४ मू० ८ ॥ ३ आठुदाईसोः १०१९ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ आठुधाईसोः १०२० ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ आठुनाई
 सोः १०२१ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ आठुपाईसोः १०२२ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ आठुईपाईसोः १०२३ ॥ ४ मू०
 ८ ॥ ३ आठुबाईसोः १०२४ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ आठुभाईसोः १०२५ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ आठुमाईसोः
 १०२६ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ आठुयाईसोः १०२७ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ आठुराईसोः १०२८ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ आ
 ठुसाईसोः १०२९ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ आठुवाईसोः १०३० ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ आठुशाईसोः १०३१ ॥
 ४ मू० ८ ॥ ३ आठुषाईसोः १०३२ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ आठुसाईसोः १०३३ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ आहईसोः
 १०३४ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ आठुकाईसोः १०३५ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ आठुक्षाईसोः १०३६ ॥ ७ वंचम
 स्वर ॥ ५ ॥ ७ ॥ ४ मू० अ ८ ॥ ३ श्रीश्री आठुआईसोः हंसः १ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ आठुकाईसोः
 १०२ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ आठुरवाईसोः १०३ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ आठुगाईसोः १०४ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ आ
 ठुघाईसोः १०५ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ आठुङ्गाईसोः १०६ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ आठुचाईसोः १०

७॥ ४ मू० ८१३ आनुष्ण्डि सौः १०८॥ ४ मू० ८१३ आनुज्ञादि सौः १०९॥ ४ मू० ८१३
 आनुज्ञादि सौः १०९०॥ ४ मू० ८१३ आनुजादि सौः १०९१॥ ४ मू० ८१३ आनुटादि सौः
 १०९२॥ ४ मू० ८१३ आनुठादि सौः १०९३॥ ४ मू० ८१३ आनुडादि सौः १०९४॥ ४ मू० ८
 १३ आनुढादि सौः १०९५॥ ४ मू० ८१३ आनुणादि सौः १०९६॥ ४ मू० ८१३ आनुलादि सौः
 १०९७॥ ४ मू० ८१३ आनुथादि सौः १०९८॥ ४ मू० ८१३ आनुयादि सौः १०९९॥ ४ मू० ८१३
 आनुधादि सौः १०९९॥ ४ मू० ८१३ आनुनादि सौः १०९९॥ ४ मू० ८१३ आनुपादि सौः
 १०२९॥ ४ मू० ८१३ आनुपादि सौः १०२३॥ ४ मू० ८१३ आनुबादि सौः १०२३॥ ४ मू०
 ८१३ आनुभादि सौः १०२४॥ ४ मू० ८१३ आनुभुमादि सौः १०२५॥ ४ मू० ८१३ आनुया
 दि सौः १०२६॥ ४ मू० ८१३ आनुपुरादि सौः १०२७॥ ४ मू० ८१३ आनुल्लादि सौः १०२८॥
 ४ मू० ८१३ आनुवादि सौः १०३९॥ ४ मू० ८१३ आनुत्रादि सौः १०३९॥ ४ मू० ८१३ आ
 नुषादि सौः १०३२॥ ४ मू० ८१३ आनुसादि सौः १०३३॥ ४ मू० ८१३ आनुहादि सौः १०
 ३४॥ ४ मू० ८१३ आनुकादि सौः १०३५॥ ४ मू० ८१३ आनुक्षादि सौः १०३६॥ ४

षष्ठमस्वर ॥ ६ ॥ ४ मू० अ ट ही श्री आ ऋ आ ई सोः हंसः १ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऋ
का ई सोः १०२ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऋ र वा ई सोः १०३ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऋ गा ई सोः १०४ ॥ ४
मू० ८ ॥ ३ ऋ घा ई सोः १०५ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऋ ङा ई सोः १०६ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऋ चा ई सोः
१०७ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऋ छा ई सोः १०८ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऋ जा ई सोः १०९ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३
ऋ झा ई सोः १०१० ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऋ ञा ई सोः १०११ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऋ टा ई सोः १०
१२ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऋ ठा ई सोः १०१३ ॥ ४ मू० ४ मू० १३ ऋ डा ई सोः १०१४ ॥ ४ मू० ८
॥ ३ ऋ ढा ई सोः १०१५ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऋ णा ई सोः ०१६ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऋ ला ई सोः
१०१७ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऋ था ई सोः १०१८ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऋ द्वा ई सोः १०१९ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३
ऋ धा ई सोः १०२० ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऋ ना ई सोः १०२१ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऋ पा ई सोः १०२२ ॥ ४
मू० ८ ॥ ३ ऋ फा ई सोः १०२३ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऋ बा ई सोः १०२४ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऋ भा ई
सोः १०२५ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऋ मा ई सोः १०२६ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऋ या ई सोः १०२७ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऋ रा ई सोः १०२८ ॥

४ मू० ८) ३ अलईसोः १०२९ ॥ ४ मू० ८) ३ अबाईसोः १०३० ॥ अशाईसोः १०३१ ॥
४ मू० ८) ३ अषाईसोः १०३२ ॥ ४ मू० ८) ३ असाईसोः १०३३ ॥ ४ मू० ८) ३ अहाईसोः
१०३४ ॥ ४ मू० ८) ३ अकाईसोः १०३५ ॥ ४ मू० ८) ३ अक्षाईसोः १०३६ ॥ ७ ससमस्वर ७ ॥
४ मू० ८) ३ ४ मू० अ८ स्त्री आत्राईसोः हंसः १ ॥ ४ मू० ८) ३ अकाईसोः १०२ ॥
४ मू० ८) ३ अरवाईसोः १०३ ॥ ४ मू० ८) ३ अगाईसोः १०४ ॥ ४ मू० ८) ३ अघाईसोः
१०५ ॥ ४ मू० ८) ३ अडाईसोः १०६ ॥ ४ मू० ८) ३ अचाईसोः १०७ ॥ ४ मू० ८)
३ अणाईसोः १०८ ॥ ४ मू० ८) ३ अजाईसोः १०९ ॥ ४ मू० ८) ३ अझाईसोः १०
१० ॥ ४ मू० ८) ३ अझाईसोः १०११ ॥ ४ मू० ८) ३ अठाईसोः १०१२ ॥ ४ मू० ८) ३
अठाईसोः १०१३ ॥ अठाईसोः १०१४ ॥ ४ मू० ८) ३ अठाईसोः १०१५ ॥ ४ मू०
८) ३ अठाईसोः १०१६ ॥ ४ मू० ८) ३ अठाईसोः १०१७ ॥ ४ मू० ८) ३ अथाई
सोः १०१८ ॥ ४ मू० ८) ३ अथाईसोः १०१९ ॥ ४ मू० ८) ३ अथाईसोः १०२० ॥ ४ मू०

८१३ क्रु नाईसोः १०२१११ मू० ८१३ क्रु पाईसोः १०२२११ मू० ८१३ क्रु पाईसोः
 १०२३११ मू० ८१३ क्रु पाईसोः १०२४११ मू० ८१३ क्रु भाईसोः १०२५११
 मू० ८१३ क्रु माईसोः १०२६११ मू० ८१३ क्रु याईसोः १०२७११ मू० ८१३ क्रु
 साईसोः १०२८११ मू० ८१३ क्रु लाईसोः १०२९११ मू० ८१३ क्रु वाईसोः १०३०११
 मू० ८१३ क्रु शाईसोः १०३१११ मू० ८१३ क्रु षाईसोः १०३२११ मू० ८१३ क्रु
 साईसोः १०३३११ मू० ८१३ क्रु हाईसोः १०३४११ मू० ८१३ क्रु काईसोः १०
 ३५११ मू० ८१३ क्रु क्षाईसोः १०३६११ अष्टम स्वर ८११ पूर्व एी दुसरी ना
 मपाशय एं लिख्यते ११२११ मू० अ ८ स्त्री श्री आलु आईसोः हंसः १११ मू० ८
 १३ लु काईसोः १०२११ मू० ८१३ लु रवाईसोः १०३११ मू० ८१३ लु गाईसोः
 १०४११ लु घाईसोः १०५११ मू० ८१३ लु ङाईसोः १०६११ मू० ८१३ लु चाईसोः १०७११
 मू० ८१३ लु छाईसोः १०८११ मू० ८१३ लु जाईसोः १०९११ मू० ८१३ लु ञाईसोः १०

५ १०॥ ४ मू० ८॥ ३ लुआईसोः ॥ १०१३॥ ४ मू० ८॥ ३ लुठाईसोः ॥ १०१२॥ ४ मू० ८॥ ३ लुठाईसोः
 १०१३॥ ४ मू० ८॥ ३ लुठाईसोः ॥ १०१४॥ ४ मू० ८॥ ३ लुठाईसोः ॥ १०१५॥ ४ मू० ८॥ ३ ४ मू०
 ८॥ ३ लुथाईसोः ॥ १०१६॥ ४ मू० ८॥ ३ लुताईसोः ॥ १०१७॥ ४ मू० ८॥ ३ लुथाईसोः ॥ १००
 १८॥ ४ मू० ८॥ ३ लुदाईसोः ॥ १०१९॥ ४ मू० ८॥ ३ लुधाईसोः ॥ १०२०॥ ४ मू० ८॥ ३ लुनाईसोः
 १०२१॥ ४ मू० ८॥ ३ लुपाईसोः ॥ १०२२॥ ४ मू० ८॥ ३ लुपाईसोः ॥ १०२३॥ ४ मू० ८॥ ३ लुबाईसोः ४ मू० ८
 १०२४॥ ४ मू० ८॥ ३ लुभाईसोः ॥ १०२५॥ ४ मू० ८॥ ३ लुमाईसोः ॥ १०२६॥ ४ मू० ८॥ ३ लुपाईसोः ॥ १०
 २७॥ ४ मू० ८॥ ३ लुराईसोः ॥ १०२८॥ ४ मू० ८॥ ३ लुलाईसोः ॥ १०२९॥ ४ मू० ८॥ ३ लु
 वाईसोः ॥ १०३०॥ ४ मू० ८॥ ३ लुशाईसोः ॥ १०३१॥ ४ मू० ८॥ ३ लुषाईसोः ॥ १०३२॥ ४ मू०
 ८॥ ३ लुसाईसोः ॥ १०३३॥ ४ मू० ८॥ ३ लुहाईसोः ॥ १०३४॥ ४ मू० ८॥ ३ लुकाईसोः ॥ १०
 ३५॥ ४ मू० ८॥ ३ लुक्षाईसोः ॥ १०३६॥ ४ मू० ८॥ ३ नवमस्वर ९॥ ४ मू० ८॥ ३ ४ मू० अ८ ही
 श्री आलु आईसोः हंसः १॥ ४ मू० ८॥ ३ लुकाईसोः ॥ १०३७॥ ४ मू० ८॥ ३ लुखा

इसौः १०३११४ मू० ८१३ लूगाईसौः १०४११४ मू० ८१३ लूघाईसौः १०५११४ मू० ८१३
 लूडाईसौः १०६११४ मू० ८१३ लूचाईसौः १०७११४ मू० ८१३ लूछाईसौः १०८१३ लू
 जाईसौः १०९११४ मू० ८१३ लूझाईसौः १०१०११४ मू० ८१३ लूजाईसौः १०१११४ मू०
 ८१३ लूठाईसौः १०१२११४ मू० ८१३ लूठाईसौः १०१३११४ मू० ८१३ ४ मू० ८१३
 लूडाईसौः १०१४११४ मू० ८१३ लूठाईसौः १०१५११४ मू० ८१३ लूणाईसौः १०
 १६११४ मू० ८१३ लूताईसौः १०१७११४ मू० ८१३ ४ मू० ८१३ लूथाईसौः १०१८११
 ४ मू० ८१३ लूदाईसौः १०१९११४ मू० ८१३ लूघाईसौः १०२०११४ मू० ८१३ लूना
 ईसौः १०२१११४ मू० ८१३ लूपाईसौः १०२२११४ मू० ८१३ लूपाईसौः १०२३११४ मू०
 ८१३ लूबाईसौः १०२४११४ मू० ८१३ लूभाईसौः १०२५११४ मू० ८१३ लूमाईसौः १०
 २६११४ मू० ८१३ लूयाईसौः १०२७११४ मू० ८१३ लूराईसौः १०२८११४ मू० ८१३ लू
 लूराईसौः १०२९११४ मू० ८१३ लूवाईसौः १०३०११४ मू० ८१३ लूशाईसौः १०३१११

४ मू० ८१३ लूपाईसोः १०३२ ॥ ४ मू० ८१३ लूसार्दिसोः १०३३ ॥ ४ मू० ८१३ लूहाई
 सोः १०३४ ॥ ४ मू० ८१३ लूकाईसोः १०३५ ॥ ४ मू० ८१३ लूक्षाईसोः १०३६ ॥ ७ दशम
 स्वर ॥ १० ॥ ४ मू० ३८ ही श्री आ ए आर्दिसोः हं सः १ ॥ ४ मू० ८१३ एकाईसोः १०२ ॥ ४
 मू० ८१३ एरवाईसोः १०३ ॥ ४ मू० ८१३ एगाईसोः १०४ ॥ ४ मू० ८१३ एघाईसोः १०५ ॥
 ४ मू० ८१३ एङ्गाईसोः १०६ ॥ ४ मू० ८१३ एचाईसोः १०७ ॥ ४ मू० ८१३ एछाईसोः १०८
 ॥ ४ मू० ८१३ एजाईसोः १०९ ॥ ४ मू० ८१३ एझाईसोः १०१० ॥ ४ मू० ८१३ एजाईसोः
 १०११ ॥ ४ मू० ८१३ एठाईसोः १०१२ ॥ ४ मू० ८१३ एठाईसोः १०१३ ॥ ४ मू० ८१३ एठा
 ईसोः १०१४ ॥ ४ मू० ८१३ एठाईसोः १०१५ ॥ ४ मू० ८१३ एराईसोः १०१६ ॥ ४ मू० ८१
 ३ एलाईसोः १०१७ ॥ ४ मू० ८१३ एथाईसोः १०१८ ॥ ४ मू० ८१३ एदाईसोः १०१९ ॥ ४
 मू० ८१३ एधाईसोः १०२० ॥ ४ मू० ८१३ एनाईसोः १०२१ ॥ ४ मू० ८१३ एपाईसोः १०
 २२ ॥ ४ मू० ८१३ एपाईसोः १०२३ ॥ ४ मू० ८१३ एबाईसोः १०२४ ॥ ४ मू० ८१३ एभाई

सौः॥०२५॥४मू०८॥३एमाईसौः॥०२६॥४मू०८॥३एयाईसौः॥०२७॥४मू०८॥३एरा
ईसौः॥०२८॥४मू०८॥३एलाईसौः॥०२९॥४मू०८॥३एवाईसौः॥०३०॥४मू०८॥३
एशाईसौः॥०३१॥४मू०८॥३एषाईसौः॥०३२॥४मू०८॥३एसाईसौः॥०३३॥४मू०८॥
एहाईसौः॥०३४॥४मू०८॥३एकाईसौः॥०३५॥४मू०८॥३एक्षाईसौः॥०३६॥४मू०८॥३एकादश
स्वर॥११॥४मू०८॥३ह्रीं श्रीं ओं ऐं आं ईं सौः हुं सः १॥४मू०८॥३ऐकाईसौः॥०३७॥४मू०८॥३
ऐरवाईसौः॥०३८॥४मू०८॥३ऐगाईसौः॥०३९॥४मू०८॥३ऐघाईसौः॥०४०॥४मू०८॥३
ऐङ्गाईसौः॥०४१॥४मू०८॥३ऐचाईसौः॥०४२॥४मू०८॥३ऐछाईसौः॥०४३॥४मू०८॥३
ऐजाईसौः॥०४४॥४मू०८॥३ऐझाईसौः॥०४५॥४मू०८॥३ऐझाईसौः॥०४६॥४मू०८॥३ऐजाईसौः
॥०४७॥४मू०८॥३ऐठाईसौः॥०४८॥४मू०८॥३ऐठाईसौः॥०४९॥४मू०८॥३ऐडाई
सौः॥०५०॥४मू०८॥३ऐढाईसौः॥०५१॥४मू०८॥३ऐढाईसौः॥०५२॥४मू०८॥३ऐढाईसौः॥०५३॥४मू०८॥३ऐढा
॥०५४॥४मू०८॥३ऐढाईसौः॥०५५॥४मू०८॥३ऐढाईसौः॥०५६॥४मू०८॥३ऐढाईसौः॥०५७॥४मू०८॥३ऐढा

८

५९

ईसोः १०२० ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऐनाईसोः १०२१ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऐपाईसोः १०२२ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऐ
 फाईसोः १०२३ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऐबाईसोः १०२४ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऐभाईसोः १०२५ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३
 ऐमाईसोः १०२६ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऐयाईसोः १०२७ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऐराईसोः १०२८ ॥ ४ मू० ८ ॥
 ३ ऐलाईसोः १०२९ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऐवाईसोः १०३० ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऐशाईसोः १०३१ ॥ ४ मू० ८ ॥
 ३ ऐषाईसोः १०३२ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऐसाईसोः १०३३ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऐहाईसोः १०३४ ॥ ४ मू०
 ८ ॥ ३ ऐकाईसोः १०३५ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ऐक्षाईसोः १०३६ ॥ ७ ॥ द्वादशस्वर ॥ १२ ॥ ४
 ४ मू० अ ८ स्त्री श्री आ ओ आईसोः हंसः १ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ओकाईसोः १०२ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३
 ओखाईसोः १०३ ४ मू० ८ ॥ ३ ओगाईसोः १०४ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ओघाईसोः १०५ ॥ ४ मू०
 ८ ॥ ३ ओण्णईसोः १०६ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ओन्नाईसोः १०७ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ओघाईसोः १०
 ८ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ओजाईसोः १०९ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ओसाईसोः १०१० ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ४ मू०
 ० ८ ॥ ३ ओजाईसोः १०११ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ओटाईसोः १०१२ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ ओठाईसोः १०

८

१३११४ मू० ८१३ ओडाईसोः १०१४११४ मू० ८१३ ओठाईसोः १०१५११४ मू० ८१३ ओलाईसोः १०
 १६११४ मू० ८१३ ओताईसोः १०१७११४ मू० ८१३ ओथाईसोः १०१८११४ मू० ८१३ ओदाईसोः
 १०१९११४ मू० ८१३ ओधाईसोः १०२०११४ मू० ८१३ ओनाईसोः १०२१११४ मू० ८१३ ओपाई
 सोः १०२२११४ मू० ८१३ ओफाईसोः १०२३११४ मू० ८१३ ओबाईसोः १०२४११४ मू० ८१३ ओ
 भाईसोः १०२५११४ मू० ८१३ ओमाईसोः १०२६११४ मू० ८१३ ओयाईसोः १०२७११४ मू० ८१३
 ओराईसोः १०२८११४ मू० ८१३ ओरुाईसोः १०२९११४ मू० ८१३ ओवईसोः १०३०११४ मू० ८१३
 ओशाईसोः १०३१११४ मू० ८१३ ओषाईसोः १०३२११४ मू० ८१३ ओसाईसोः १०३३११४ मू० ८
 १३ ओहाईसोः १०३४११४ मू० ८१३ ओकाईसोः १०३५११४ मू० ८१३ ओक्षाईसोः १०३६११४ यो
 दशस्वर १११३११४ मू० ८ हीं श्रीं आं औं आईसोः १०३७११४ मू० ८१३ औंकाईसोः १०३८११४
 मू० ८१३ औंरवाईसोः १०३९११४ मू० ८१३ औंगईसोः १०४०११४ मू० ८१३ औंघाईसोः १०४११४
 मू० ८१३ औंजईसोः १०४२११४ मू० ८१३ औंचाईसोः १०४३११४ मू० ८१३ औंछाईसोः १०

८११४ मू० ८१३ ओं जाई सोः १०९१४ मू० ८१३ ओं झाई सोः १०९०११४ मू० ८१३ ओं जाई सोः
१०९१११४ मू० ८१३ ओं ठाई सोः १०९२११४ मू० ८१३ ओं ठाई सोः १०९३११४ मू० ८१३ ओं
डाई सोः १०९४११४ मू० ८१३ ओं ठाई सोः १०९५११४ मू० ८१३ ओं लाई सोः १०९६११४
मू० ८१३ ओं लाई सोः १०९७११४ मू० ८१३ ओं थाई सोः १०९८११४ मू० ८१३ ओं दाई
सोः १०९९११४ मू० ८१३ ओं धाई सोः १०२०११४ मू० ८१३ ओं नाई सोः १०२११४
मू० ८१३ ओं पाई सोः १०२२११४ मू० ८१३ ओं पाई सोः १०२३११४ मू० ८१३ ओं बाई सोः
१०२४११४ मू० ८१३ ओं भाई सोः १०२५११४ मू० ८१३ ओं माई सोः १०२६११४ मू० ८१
३ ओं थाई सोः १०२७११४ मू० ८१३ ओं राई सोः १०२८११४ मू० ८१३ ओं लाई सोः १०
२९११४ मू० ८१३ ओं वाई सोः १०३०११४ मू० ८१३ ओं झाई सोः १०३११४ मू० ८१३ ओं पा
ई सोः १०३२११४ मू० ८१३ ओं साई सोः १०३३११४ मू० ८१३ ओं हाई सोः १०३४११४ मू० ८
१३ ओं काई सोः १०३५११४ मू० ८१३ ओं झाई सोः १०३६११७११ चतुर्दशस्वर ११४११

४ मू० अ० सौ श्री आ अं आई सौः हंसः १११४ मू० ८१३ अं काई सौः १०२११४ मू० ८१३ अं खाई सौः
 १०३११४ मू० ८१३ अं गाई सौः १०४११४ मू० ८१३ अं घाई सौः १०५११४ मू० ८१३ अं ङाई सौः १०
 ६११४ मू० ८१३ अं चाई सौः १०७११४ मू० ८१३ अं छाई सौः १०८११४ मू० ८१३ अं जाई सौः
 १०९११४ मू० ८१३ अं झाई सौः १०१०११४ मू० ८१३ अं ञाई सौः १०१११४ मू० ८१३ अं टाई
 सौः १०१२११४ मू० ८१३ अं ठाई सौः १०१३११४ मू० ८१३ अं डाई सौः १०१४११४ मू० ८१३ अं ढा
 ई सौः १०१५११४ मू० ८१३ अं एाई सौः १०१६११४ मू० ८१३ अं लाई सौः १०१७११४ मू०
 ८१३ अं थाई सौः १०१८११४ मू० ८१३ अं दाई सौः १०१९११४ मू० ८१३ अं धाई सौः १०२०
 ११४ मू० ८१३ अं नाई सौः १०२११४ मू० ८१३ अं पाई सौः १०२२११४ मू० ८१३ अं फाई सौः १०२३११
 ४ मू० ८१३ अं बाई सौः १०२४११४ मू० ८१३ अं भाई सौः १०२५११४ मू० ८१३ अं माई सौः १०२६११
 ४ मू० ८१३ अं याई सौः १०२७११४ मू० ८१३ अं राई सौः १०२८११४ मू० ८१३ अं लाई सौः १०
 २९११४ मू० ८१३ अं वाई सौः १०३०११४ मू० ८१३ अं शाई सौः १०३१११४ मू० ८१३ अं षाई
 सौः १०३२११४ मू० ८१३ अं साई सौः १०३३११४ मू० ८१३ अं हाई सौः १०३४११४ मू० ८१३

अंकाईसोः १०३९ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ अंक्षाईसोः १०३६ ॥ ७ ॥ पंचदशस्वर ११९५ ॥ ४ मू० अ
 न्हीः श्री आ अः आईसोः १०४० सः ११ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ अः काईसोः १०२१ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ अः रवाईसोः
 १०३१ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ अः गाईसोः १०४१ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ अः घाईसोः १०५१ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ अः उगाईसोः
 १०६१ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ अः चाईसोः १०७१ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ अः छाईसोः १०८१ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ अः जाईसोः
 १०९१ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ अः झाईसोः १०९० ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ अः ञाईसोः १०९१ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ अः टा
 ईसोः १०९२ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ अः ठाईसोः १०९३ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ अः डाईसोः १०९४ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३
 अः ढाईसोः १०९५ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ अः एाईसोः १०९६ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ अः ताईसोः १०९७ ॥ ४ मू०
 ८ ॥ ३ अः थाईसोः १०९८ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ अः दाईसोः १०९९ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ अः धाईसोः १०२० ॥
 ४ मू० ८ ॥ ३ अः नाईसोः १०२१ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ अः पाईसोः १०२२ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ अः फाईसोः
 १०२३ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ अः बाईसोः १०२४ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ अः भाईसोः १०२५ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ अः माईसोः
 १०२६ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ अः याईसोः १०२७ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ अः राईसोः १०२८ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ अः ला
 ईसोः १०२९ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ अः वाईसोः १०३० ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ अः शाईसोः १०३१ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३
 अः ञाईसोः १०३२ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ अः साईसोः १०३३ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ अः हाईसोः १०३४ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३
 अः काईसोः १०३५ ॥ ४ मू० ८ ॥ ३ अः क्षाईसोः १०३६ ॥ ७ ॥ षोडशस्वर ११९६ ॥ ७ ७ ७ ७ १०
 अः

पूर्वदिशि सूर्य इति नाम पारायण लिख्यते ॥ एवं षट्सप्तसु तत्तत्पञ्चशतप
 रिमितकारुणित्यां जपित्वा ॥ तथैव दिनीनित्याविद्यापितावत्पर्यंतं परिमि
 तं जपित्वा वर्गद्वयांते केवलमूविद्यां त्रिजपित्वा ॥ दिपिनीपादुकां सकृज्जपि
 त्वा ॥ ततः उत्तरीयं प्राश्निविद्यां च सकृज्जपित्वा कृतं जलिर्पयेत् ॥
 ततः दिननित्यायुक्तमूलविद्यया प्राणायामत्रयं कृत्वा ॥ पूर्ववत् ऋष्यादिकं
 षट्पुंगवैर्षादिन्यासं विलोमेन विद्यायामनुदिनं च हृदयं विलोमेन षडंगकं मि
 तिवचनात् ॥ इत्थं कृत्वा वर्गद्वयस्याप्यंते वक्ष्यमाणस्तोत्रं पठेत् ॥ यथा
 श्मां बभूव नितु रवार्के दुइयादिस्त्रैकाष्टकं पठित्वा ॥ अनेन नाम पारायण
 जपाद्येन कर्मणां तेन श्रीमहात्रिपुरसुंदरीदेवतायैः प्रीयतां नमः ॥ इति
 कामेश्वरि नित्यामासां भस्मशिवतत्त्वात्मकप्रथमदिनपारायणं ॥ तत्प्रका
 रस्तु ॥ अकरवगघङ्गचछजसजटठडुड एतथदधनपंपूबभमयर
 लवशषसहकक्ष ॥ भंओइईउडुऊऊलुलूएऐओओअंभः ॥ १॥

कार्दिएवं०॥ अष्टमदिने॥ ८॥ ४००८॥ ३०॥ आर्दिएकादिएवं०॥ नवमदिने
 ॥ ९॥ ४००८॥ ३०॥ अर्दिएकादिएवं०॥ दशमदिने॥ १०॥ ४००८॥ ३०॥ अर्दिएका
 दिएवं०॥ एकादशदिने॥ ११॥ ४००८॥ ३०॥ अर्दिएकादिएवं०॥ द्वादशदि
 ने॥ १२॥ ४००८॥ ३०॥ अर्दिएकादिएवं०॥ त्रयोदशदिने॥ १३॥ ४००८॥ ३०॥
 अर्दिएकादिएवं०॥ चतुर्दशदिने॥ १४॥ ४००८॥ ३०॥ अर्दिएकादिएवं०॥
 पंचदशदिने॥ १५॥ ४००८॥ ३०॥ अर्दिएकादिएवं०॥ षोडशदिने॥ १६॥ ४००८॥
 ३०॥ अर्दिएकादिएवं०॥ सप्तदशदिने॥ १७॥ ४००८॥ ३०॥ अर्दिएकादिएवं०॥
 अष्टादशदिने॥ १८॥ ४००८॥ ३०॥ अर्दिएकादिएवं०॥ एकोनविं
 शतिदिने॥ १९॥ ४००८॥ ३०॥ अर्दिएकादिएवं०॥ विंशतिदिने॥ २०॥ ४००८॥
 ३०॥ अर्दिएकादिएवं०॥ एकविंशतिदिने॥ २१॥ ४००८॥ ३०॥ अर्दिएकादि
 एसादि०॥ द्वादशविंशतिदिने॥ २२॥ ४००८॥ ३०॥ अर्दिएकादि
 द्वादशविंशतिदिने॥ २३॥ ४००८॥ ३०॥ अर्दिएकादि

१४॥४ मू०८॥३ ब आ ई ब का ई सा०॥ पंच विंशति दिने ॥ २५॥४ मू०८॥३ भ आ ई भ
 का ई सा०॥ षष्ठि विंशति दिने ॥ २६॥४ मू०८॥३ म आ ई म का ई सा०॥ सप्त विंशति दि
 ने ॥ २७॥४ मू०८॥३ य आ ई य का ई सा०॥ अष्टा विंशति दिने ॥ २८॥४ मू०८॥३
 र आ ई र का ई सा०॥ एकौ न विंशति दिने ॥ २९॥४ मू०८॥३ ल आ ई ल का ई सा०॥
 त्रिंशति दिने ॥ ३०॥४ मू०८॥३ व आ ई व का ई सा०॥ एक त्रिंशति दिने ॥ ३१॥४
 मू०८॥३ श आ ई श का ई सा०॥ द्वा त्रिंशति दिने ॥ ३२॥४ मू०८॥३ ष आ ई ष का ई सा
 ०॥ त्रयस्त्रिंशति दिने ॥ ३३॥४ मू०८॥३ स आ ई स का ई सा०॥ चतुस्त्रिंशति दि
 ने ॥ ३४॥४ मू०८॥३ ह आ ई ह का ई सा०॥ पंच त्रिंशति दिने ॥ ३५॥४ मू०८॥३ क
 आ ई क का ई सा०॥ षट् त्रिंशति दिने ॥ ३६॥४ मू०८॥३ क्ष आ ई क्ष का ई सा०॥
 जपेत् ॥ एवं कृते स हि कामेश्वरिन्या सस्य पारा य एष षट् त्रिंशदुत्तर सप्त
 शताधिक विंशति सहस्रमि त्त मंत्रं न पाप्म कं भवति ॥ एवमेव भगमाहिं
 न्यादिपाराय एं कुर्यात् ॥ पंच दश मासानां ममा सत्त्व निष्ठा क कालनि
 स्तावर्ण योगेन मा सोदये मा ९०० मासानधि पयं तं प्रत्यहं ललाक्ष रेः या

१४

१४

[OrderDescription]
,CREATED=02.06.20 15:31
,TRANSFERRED=2020/06/02 at 15:51:21
,PAGES=147
,TYPE=STD
,NAME=S0003061
,Book Name=M-2957-PRAYSHCHIT PADHATI
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF

FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF

FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF

FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF

FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
,FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF
,FILE67=00000067.TIF
,FILE68=00000068.TIF
,FILE69=00000069.TIF
,FILE70=00000070.TIF
,FILE71=00000071.TIF

FILE72=00000072.TIF
,FILE73=00000073.TIF
,FILE74=00000074.TIF
,FILE75=00000075.TIF
,FILE76=00000076.TIF
,FILE77=00000077.TIF
,FILE78=00000078.TIF
,FILE79=00000079.TIF
,FILE80=00000080.TIF
,FILE81=00000081.TIF
,FILE82=00000082.TIF
,FILE83=00000083.TIF
,FILE84=00000084.TIF
,FILE85=00000085.TIF
,FILE86=00000086.TIF
,FILE87=00000087.TIF

FILE88=00000088.TIF
,FILE89=00000089.TIF
,FILE90=00000090.TIF
,FILE91=00000091.TIF
,FILE92=00000092.TIF
,FILE93=00000093.TIF
,FILE94=00000094.TIF
,FILE95=00000095.TIF
,FILE96=00000096.TIF
,FILE97=00000097.TIF
,FILE98=00000098.TIF
,FILE99=00000099.TIF
,FILE100=00000100.TIF
,FILE101=00000101.TIF
,FILE102=00000102.TIF
,FILE103=00000103.TIF

FILE104=00000104.TIF
,FILE105=00000105.TIF
,FILE106=00000106.TIF
,FILE107=00000107.TIF
,FILE108=00000108.TIF
,FILE109=00000109.TIF
,FILE110=00000110.TIF
,FILE111=00000111.TIF
,FILE112=00000112.TIF
,FILE113=00000113.TIF
,FILE114=00000114.TIF
,FILE115=00000115.TIF
,FILE116=00000116.TIF
,FILE117=00000117.TIF
,FILE118=00000118.TIF
,FILE119=00000119.TIF

FILE120=00000120.TIF
,FILE121=00000121.TIF
,FILE122=00000122.TIF
,FILE123=00000123.TIF
,FILE124=00000124.TIF
,FILE125=00000125.TIF
,FILE126=00000126.TIF
,FILE127=00000127.TIF
,FILE128=00000128.TIF
,FILE129=00000129.TIF
,FILE130=00000130.TIF
,FILE131=00000131.TIF
,FILE132=00000132.TIF
,FILE133=00000133.TIF
,FILE134=00000134.TIF
,FILE135=00000135.TIF

FILE136=00000136.TIF
,FILE137=00000137.TIF
,FILE138=00000138.TIF
,FILE139=00000139.TIF
,FILE140=00000140.TIF
,FILE141=00000141.TIF
,FILE142=00000142.TIF
,FILE143=00000143.TIF
,FILE144=00000144.TIF
,FILE145=00000145.TIF
,FILE146=00000146.TIF
,FILE147=00000147.TIF
,